Dr. Ion N. Petroșanu

SCURTĂ EPOPEE
A UNUI MEDIC
PE FRONTUL DE EST
(8 AUG. 1942 – 9 SEPT. 1943)

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ

Dr. Ion N. Petroșanu

SCURTĂ EPOPEE A UNUI MEDIC PE FRONTUL DE EST

(8 aug. 1942 – 9 sept. 1943)

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ
Cluj-Napoca, 2024

colecția
Evocări
istorice

Editură acreditată CNCS (C)

Ilustrații coperta I: fundal – fotografie cu un avion de vânătoare Focke-Wulff; prim-plan – dr. Ion N. Petroșanu, oferind asistență medicală pentru populație în Perelazowskij.
Coperta: Roxana Ardelean
Redactor: Marius Mureșan
Tehnoredactor: Marius Mureșan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PETROŞANU, ION N.
Scurtă epopee a unui medic pe Frontul de Est: (8 aug. 1942 - 9 sept. 1943) / Ion N. Petroșanu. – Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2024
ISBN 978-606-17-2347-8
821.135.1
929

Casa Cărții de Știință
400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8
Tel.: 0264-431920
www.casacartii.ro; e-mail: editura@casacartii.ro

Cuprins

Prefață

„Cine nu are bătrâni, să-și cumpere", așa de adevărată zicala! Pe lângă istoria depănată în paginile care vor urma, ne povestea cu viu grai, dar cu mai multe amănunte, din episoadele teribile trăite. Ce bine dacă, atunci când era în viață tatăl nostru, l-am fi descusut să aflăm tot ce ar fi putut el să ne destăinuie și totodată să înțelegem mai bine prin ce a trecut. Interesant este că el a relatat imparțial fapte și situații din mai multe puncte de vedere: al românilor, al inamicilor (sovieticii), al germanilor (cu care România era aliată), dar și al populației locale, ruși de rând, față de care a arătat compasiune prin ajutorul dat ca medic de câte ori s-a putut.

În aceeași idee că „cine nu are bătrâni, să-și cumpere", nici fratele mai mare al nostru, acel „băiețică", Theo, nu mai este printre cei vii, așa că și această sursă de informații, atât cât își mai aducea și el aminte din povestirile tatălui, nu mai este.

Este un îndemn din partea noastră, a mea, fratele mijlociu, și sora mea, cea mai mică dintre copii, ca cei care mai au părinți în viață să „țină aproape", să îi respecte și să le asculte necazurile, fiindcă suntem trecători prin viață.

Cartea de față este așadar un omagiu – de mult gândit, dar abia acum realizat – adus de noi copiii, unui părinte

drag, care a ştiut să îmbine în modul cel mai armonios o activitate intensă de medic, având o dăruire totală pentru această meserie şi un enorm simţ de răspundere, cu o viaţă de familie în care, împreună cu iubita noastră mamă, ne-a format ca oameni și ne-a insuflat puterea de a trece demn prin toate greutățile vieții.

Acest jurnal de război își face apariţia într-o conjunctură internațională critică, cu conflicte începute nu departe de România, care generează suferinţe asemănătoare celor descrise. Sperăm ca cele ce urmează să tragă semnal de alarmă (dacă mai este nevoie de asta) asupra ororilor la care omul se supune singur.

Cei trei copii:
Theodor
Cristian
Michaela

Jurnal

Suntem în stare de război cu Uniunea Sovietică (Rusia), ca aliați ai Germaniei.

Mizil, 8 august 1942: Sunt azi două luni de când am fost luați de la casele noastre. Am stat aici, afară de mici întreruperi, pentru a organiza spitale de campanie, ambulanţe divizionare etc. Azi, spitalul de campanie nr. 21, căruia aparţin ca chirurg, pleacă din gară la ora 6 p.m. spre Frontul din Est. În gară ne petrece cpt. dr. Krege, din partea germană, cu care am făcut între timp diferite exerciții de teren cu caracter medical, de asemenea, Cpt. dr. Oprescu, comandantul Companiei a 5-a Sanitară. Avem impresia a fi bucuros că scapă de noi. Mâine va pleca și spitalul nr. 22. Facem fotografii şi urările de rigoare.

Nu sunt deloc entuziasmat. Sunt mai curând rezervat în pronosticuri, ținând seamă de unele elemente. Astfel, de la prima privire, se impune observația că fiind spital de primă linie, plecăm cu 300 căruțe, cu mârțoage de cai, adunați de la sătenii care în asemenea situaţii oferă cam ceea ce au mai prost. Căruțele sunt hodorogite. Personalul medical sanitar inferior, în afară de mici excepţii, este o adunătură de țărani de diferite vârste și nații, unii analfabeți. Iar dacă privim lucrurile mai adânc, s-ar putea vedea o dotare materială de calitate inferioară și, în parte, chiar neadecvată pentru scopul acţiunii noastre.

*Dr. I. Petroşanu, Farm. E. Papazian, Dr. Paidiu, Preot,
Col. Dr. Bordescu, Dr. Ciurea, Dr. Filip Bărbulescu, Dr. Cosma Ionică*

Este oare admisă dotarea unei secții de chirurgie, la un spital de primă linie, cu lămpi de carbid, cu care să se lucreze în sala de operații, unde inevitabil există vapori de substanțe inflamabile, de pildă eterul de narcoză? Nu mai vorbesc de lipsa pieselor de schimb. Acestea ar constitui numai unele exemple.

Comenzile se execută cu greu.

Șeful Spitalului 21 este colonel dr. Bordescu, militar activ, dar ca medic este mai puțin milităros.

Seara ajungem în Buzău. Luăm masa în restaurantul gării. Se încing discuții asupra legionarilor, asupra diferitor colegi și asupra prof. dr. Iacobovici. Eu care știu cât a avut de pătimit prof. Iacobovici din partea legionarilor, se înțelege că iau partea șefului meu. Dar convingerea lui Filip Bărbulescu este nestrămutată şi adversă. Este un tip brunet, voinic, oarecum impulsiv, vorbește tare și ține la ideile sale. Altfel, băiat de treabă, energic. Ca specialitate este internist, ftiziolog, din Târgoviște.

Călătorim în vagon de clasa a 3-a, în același compartiment cu Filip Bărbulescu și cu dr. V. Paidiu, chirurg din București, înalt, grăsuț, ponderat, foarte dichisit și ordonat. F. Bărbulescu oftează mereu și se teme de o încercuire din partea rușilor, deși n-am ieşit încă din țară.

9 aug. 1942: Ora 10, sosim în Bacău. Coborâm și mergem în oraş. Întâlnesc pe d-na Vîrgolici, oare mă întreabă de plecarea Amb. Div. 13-a, unde este și soțul său. Sunt tineri și i-am cunoscut la o masă în Mizil. Văd pentru a doua oară Bacăul, prima fiind anul trecut, când am trecut cu echipa chirurgicală spre Bucovina.

10 aug. 1942: Am ajuns iarăşi în Bucovina, veselă grădină. Este răcoare bine. Trenul a oprit într-o gară mică. Este un puţ şi ne spălăm cu apă rece, în iarbă.

Cernăuţi. Trec a doua oară prin el. Prima oară a fost într-o dimineaţă de iarnă, la începutul lui martie 1932, în drum spre Hamburg, unde urma să fac un schimb de experienţă. Vizităm în grabă Palatul Metropolitan, monument interesant. Oraşul este animat, tramvaie, troleibuze, magazine, lume multă. În gară, ultimele pregătiri. Un coleg de la alt tren ne dă unele lămuriri pentru eventualele schimburi de mărfuri „în străinătate".

Orăşeni. În gară, bere neagră, cam caldă, şi friptură.

Trecem graniţa spre Polonia, în prezent ocupată de germani.

Sugatin, oraş mai răsărit polonez. Ne întrebăm: oare îl vom mai revedea? În gară mulţi amatori, bărbaţi şi femei, pentru a cumpăra pâine şi ţigări. Bem bere la cantina germană. Nemţii cântă gălăgios, la un pahar de bere (poate la mai multe). Prin toate gările pe unde trecem prin Polonia apare spectrul foamei. Recolta pare frumoasă, dar se vede că ţara este apăsată de ocupanţi şi de război. Regiuni frumoase, păduri frumoase, holde bogate, verdeaţă.

Lângă o gară apare ruina impunătoare a unui castel, polonez, despre care se spune că avea sute de camere.

După alte şi alte gări ajungem la Lemberg, după denumirea germană. În 1932, când am trecut spre Hamburg, se numea Lvov.

Aici găsim Crucea Roşie Română, unde doamne şi domnişoare ne dau cărţi poştale. Scriu la ai mei. După o scurtă şedere mergem mai departe.

Cernăuți. Palatul Metropolitan
1. Preot, 2. Dr. Filip Bărbulescu, 3. –, 4. Dr. Cosma Ionică,
5. Dr. I. Petroșanu, 6. Dr. Pop Liciniu

Polonia. Castel ruinat

Polonia. Castel ruinat... avea sute de camere

11 aug. 1942: Către seară trecem granița spre Rusia.

Peisajul se schimbă prin apariția nesfârșitelor liziere de plantații de protecție, deoparte și alta a liniei ferate, prin apariția de colhozuri, cu clădirile lor aproape uniforme. Se observă o recoltă bogată de cereale și de toate produsele pământului. Din loc în loc se văd și mori de vânt.

Vremea se scurge automat. Voiajul a început a deveni plictisitor. Scularea la ora 4 dimineața, cel mai târziu. La prima gară ne spălăm. Prin gări facem aprovizionarea cu apă și cafea amară, de la cantinele germane. Masa de prânz, masa de seară, mai citim, mai cântăm etc. Am început a citi un tratat francez despre diagnosticul chirurgical, de la dr. Paidiu care, prevăzător, a luat cu sine o lădiță cu cărți medicale.

În gara Lemberg – Lvov

Trecem prin gări mari rusești, nesfârșite, cu numeroase linii, clădiri mari de tot felul, toate avariate, fără uși, fără ferestre. Peste tot alte urme ale distrugerii focului și exploziilor.

Într-o dimineață, pe la ora trei și jumătate, un zgomot puternic, trosnituri, zguduituri ne deșteaptă din somn. Sticlărie spartă, geamantanele cad jos din suporturi, ușa vagonului se deschide singură. Filip B., cu o voce groasă, strigă ca un disperat „Ajutor, fraților!". Eu strig tare „Bombardament aerian". Trenul se oprește. Dr. Paidiu este rănit la frunte de o sticlă de la lampa din tavan, care a căzut peste el. Până la urmă nu a fost decât o coliziune. Trenul nostru, intrând încet într-o gară, a lovit un tren german, care staționa. Era încărcat cu mașini și motociclete. Vedem nemții somnoroși, care se grăbesc a-și controla motocicletele, care din ciocnire s-au lovit între ele. Un cal de-al nostru a sărit din vagon. Un soldat e rănit la maxilarul superior și trebuie evacuat la un spital. Majoritatea termoselor s-au spart. Ale mele au scăpat amândouă. Dr. Paidiu spune că Filip Bărbulescu e cu ghinionul, căci ieri și-a spart oglinda.

Avem și un vagon-platformă, cu puști mitraliere, pentru un eventual atac aerian.

Într-o noapte trecem peste un pod lung, peste Nipru, lângă Dnepropetrovsk (Nicu Petrescu, cum spune un glumeț). Ne oprim într-o gară foarte mare, la 4-5 km de oraș. Încet, se luminează de ziuă. Orașul se profilează mare, impozant, pe vârful unei coline, dincolo de fluviu. Pasarela de peste linii se animă.

Platformă cu puști-mitraliere

În depărtare, Dnepropetrovsk – Nicu Petrescu

Filip B. acostează o fată, care probabil mergea la serviciu. E înțelegătoare și se lasă fotografiată. Cu câteva zile înainte, pasarela a fost bombardată de un avion rusesc. Urmele se văd. Cu binoclul, de sus, ne uităm în toate părțile. Vedem Niprul, orașul, un lac, fabrici etc. etc.

Ne aprovizionăm cu pâine. Este foarte rea, mucegăită. Până aici am avut din Cernăuți, foarte bună.

Încet, încet intrăm în bazinul Donețului. Apar piramidele caracteristice, care însoțesc minele de cărbuni. Gări nesfârșite se țin lanț. Peste tot se văd urmele și distrugerile războiului. Trenuri și trenuri trec mereu în sus și în jos, cu trupe, tancuri, mașini, benzină, prizonieri etc., etc. Locomotivele fluieră neîncetat, zi și noapte.

Am observat personal rusesc (ucrainean) la trenuri și gări. Vedem și ucraineni înarmați, care păzesc prizonierii.

În unele gări găsim și români de prin satele vecine. Vorbesc cu noi pe românește. Le dăm pâine. Printre ei se află și o babă, cu o nepoțică, căreia îi dau zahăr. Copiii sunt aceiași peste tot. Mai ales căldărușa nu lipsește. Nimic de cumpărat. Fructele foarte scumpe.

Murdărie mare prin gări. Soldații români, mai ales, „fac" peste tot, ascunși după vagoane sau dărâmături, în loc să „meargă" la closetele organizate de germani, în tot locul. Numai că sunt comune, „la bară". Românul este pudic și ține la individualitate. Numai că trebuie să fii atent pe unde calci.

Vântul de stepă suflă neîncetat. Praful se depune peste tot. Muștele în roiuri nu ne dau pace. Ziua e uneori așa de cald, că trebuie să ne dezbrăcăm până la chiloți.

Dnepropetrovsk („Nicu Petrescu"), pe pasarelă.
F.B. acostează o fată... care se lasă fotografiată.

Într-o gară. Copiii sunt aceiași, cu o bucățică de zahăr într-o mână, cu căldărușa în alta.

Trecem pe la nord de Stalino și ajungem într-o mare gară, Iasinovataia, unde rămânem două zile. Aici primim ordine, hărți. Între vagoane instalăm cu dr. Paidiu un duș, din dotare, și facem baie. Cu chiu, cu vai, reușim să determinăm pe Filip să facă și el duș. Nu-și scoate însă chiloții. E pudic. A doua zi repetă tot timpul că a căpătat guturai.

La Spitalul 21 e încadrat și un medic din Timișoara, dr. Urbaneț Ernest, de specialitate stomatolog și chirurg maxilo-facial.

A făcut studii în Germania. Este fiu de medic, tot stomatolog. Este un om corect, priceput, muncitor, relativ tăcut, dar spune adesea vorbe cu tâlc și umor. F.B. zice că spune spirite tâmpite nemțești. E destinat a fi ajutorul meu, ca chirurg.

Un alt coleg este dr. Ionică Cosma, din Ardeal, înalt, relativ blond, cu vorba pripită, activ, puțin repezit. Băiat de treabă. Internist.

Urbaneț și Cosma cumpără o ladă cu mere, pe care ni le distribuie ca rarități. O marcă (utilizăm numai bani nemțești), un kilogram. Pare ieftin și bun. Merele sunt acrișoare, văratece.

Ne preocupă teama de diaree, ceea ce ar fi foarte incomod în aceste împrejurări. Pe mine m-ar afecta în mod special. Enterocolita ar reanima reumatismul, de care am suferit greu anul trecut. Nu beau decât cafea, surogat, de la cantinele germane. Trebuie însă reînnoită des, căci fiind cald, se acrește, chiar în termose.

În gara Kutejnikow. Material debarcat

S-a pierdut un soldat prin gări și e dat ca dispărut. Se numește Matias. E de prin Ardeal.

19 aug. 1942: După ce am plecat iarăși, îndreptându-ne spre sud-est, ajungem în gara Kutejnikow. Petrecem noaptea în tren. Camuflaj complet. Aici vom debarca.

Sunt ofițer de serviciu.

20 aug. 1942: Debarc cele două vagoane cu material sanitar și îl încarc pe căruțe, iar două le rezerv pentru bagajele ofițerilor. Este vorba de secția I-a a Spitalului de campanie nr. 21, căruia îi aparțin.

Mai târziu m-am întrebat de ce am făcut eu această treabă, căci nu mă privea pe mine direct, fie chiar ca ofițer de serviciu. De drept, farmacistul era obligat să se ocupe de materialele de care era responsabil și pentru care iscălise. Dar unii s-au dus la plimbare, alții să facă o baie, oameni comozi.

Peste drum de gară, o casă oarecare este improvizată ca biserică. De la 5 dimineața lumea vine să se roage. Corul de fete și bărbați dă răspunsul. Muzica este foarte melodioasă. Este prima biserică în funcție pe care o văd pe aici.

Am trimis popota și ofițerul cu cartiruirea, spre un sat din apropiere, pe nume Karabulstroj. Așa era ordinul.

Plecăm și noi. După 2 km de mers întâlnim un ofițer de la Corp, care ne spune că nu mai avem ce căuta acolo. S-a schimbat ordinul! Faptul impresionează neplăcut. Va să zică nu am făcut nici 2 kilometri și nesiguranța, nehotărârea, schimbarea ordinelor și a planurilor au început să ne pască. În tot cazul, impresia penibilă rămâne și mă întreb dacă și pe viitor nu va fi întărită și de alte fapte. Poate noi civilii avem altă mentalitate, pe care o purtăm cu noi și pe aici, deși avem uniformă militară.

Ne întoarcem. Comenduirea germană ne dă un sat la 6 km. Trecem pe lângă numeroase depozite germane de muniții, benzină etc.

La ora 12 suntem la Nicolajewka, un sat. Tragem căruțele la colhozul din mijlocul satului. Ne încartiruim cu ajutorul unui român basarabean trimis cu noi de comenduire.

Vizavi, la bisericuţa improvizată

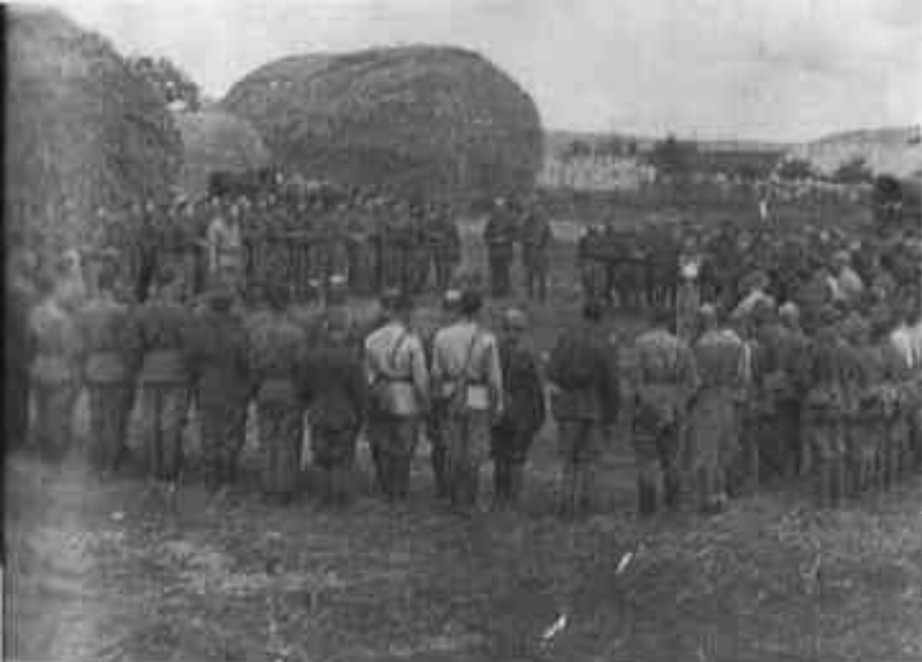
Nicolajewka

Avem teamă de partizani, așa cum s-a auzit din țară.

Cu dr. Urbaneț ne-am instalat pe un zid la colhoz, scoatem „de la geamantan" și mâncăm.

Sunt încartiruit într-o casă cu dr. Pop Liciniu. Scurt, gras, negricios, păros, flăcău tomnatic, sfătos, ardelean. Îi place să spună la momentul potrivit „moment istoric, domnilor!". Culcăm ordonanțele cu noi în cameră. Ele au puști, noi nu avem decât briceag. Ciolovecii sunt oameni de treabă. Nici vorbă de partizani. La closet văd bucăți din „Universul", semn că au mai trecut români pe aici.

Avioane germane trec dinspre și spre un aeroport, în apropiere, peste o colină. Noaptea au luminile aprinse.

Nicolajewka, la colhoz. Apelul de dimineață

20-22. aug. 1942: Începem să ne obișnuim cu viața de aici. Ne vin 12 autoturisme și 3 autosanitare. Perspective bune pentru noi medicii, pentru deplasările ce le avem de făcut.

Locuitorii din sat sunt primitori. Preoții noștri le botează copiii. Se încing și hore. Fetele cântă seara la balalaici și din gură, formând coruri foarte frumoase. Mi-am amintit de fosta mea gazdă din București, d-na Iacobson, mama colegului dr. Sașa Iacobson, de pe vremuri, care spunea că rușii au o înclinație naturală foarte pronunțată pentru muzică.

Dimineața la ora 5, locuitorii pleacă la lucrul câmpului, în cadrul colhozurilor sau gospodăriei colective a satului. Din produse dau o parte la stat, iar o parte rămâne sătenilor, care au lucrat. Există o întreagă contabilitate, cu birouri și

funcționari, mașini de lucrat pământul, ateliere de reparat etc. etc. Există și sovhozuri sau ferme de stat. Acestea lucrează și încasează toate produsele.

Suntem la familia Rudenco. Începem a învăța unele cuvinte rusești.

La familia Rudenco. Dr. Petroșanu și ordonanțe

22 aug. 1942: Plecarea coloanei de căruțe și auto. Eu sunt într-un autoturism Ford, rechiziționat de la cine știe cine, reparat, cauciucuri vulcanizate. Merge! Bagajele sunt la o căruță, însoțite de ordonanță, Gherasim, din Humulești, satul lui Creangă.

Sosim la Lissiewskij, o colonie relativ recentă, cu case tip, având fiecare câte 4 familii. La 2 km este colhozul sau sovhozul, părăsite, dezorganizate. Instalații mari, cu grajduri, cu încălzire centrală, destul de primitivă. Aici se văd urmele războiului și iernării germane.

În drum am trecut de linia ferată, apoi am dat de șoseaua mare, de pământ, dar bine fasonată, mai ales bătută, pe unde coloanele germane auto trec neîncetat, apoi coloane de italieni, mici și bărboși, cu cai și catâri, apoi coloane de cehoslovaci, altele unguresti și, la urmă, și ale noastre.

Ai impresia că toată Europa s-a mutat aici. Drumul trece, curios, printr-o fabrică imensă de ciment, care în prezent este pustie; mânată probabil prin electricitate, după numeroasele cabluri care se abat aici.

Avem puțină ploaie.

La gazda mea (hazaica) am dormit într-un pat, dar am regretat, din cauza numeroșilor purici. Mai bine zis aproape nu am dormit. Pe viitor, voi lua o brancardă cu mine în mașină și o voi monta acolo unde voi ajunge.

În acest sat am observat cea mai grozavă și mai vehementă ceartă între două femei. Nu cunosc dedesubtul. Un ciolovec care sta între ele era ca și inexistent. Femeile sunt foarte vioaie și bine dezvoltate. Probabil că aveau nevoie să-și descarce energia într-un fel.

Dr. Ciurea, Col. dr. Bordescu, Dr. Urbaneț și colhoziene. Copiii s-au înființat și ei

Bărbații, cel puțin cei prezenți, sunt cam slăbănogi, iar ca voință par subordonați femeilor, cum părea cel de față. Poate o impresie de moment a mea, dar poate și o comportare mai filozofică din partea lui.

23 aug. 1942: Plecarea dis-de-dimineață. D-rii Cosma și Urbaneț, din eroare, sau din neglijența lor, sau din lipsa de atenție a șefilor sau a camarazilor, au fost uitați în sat. Mai târziu ne ajung și ei, foarte revoltați. Au venit cu niște germani.

Ajungem la Nowa Adrianowka, colonie germană. Starostele sau primarul, un german, ne povestește o mulțime de peripeții ale germanilor în Rusia. Față de noi sunt prietenoși,

dar când este vorba de cartiruire, sunt foarte egoiști. Găsim și case cu ruși, mai amabili, unde înnoptăm. Peste tot în sat urmele recente ale războiului, gropi, resturi de arme, muniții etc. etc.

Drumul până aici a trecut peste un pod hârbuit (un râu), numele îmi scapă. Pe mal se văd numeroase mine dezgropate. Indicatoarele arată pericolul de mine, foarte numeroase, îngropate peste tot. Aici a fost linia frontului astă-iarnă, după ce germanii au fost alungați din Rostov. Dincolo de râu, câmpul este necultivat, plin de buruieni și de mine. La oarecare distanță se vede o vacă, care a fost aruncată în aer de o mină și ucisă.

Trecem printr-un sat cu case rare, cu ferestrele arse, ciuruite de gloanțe. Pomii sunt fără frunze, ciuruiți de gloanțe, la reluarea atacului. Războiul a fost recent aici, nici cu o lună înainte.

La Nowa Adrianowka se fac botezuri de copii mai mici sau mai mari. Aici primim primele cutii de conserve de carne, de la subzistența germană. Utilizare simplă, se deschide, capacul ține loc de toartă, se pune la foc și se mănâncă cu pâine, carnea fiind în suc propriu. Destul de gustoase, mai ales când ai foame.

24 aug. 1942: Plecare dis-de-dimineață. Drumurile pline de praf, printre câmpurile de buruieni, abia te vezi din ele. Trebuie să mergi numai pe bătaie, altfel pericol de mine. Ajungem la Kalminkov, un sat mic. Într-un grajd, spălare cu apă rece și săpun, peste tot, apoi baie de soare. Aici am observat primul săpun utilizat pe la ruși, fabricat

din petrol, ceea ce şi mirosea. Aici primim ţigări franţuzeşti, foarte tari. Tot aici, mai apoi, primim primele scrisori din ţară. Eu primesc vreo cinci de la Adela. Bucurie de nedescris. Sunt oarecum invidiat.

Noaptea dormim 5 într-o cameră. De reţinut aventura lui Papazian, farmacist armean, înalt, brunet, figură tipică, voce de bas, pe care o încearcă mereu, ceea ce îl face pe F.B. să-i strige „ce tot behăi acolo, măi Echia".

25 aug. 1942: Plecarea dis-de-dimineaţă, spre Rostov, unde ajungem pe la ora unu.

Din drumurile mici şi prăfuite, intrăm în şoseaua mare şi prăfuită, fiind din pământ bătut. Coloane germane trec neîncetat, lăsând nori de praf (este Rollbahnul german). Trecem pe lângă mari şanţuri anticar, pe lângă câmpuri de mine. Se văd în zare forturi mari, ce se ridică pe câmpii. Câmpul este deminat deoparte şi alta a drumului, pe o lăţime de 16 metri, unde sunt plasate şi indicatoarele de rigoare. Cu cât înaintăm spre Rostov, cu atât circulaţia este mai intensă. Intrăm în Rostov pe un deal, unde încep case, mai apoi clădiri mai mari, şcoală (?), cazarmă (?), spital (?).

Mai apoi apare o vale şi dincolo, pe pantă, grosul oraşului. Staţionăm mai multă vreme la această intrare în oraş.

Pe poienile din jos se văd corturi numeroase, cu trupe române, care fac exerciţii. Sunt şi trupe germane, unele dintre ele în amplasamente şi pază antiaeriană. Intru în vorbă cu un grup şi-mi permite să arunc o privire prin binoclul postului, spre oraş. Eram doar curios, ca omul, şi

eram doar la Rostov, lângă Marea Azov și, în plus, îmi place să privesc lucrurile de la înălțime.

Plecăm mai departe și intrăm în oraș. Mergem pe bulevardul principal, o stradă largă, asfaltată, impozantă prin marile clădiri de ambele părți. Distrugeri mari după bombardamentul de aviație. Casele sunt dărâmate, dislocate, geamurile și ușile dispărute. Germanii au răspuns crunt, față de cele pățite în toamnă. Cu toate acestea viața nu șade pe loc. Lumea mișună pe străzi, civili ruși, militari germani, români și alte nații, mașini și iar mașini de toate felurile. La un moment dat se vede o clădire mare, care se spune că este teatrul cel mare, stil modern (?), dar mie îmi pare ciudat și lipsit de gust. Statuia lui Lenin sau Stalin e spartă și trântită pe jos, în cioburi. Tramvaiele nu circulă, vagoanele sunt înghesuite pe străzile laterale. Se observă linii ferate trase prin grădini publice, stâlpi de lemn cu cabluri electrice din sârmă de fier, care se încrucișează peste tot.

Mai departe trecem peste un pârâu, care curge sălbatic, apoi prin hârtoape ajungem în cartierul muncitoresc. Mai întâi, o grupă de blocuri mari, cu rufele spânzurate prin balcoane. Apoi cartierul cu căsuțe izolate, fiecare cu grădinița și dichisurile necesare.

Întâlnesc pe col. Gherghiceanu (ultima oară la Mizil), de la Corp. Spit. 21 și 22 vor face parte dintr-o coloană mai mare, de sub comanda sa. Băieții îi spun „Gheorghe" și nu-l pot înghiți; tip milităros, agresiv, noi civilii mai moi, mai libertini, contradicții.

25-27 aug. 1942: Rămânem în Rostov. Vizităm Spit. de Camp. nr. 14, instalat într-o clădire oarecare, mai viabilă. Improvizarea domină. Înghesuială, mizerie, murdărie, jale și suferință, fapte ce sugerează imaginea spitalului de campanie, care va fi curând și câmpul de activitate al nostru.

Încep vorbele. Este vorba să rămânem aici, ca Spit. 21, însă suntem spital de campanie, iar frontul e departe! Merg cu șeful în căutarea unui local. Toate clădirile mai încăpătoare sunt deteriorate. Geamurile constituie prima problemă, apoi ușile, apoi restul, cam totul. Cu muncă, stăruință și „dibăcie", mai luând și de pe la vecini, s-ar putea face ceva. Spit. 22 ne invidiază. A primit ordin să meargă spre Caucaz. Mai apoi ordinele se schimbă. Ambele spitale vor merge spre Don. Ai noștri invidiau pe „22", că va merge în Caucaz. Regiuni frumoase, spuneau ei, pomi fructiferi, lemne pentru iarnă etc. etc. Eu le-am spus și unora și altora să nu fie invidioși. Acum mergem cu toții spre stepa Donului.

Sunt cazat, împreună cu Echia Papazian, la o casă de lucrător. El pleacă dimineața și vine seara. Ea se ocupă de casă, care este curată. Are muște mari, dar sunt rare. Are mobilă bună. Cu de-ale gurii stau prost și mă gândesc pentru ei, ce va fi mai târziu, iarna se apropie.

Aud așa niște zvonuri, că Armata a 3-a a câștigat. Întreb ce? Favoarea de a merge la Don. Stau deoparte și mă întreb, ce ispravă vom face, căci îmi dau seama de slăbiciunea noastră.

Se pare că partizanii au atacat pe ici pe colo prin Rostov. Vorbele circulă, dar nu pot fi controlate. Până la urmă

ies alte vorbe şi nu ştii ce să mai crezi. Fapt este că am auzit adesea rafale de arme automate în diferite direcţii. În tot cazul, este o atmosferă apăsătoare, spirite iritate, sub un calm aparent, parcă tacit s-ar pregăti ceva.

27 aug. 1942: Plecarea la ora 2 p.m. Sunt ofițer de serviciu, însoţesc coloana de căruțe, deci nu merg în auto. Gherase, ordonanța, îmi sparge un termos. Praf imens pe drum. Se depune pe față, pe haine. Sunt complet desfigurat. Ajungem pe înnoptate la Rakoeka, un sătuleţ, mai mult colhoz. Soldații au dibuit o vie prin prejur. Însetaţi de pe drum, au vizitat-o cu asiduitate. În seara aceea am mâncat și eu ceva struguri, mai mult ca să nu zic că a trecut această toamnă, fără să-i fi gustat. Dormim pe brancarde, într-o casă părăsită.

28 aug. 1942: Ora 4 plecarea. Accidentul cu mina de pe marginea drumului, care aruncă 3 cai în aer. Pe al treilea, cel din dreapta, l-am văzut ca o umbră pe deasupra, ajungând hăt departe, în iarbă, în stânga. Este ciuruit de schije. Sânge apos îi iese pe nări, abia răsuflă. Un ofițer îi trage un glonț în ureche, pentru a-i curma suferința. Un animal, dar impresionează! Dar mai este și un om, vizitiul, care ședea în dreapta, este și el rănit serios. Este expediat cu autosanitara la Rostov. Va rămâne probabil fără o mână și un ochi. În apropiere se văd urmele altor explozii din zilele precedente. Alte mine se văd pe marginea drumului primitiv, plin de praf și buruieni. Aceeași soartă ar fi putut avea și mașina șefului sau alta, care mergea pe alături de căruțe. În tot cazul, drumul nu a fost deminat în prealabil.

Novocercask – Dr. Urbaneț

Novocercask - Dr. Muşat

În curând, ne apropiem de un șanț anticar, impresionant, adânc și larg, care brăzdează colinele. Se explică și minele în apropierea lui. Însă muncă gigantă, dar inutilă. Probabil câteva ghiulele și malurile sunt nivelate pentru trecere, câțiva metri.

Se vede nu departe o conductă intactă, care traversează șanțul. Apă sau petrol sau gaze. Probabil apă spre Rostov, căci dincolo de șanț, într-o poiană este un colhoz sau sovhoz și o cișmea cu apă sub presiune. Păcat însă, apa nu se poate bea, căci miroase groaznic a creolină.

Trecem prin Novocerkassk, oraş destul de mare, cruțat de urmele războiului, cel puțin atât cât se poate vedea.

Însă prin jur, urme de bombe.

Ajungem la Persianovka, lângă o gară, într-un crâng. Aici sunt niște localuri mari, cazărmi, școală (?), unde chiar dormim noaptea. Geamuri sparte, murdării pe jos, mizerie. La un puț scoatem apă și ne spălăm reciproc, la pielea goală, Chelaru, Mușat, Urbaneț, eu etc.

Facem rost de pepeni și începem o cură în toată legea. La un colhoz în apropiere, pentru câteva țigări, s-au încărcat două mașini.

Cearta dintre Filip B. și pr. Isac. Acesta este lovit de cuvinte grele. Comandantul ia apărarea preotului și îl admonestează aspru pe F.B.

Se vede circulând și un tren. Linia este cea largă. Locomotiva are un semnal ca de fabrică, pe mai multe tonuri.

29 aug. 1942: Ora 6 dimineața plecarea. Ajungem la Șahtî, oraș mare, minier. De altfel, „schact” se pare că înseamnă, pe rusește, mină. În parte, este distrus de bombardamentul aviatic. Armată și armată, germană, română etc.

Șahtî

Șahtî – Dr. Ciurea

Şahtî – Urmele războiului

Șahti – Colț de stradă cu indicatoare.
Col. dr. Brodescu, dr. Ciurea, dr. Urbaneț

Ca peste tot, circulaţia este foarte bine dirijată şi organizată de germani. Indicatoarele abundă peste tot, mai ales la încrucişări.

În apropiere este un sat, Markin, răsfirat pe o pantă.

Aici sunt cantonaţi nişte nemţi, însărcinaţi cu lucrările agricole din jur. Probabil oameni de la ţară, mai grosolani. Unul dintre ei a avut o atitudine necuviincioasă faţă de ofiţerii români şi mai ales faţă de şeful nostru. Vorba lui Caragiale, „avem şi noi faliţii noştri".

Dorm afară pe brancardă. S-a lăsat frig, e sfârşitul verii.

În apropiere este capotat un avion de vânătoare F. W., german. Îl vizitez de vreo două ori şi ca profan, ca şi ceilalţi, de altfel, sunt în admiraţia acestei mici şi complicate uzine zburătoare.

Vedem pentru prima oară cămile înhămate.

Un avion de vânătoare Focke-Wulff. Stânga-sus: dr. Petroșanu, dr. Ciurea, dr. L. Pop; dreapta-jos: dr. Cosma, dr. V. Paidiu (râde)

Col. dr. Ranetescu

Col. dr. Ranetescu, col. dr. Bordescu, dr. Ciurea, dr. F.B., dr. Mușat

Krimskij, sat de cazaci

30 aug. 1942: Plecăm mai departe și ajungem la Krimskij, localitate situată pe un afluent sau braț al Donețului. Pe drum se văd urmele a numeroase lupte. Lângă un pod se vede un tanc răsturnat (de mine ?) cu susul în jos. La prima vedere pare intact. Mai departe apar grupuri de morminte. Cele germane se disting prin aranjamente cu cruci și cu casca specifică. Se mai văd în continuare aeroplane arse, tunuri distruse sau arse, muniții, cazemate improvizate cu grinzi demontabile din beton.

Krimskij este un sat plin de nisip, supus probabil inundațiilor. Casele sunt construite din lemn, cum nu am mai văzut până aici, cu subsolul ridicat, pentru locuința de iarnă și etajul pentru locuința de vară.

Krimskij este un sat de cazaci. Din câte se spune era înainte vreme înconjurat de dealuri cu vii, dar acum este plin de râpi. Satul este mare, încă bogat, cu vite multe etc.

Facem baie în Doneţ, la marginea satului.

Baie în Doneț

31 aug. 1942: Facem un popas de 24 ore, aici.

În mijlocul satului este o ridicătură de deal impozantă şi abruptă. Sus de tot, copiii cocoţaţi rup cărţile din biblioteca comunistă şi aruncă foile în vânt, cu gălăgia caracteristică lor.

Din spuse, cazacii nu s-au prea împăcat cu regimul.

Clubul din mijlocul dealului e vopsit în verde. Are o sală mare de spectacole și ședințe, unde acum doarme trupa noastră. Este pustiit.

Pare foarte curios că localurile organizațiilor comuniste pe unde am trecut sunt toate vopsite in verde, acoperiş, ferestre, garduri etc., un fel de case verzi. Atrag atenția unor colegi, care par a mai simpatiza pe legionari. Aceștia îmi răspund zâmbind: „Fugi, mă, că n-are nicio legătură."

Baie în Doneț

În sat este o biserică monumentală, capodoperă arhitectonică, alterată pe ici, pe colo, de vreme, dar nu de oameni. Locuitorii spun că a fost ferită de distrugere, cu bani grei. În pridvor se vede un cântar decimal mare, care servea la cooperativă. Este și un preot bătrân, înalt, slab, cu voce puternică de bas. Împreună cu preoții noștri se face o slujbă mare; la ea vine foarte multă lume, majoritate femei. De remarcat corul de femei, care dă răspunsurile, cor impresionant. Am fost și eu, alți ofițeri și mulți soldați. Foarte interesantă slujbă, dar foarte lungă. Lungimea și șederea în picioare m-au obosit.

Un șoarece iese tiptil din altar. Preotul are fața brăzdată, concentrată și îngândurată. Nu-l văd zâmbind.

Mai facem o baie în Doneț.

La popotă se servește pește prăjit prins în Doneț.

După-masa merg, împreună cu dr. Urbaneț, pe dealul din sat, de unde avem o priveliște frumoasă, în toate părțile. Avem ocazia să ascultăm un cor frumos, format din mai multe fete de cazac.

1 sept. 1942: Plecăm mai departe. Trecem Donețul pe un pod recent, impozant, văzut de pe deal, de sus. Dr. Pop Liciniu are acum ocazia să exprime „moment istoric, domnilor!"

Ordinul este să înnoptăm pe un platou, complet uscat și fără apă, nici pentru noi, nici pentru caii care vor veni în urma noastră. Cine o fi avut această idee măiastră? Băieții spun că „Gheorghe", care se bagă mai mult, din zi în zi, în sufletele noastre.

Trecerea Donețului

De la chestia cu mina e în conflict cu șeful nostru, devenind din ce în ce mai acut. Avem șansa să treacă generalul, care dă ordin să mergem în satul vecin, pe nume Kamișenskij, sat bunicel. Aici se găsesc multe resturi de mașini și alte mașinării, de la lupte, din care șoferii își fac provizii. Am impresia că puține din ele pot fi utilizate, căci nu se potrivesc la mașinile noastre. Este mai curând o pasiune bolnăvicioasă de a aduna tot ce se poate sau ce se crede a fi util, dar care până la urmă nu este.

Noaptea plouă serios.

2 sept. 1942: Dimineața plouă încă. Vremea s-a răcit bine. Scot mantaua. Un noroi cleios s-a format și cu el

apare marea problemă, pe care o au de rezolvat turismele, deraparea, mai ales ale noastre, care au venit cu cauciucuri relativ tocite, fără lanțuri la roți. Cu mari sforțări și cheltuială de benzină, adăugând gălăgia și înjurăturile indispensabile, facem un drum de 2-3 km, până ajungem la o cale mai bună. Ne oprim lângă o pădurice și așteptăm îndreptarea vremii. Pădurea este plină de urmele războiului, armament și muniții.

Leii noștri au descoperit pepeni, prin apropiere. Cu Ionică Cozma vizităm bostănăria și facem o provizie de lubenițe, pe care abia o putem duce. Noroc cu un ciolovec, care avea un cărucior.

Ajungem în Lissitshanskij, un sat într-o vâlcea, lângă un lac mărișor, în care se scaldă bivoli, rațe și gâște.

Lissitshanskij: colhoz, lac, bivoli, gâște

Mic popas – dr. Petroșanu

Găsim o cameră mare, unde ne aranjăm 5 inși, unde dormim pe brancarde. Vremea se menține rece și deprimantă. Leii noștri și-au însușit pe drum niște cai, de care aveau nevoie. Ciolovecii au venit după ei, reclamând la comandamentul german. Lt. Țară-Lungă îi invită să-i caute, însă nu-i găsesc. Era și natural, căci fuseseră trimiși afară din sat, cu mult înainte.

Aici, fiecare ofițer primește 450 țigări Antonescu.

3 sept. 1942: Plecare la ora 4 dimineața. Ajungem la Kolzow. Aici vom face un popas mai mare. Satul este situat de-a lungul unei văi joase. Vremea e frumoasă. Facem spălare generală și baie la soare. Avem niște seri minunate, atmosferă liniștită, puțină răcoare, lună nouă.

4 sept. 1942: Stăm pe loc, conform ordinului. Sunt chemat de doctoriță rusă, din sat, să văd pe soțul ei, care fusese rănit de bomba unui avion. El este inginer chimist. Iau un tâlmaci, cu care ocazie stăm mai mult de vorbă.

Îi fac pansamentele și îi las ceva material pentru alte pansamente. Nu ştie cum să-mi mulțumească.

Am primit ceva corespondență de acasă. Ca întotdeauna mare bucurie. A. scumpa îmi spune că băiețică a devenit un ștrengăruș, că s-a îndreptat după boală (tusea convulsivă).

5 sept. 1942: Plecare la ora 6. Trecem pe lângă aeroportul și și orașul Tazinskaia. Aproape de regulă utilizăm drumurile mici și le evităm pe cele mari. Ajungem la Sessenoij,

după ce trecem pe lângă un grup de morminte de germani. Stăm o jumătate de zi, nehotărâți unde vom înnopta, căci satul este mic şi neîncăpător pentru cele 2 spitale, dar așa este planul de drum. Mai târziu apare și „Gheorghe" şi... ne mutăm în satul Krillow. La Sess am văzut o vulpe legată. Mâncarea care i se da o ascundea cu dibăcie în pământ, făcându-i loc cu laba și acoperind-o cu botul. Dacă încercam să umblăm la „rezervă", lătra furios la noi.

La Krillow obținem o găină grasă, pe care ordonanțele o gătesc la frigare. Moşul, la care suntem, este foarte binevoitor, dar are teamă de babă. Nu face nimic fără ştirea ei. Are și o fată, Maria, căreia Papazian îi face curte, ca la toate de altfel, pe unde trecem.

6 sept. 1942: Plecarea la ora 5 dimineața. Ajungem la Sibirskij. Eu şi cu Papazian tragem la o femeie care are şi două fete, dar pe oare le păzește ca ochii din cap. Papazian se frământă tot, căci abia poate schimba câte o vorbă cu ele. Facem baie generală, după o șiră de paie. Apoi baie de soare.

6-8 sept. 1942: Stăm pe loc trei zile. Neavând ce face oamenii se apucă de rele. Sforării, pâri (cele 2 spitale sunt la un loc). Filip Bărbulescu este acuzat că își cam dă drumul la gură etc., că povesteşte la Spitalul 22, fiind prieten cu colonelul Ranetescu, comandantul, tot ce se petrece la 21.

Pe lângă masa de la popotă, noi avem şi o găină a noastră, în fiecare zi. Suntem situați între Tazinskaia și Morozovskaia (6 km de aceasta).

Sibirskij

Peste tot aeroporturi germane şi activitate mare de aviaţie. Avioanele germane de bombardament Ju 88 încep să treacă de la ora 2 noaptea, câte 3, câte 3, câte 6, câte 9. Vremea este frumoasă.

8 sept. 1942: Plecăm spre Morozovskaia. Trecem pe lângă aeroport , depozite de muniţii, benzină. În orăşel este Armata 3 şi Corpul 5. Mergem într-un sătuleţ apropiat, Vesselowski unde înnoptăm, la un moş şi o babă. Gherase face rost de lemne şi frigarea intră în funcţie, de cu vreme, căci noaptea e camuflaj sever. Peste tot nemţii se aranjează, închid, repară etc. etc. Aici primim prima miere artificială, de la subsistenţa germană.

9 sept. 1942: Ora 5 plecarea. Ajungem la Permovojskij, unde după hartă trebuie să cantonăm, dar aici nu găsim decât o casă. Satul mare altădată, de cazaci, a fost distrus prin luptele interne. O casă, un grajd şi o şiră de paie. Muscărie extraordinară, cum nu am văzut în viaţa mea. Nişte siberieni, cu figură de chineji, lucrează la o groapă.

Nu vorbesc ruseşte. Un lac artificial în apropiere. Două femei se închină în casă şi ne cer o cruce. O sărută, după ce se închină, şi ne fac cadou 2 peşti săraţi, afumaţi şi uscaţi, în felul chefalilor.

Lt. Ceauşoglu, însoţitorul lui „Gheorghe" vine şi joacă table cu noi, la umbra şurei, mutându-se cu soarele. Mergem să înnoptăm într-un sat, Sessenovka, lângă un râu, afluent al Tschirului, sat sărăcăcios şi murdar.

Permejovskij

Nu găsim unde să dormim. Aranjăm în niște magazii, la colhoz. Însă primesc ordin să fac un post de culegere[1].

Plec cu ordonanța, trei sanitari și trei mașini. Înnoptăm la intrarea în alt sat, într-o căsoaie pe roate. Facem cură de pepeni și tragem la țintă într-un butoi.

10 sept. 1942: Plecarea la ora 5, unindu-ne cu ceilalți și ajungem la Linovoij. Mă instalez cu postul de culegere la marginea satului. Pe alături trece un râu, Tschir; moșul la care am tras și cu sanitarul, fruntaș, se duc la pescuit. La prânz am o masă cu trei feluri de pește. Sanitarul a fost jandarm pe lângă Dunăre și se pricepe la ciorba de pește, saramura de pește și știucă prăjită în unt. Pentru a doua zi se pregătesc două găini.

În sat sunt mai multe morminte de germani.

Colegii joacă table și șah. Nu avem niciun bolnav de cules.

[1] Post de culegere = culegerea răniților sau a celor bolnavi, pentru a fi îngrijiți.

Permejovskij – joc de table la umbra șirei de paie

11 sept. 1942: Plecarea la ora 4 și ajungem la Ossinowskij, după ce trecem râul. Satul este în bună parte ocupat de germani și angajat pentru echipele de tehnicieni, care vor lucra la o cale ferată îngustă, cu ramificații spre cotul Donului. După planuri trebuie să fie gata în 6 săptămâni. Vor lucra mii de prizonieri.

Baie în Tschir.

12-13 sept. 1942: Stăm pe loc. Am isprăvit de citit diagnosticul chirurgical și acum trec rezumatele într-o condică.

Vântul suflă uneori destul de rece.

Dormim șase români într-o cameră, plus un german.

Spirescu, student în medicină, ne spune la glume și imită pe profesori, în special pe prof. Zotta. Filip B. oftează mereu „ne încercuie rușii!". Paidiu „nevastă-sa" îl cicălește tot timpul. Papazian behăie mereu, adică ia mereu note la octava de jos. Șade tot timpul întins, de îndată ce intrăm în cantonament și spune că e bolnav. Pune ordonanța, Matei, să-i tragă moletierele, fapt ce scandalizează la culme pe F. B.

Aici se ține celebrul discurs al șefului, către efectivul Spit. 21, motivat în special de furtul unei pâini: „nu știți decât să mâncați și să vă c., f-tu-vă muma în c."

Mă inițiez în jocul de preferance, foarte uzitat de ardeleni, dar jocul de cărți nu este slăbiciunea mea.

Asist la înmormântarea unei femei, într-un cimitir, dacă se poate numi așa, căci din el abia se mai văd urme, pe o pantă.

Ossinovskij – serviciu religios

În şcoală sunt instalaţi germani. Şi-au aranjat paturi cu apărătoare de tifon, contra muştelor, care sunt o adevărată plagă în aceste zone.

Un german a făcut un desen şi l-a aplicat pe uşă. Reprezintă un bătrân gârbovit, cu toiag, cu barbă lungă, cu coatele şi genunchii cârpiţi. Dedesubt scrie „Heimkehr aus Russland", întoarcere acasă din Rusia. Faptul sugerează pronosticuri sumbre, pe care fără să vreau le asociez la temerile lui F. B.

Papazian ne declamă, are intonaţie, „la paşa vine un oltean..." şi versuri de toamnă, printre altele „toamna a venit, singur am rămas, cuc; mic şi gârbovit îmi pică din nas, muc; purici mari şi mici din al meu trup, ciup; şi când dau să-i prind, zdup!", şi altele.

14 sept. 1942: Plecarea la 4 şi jumătate, dar suntem sculaţi deja de la 2 şi jumătate. Pe drum ne rătăcim şi o parte din noi ajungem la Lipowskij, după ce trecem prin fostul sat, pe o pantă, locuit de cazaci, dar distrus prin lupte interne, din care se mai văd unele urme.

Aici aterizează lin un avion Fiesseler-Storch, aproape vertical. Un maior german, foarte simpatic la înfăţişare, coboară şi spune că este în căutarea unui loc pentru aeroport. O maşină germană apare dintre bălării şi ne conduce peste râu, la staroste. După ce se iau unele informaţii, ne întoarcem la avion. Facem foto, maiorul cinematografiază.

Cura de pepeni continuă.

Dorm într-o casă, cu dr. Urbaneţ şi dr. Ionică Cosma. Noaptea, vânt rece şi ploaie.

Lipovskij – Fiesseler-Storch

15 sept. 1942: Plecarea dis-de-dimineață, după ce ne întâlnim cu restul de oameni, care au înnoptat tot în acest sat, dar peste râu.

Mai departe mergem prin zone unde nu a plouat, prin nori de praf, și ajungem la Perelazovskij. Vânt puternic și rece de la vest. Este așa de pătrunzător, încât tremurăm cu toții. Ne apropiem de front. Urmă de bombardament de aviație.

Satul este răsărit, ocupat în cea mai mare parte de germani, în special spitale și alte servicii.

Nu avem alt acoperiș decât mașinile turisme, cu care călătorim. Vântul este rece, cu foarte mult praf. Mâncăm o ciorbă de fasole, într-un grajd, fără acoperiș. Până la urmă ciorba se face neagră de praf.

Camuflaj sever, din cauza avioanelor.

Dorm în auto, cu Papazian. Mi-a fost frig și am stat zgârcit. Nu voi uita niciodată frigul din această noapte. La ora 5 dimineața putem face focul şi mă încălzesc cu șoferii, la dogoarea plăcută a lui. Astăzi se eliberează vreo 2 case şi șeful ne instalează în ele. În altă casă se instalează și popota.

16 sept. 1942: În casă am dormit mai bine. Dimineața, la adăpost de vânt, ne facem toaleta şi ne încălzim la soare.

Sunt însărcinat a face cercetări asupra cazului dr. L. Pop, om cam violent, care a pălmuit un chelner de la popotă.

Cu dr. Paidiu fac o vizită la spitalul german din localitate; se poate spune chiar spitale. Sunt instalate în câteva clădiri mari, case și corturi, fiind organizate pe secții. Una dintre secții este instalată în vreo 42 de case. Sectorul spitalelor este bine delimitat, unde nu este voie a intra alte unități. Sunt și mulți răniți români.

Sunt de văzut multe lucruri aici. Au toate specialitățile, chiar proteze dentare etc., laboratoare, companie de deparazitare, băi etc., etc. Când mă gândesc la dotarea noastră mi se strânge inima. Ce oferim noi bieților românași băgați în foc în pragul iernii?

Vizităm cimitirul german, bine reprezentat. Pe şoseaua din zare, spre Cernivewskaia-Stalingrad, trec mereu coloane germane şi române. Sunt foarte impresionat și pare că o viziune sinistră îmi spune „iată ce vă așteaptă”.

Cimitire la Perelazovsky

Primesc scrisori de acasă. Scumpa Adela îmi spune că a plecat de la Câmpulung la Giurgiu, cu bulzulețul ei ștrengăruș. Mă bucur că i-a priit la Câmpulung. Sora, cumnatul și mica Lucia s-au dus la Herculane. Sora îmi scrie că se simte bine și e liniștită aici, după o perioadă de muncă mai intensă și cu profesiunea și cu gospodăria.

Mă gândesc la devotamentul ei și la faptul că este și cam suferindă. Mă tem oarecum pentru ea. Așa este când ești departe, îți faci gânduri. Și așa este viața, eu mă tem aici pentru ea, iar ea se teme acolo pentru mine. Desigur, ea ar avea mai multe motive decât mine.

Primesc și de la prof. Iacobovici o scrisoare, ceea ce mă măgulește.

Seara asistăm la jocul de parașute luminoase, lansate de avioanele rusești, care trec mereu pe deasupra noastră. La distanță mai aruncă bombe.

18 sept. 1942: Nu este loc pentru noi aici. Deci plecăm într-un sat, la 10 km, Balșoi-Ossinowskij, unde urmează să instalăm Spit. de Camp. nr. 21. Dar și aici este un sat mic, cu câteva case din lemn, bunicele. Raportăm situația și primim ordin să funcționăm pe secții. Deci, secția I-a va funcționa aici, iar a II-a într-o localitate vecină, Kalmicov.

În drum spre Balșoi – Ossinowskij

Balșoi – Ossinowskij

Aici instalăm Spitalul 21 – o secție de chirurgie (18 sept. 1942)

Balșoi – Ossinowskij: dr. Cosma Ionică, dr. Urbaneț Ernest,
dr. Milea (Uioara) „Tăticu", dr. Constantinescu, dr. Petroșanu I.

În drum spre localitate am trecut pe lângă un fel de magazie, destul de mare , unde germanii au pus în funcţie o cârnăţărie, fabricuţă, pe care o vizitez. Un maestru, de fel din Westfalia, îmi face cadou 3 cârnaţi, iar eu îi fac cadou ţigări.

Cu greutate înscenăm spitalul, într-o casă obişnuită, cu trei camere, care spune a fi şcoală; sală de operaţii, de pansamente, de sterilizare. Mai găsim alte trei case pentru noi, popotă şi farmacie.

Greutăţi! Pe drum, în căruţă, unul dintre cazanele aparatului de sterilizare s-a găurit. Noroc cu un ostaş din trupă, care se pricepea la lipit şi face reparaţia necesară.

19 sept. 1942: Ne apucăm serios de treabă, căci se anunţă primii răniţi. Amenajăm sala de operaţii. Otto Zerbes, dentist din Braşov, un tânăr priceput, vrednic şi de nădejde, este însărcinat cu sterilizarea, este şeful şi sufletul ei şi omul de încredere.

Dr. Ernest Urbaneţ, din Timişoara, ar vrea şi ar fi chiar indicat să fie ajutorul meu la operaţii, dar este lucrat de dr. Ciurea din Buzău, medic legist. Dr. Urbaneţ este medic stomatolog şi chirurg maxilo-facial, a studiat la Viena şi Graz. E foarte bun camarad, activ şi om de caracter.

Ne vin 2 rusoaice, fete tinere, ca surori, care spun că sunt refugiate de pe linia frontului. Şeful le primeşte în spital şi la popotă.

19 sept. – 10 oct. 1942: În această perioadă nu mai pot face notiţe zilnice, căci începe o perioadă de zile grele. Răniţii curg. Facem operaţii, de la cap şi până la picioare, abdomen, membre, debordări, ghipsuri etc.

După patru zile isprăvim ghipsul și eterul pentru narcoză. Avem nevoie de multe alte lucruri, pe care nu le găsim în lăzile noastre. Mergem la Germani, la Perelazowskij, unde au depozit, deocamdată cu listă mai mică. Găsim tot ceea ce cerem. Gipsul este deja sub forma de fețe ghipsate, închise ermetic în cutii metalice, gata de întrebuințare, este foarte bun. Noi l-am avut sub formă de praf, cu care trebuia să confecționăm fețele și atelele, pe loc, deci praf, pierdere de material și de timp. După câteva zile, o listă mai mare este de asemenea satisfăcută.

Nu avem lumină electrică. Lucrăm la lămpi cu carbid, dar din nenorocire acestea sunt vechi și uzate. Piese de schimb nu avem.

Căruțele sunt luate și duse în alte locuri, pentru cărat lemne, iar altele sunt duse în anumite localități pentru iernat.

Facem mereu evacuări de răniți, la Morozovskaia, cu secția autoturisme și autosanitare.

Spitalul nr. 22 s-a instalat în cele din urmă la Morozovskaia. Ai noștri îl invidiază. Eu le spun să nu fie invidioși. Și ca să vezi! Peste câteva zile aflăm că orașul a fost puternic bombardat de avioane. Spitalul, instalat într-o mare clădire, o cazarmă, cu o curte imensă, a primit câteva bombe, chiar mai multe, geamurile au fost sparte.

Din fericire, bombele au căzut mai mult în curte. Dar, din nefericire, unele au căzut peste Hazna, pe care au desfundat-o și împrăștiat-o și ca urmare... parfumarea. Lumea s-a speriat și au fugit cu toții din oraș, în frunte cu șeful spitalului, col. dr. Ranetescu.

Avem și prizonieri răniți ușor. Căruța Div. 13

Ne vine o echipă de întărire, cu dr. Milea-Uioara, dr. Săvulescu-Câmpina și dr. Constantinescu-T. Măgurele, având ca dotare două mașini, o mașină tip dubă, pentru mezeluri, de la Rochus, și o camionetă deschisă.

Unii răniți foarte grav își încheie activitatea pământească aici. Preotul intră în funcție și el. Locul de veci german se mărește cu românașii noștri.

Vin și prizonieri, ruși, răniți mai ușor, care primesc primele ajutoare, care se impun.

Trebuie să cedăm casa în care locuim pentru răniți. La fel și popota. Cu toții ne mutăm peste o vale, cam la 1 km. distanță, de unde dimineața se aude bombardamentul de artilerie, departe, în spatele nostru.

Casa în care locuim este încăpătoare. Ciolovecii s-au retras în alta mai mică, fapt care se pare a contribuit să ne arate oarecare animozitate, poate dușmănie? Am lăsat târgile și dormim pe saltele, la podea. A început să se lase frig și într-o noapte chiar a înghețat apa afară.

În fiecare seară, târziu, deci noaptea, ne retragem spre locuințe, trecem vâlceaua, care de altfel este secată, pe întuneric. Oare partizanii...? Pe pământ, prin vâlcea, sunt înșirate cablurile telefonice germane de comunicații. Se spune că merg spre Stalingrad. Unde sunt partizanii să le taie? Sau poate că le-au și tăiat pe undeva.

În spatele casei unde locuim, se ridică un deal, iar deasupra este un platou întins, ce merge până spre cotul Donului, unde se dau lupte, la circa 14-15 km. „De acolo au să vină tancurile rusești." spune F. B. și oftează.

29 sept. 1942: Azi împlinesc 40 ani. La masă șeful ține o mică vorbire și se ridică câte un pahar de... must (zaft) de mere, la sticle, trimis de germani, și se fac urările de bine, de rigoare.

Contra cost se pot primi și câteva din băuturile scumpe, șampanie franțuzească, lichioruri, votcă etc.

Noi, însă, un grup mai mic, avem încă ceva vin, luat în butoiaș, de la Mizil, care s-a menținut bine, atât în ce privește compoziția, cât și față de peripețiile prin care a trecut până aici în cursul voiajului. Îl mai gustăm din când în când.

Cura de pepeni (din rezervă) continuă.

Aglomerare zilnică de răniți. Foarte multe răniri prin brand-uri (aruncătoare de mine), pe care rușii le utilizează în masă și cu dibăcie, se pare. Unii ostași sunt literalmente

ciuruiți. Dacă sunt surprinși culcați, sunt ciuruiți peste tot, inclusiv abdomenul și extremitatea cefalică. Dacă au poziție în picioare, rănirile sunt mai mult la membrele inferioare.

După operații, unii abdominali se vindecă, alții, nu.

Fac diferite complicații, cea mai frecventă și mai gravă fiind peritonita. Timpul scurs de la rănire și până la masa de operații contează pentru pronostic. Însă, practic, niciunul nu este adus la spital mai devreme de 10 ore de la rănire, ceea ce întunecă mult pronosticul. Unul vine totuși la vreo 2-3 ore, cu numeroase perforații ale ileonului. Dr. Urbaneț, care mă ajuta îmi spune „D-le doctor, o să se termine războiul și dvs. tot nu o să isprăviți de cusut". Totuși, am cusut, dar rănitul a decedat după 6 zile.

Unii răniți abdominali se vindecă, alții nu...

La un caz am scos un glonț din articulația genunchiului. Se vedea orificiul de intrare, nu tocmai la genunchi, dar omul îl simțea în articulație. Apreciere clinică, deoarece nu avem instalație de radiologie.

Vin și fracturi deschise, care sunt debridate, drenate, imobilizate și evacuate. Dar și aici timpul scurs contează enorm. Leziuni mici aparent, cu punct de intrare mic pot fi în interior leziuni grave, cu distrugeri osoase și de părți moi importante. Mulți sosesc la spital cu cangrenă gazoasă, coapsa de exemplu este tumefiată, lividă, crepită, fenomene ce au un mers ascendent spre abdomen, deci o situație gravă. Pronosticul lor depinde deci de întinderea leziunilor interne, de timpul util de la rănire până la spital, de mijloacele de diagnostic, ca și de un tratament adecvat.

Numărul de răniți devine impresionant. Rușii atacă, ai noștri contraatacă, luptele se țin lanț. Cele povestite de pe front sunt, unele deprimante, altele reconfortante, după om și după situația în care se găsea când și-a format impresia. Oricum, impresii izolate, locale, fără a privi lucrurile în complexul lor. De-aici și modul diferit cum se scrie istoria. Pentru mine un lucru este însă clar, organizare relativ slabă, forțe subțiri întinse de-a lungul frontului, fără rezerve în spate, în afară de serviciile respective. Ruşii tatonează mereu şi după relatările unora, care vin de acolo, tancurile lor se plimbă adesea prin spatele liniilor noastre, nestingherite. Ca urmare, atacurile și contraatacurile se dau cu forțe relativ reduse, se ocupă obiectivele propuse, respingând inamicul, se ajunge cu o mână de oameni, care sunt împinși imediat înapoi. Uzură stupidă. Ostașii sunt prost hrăniți. Oricine îi vede

nu poate avea altă impresie. Când am vizitat rănitii români din spitalele de la Perelazovskij, germanii ne-au întrebat de ce românii sunt așa de subnutriți, căci primesc aceeași subzistență ca și soldații germani.

Toţi abdominalii operați aveau secară în peritoneu, ieşită prin perforațiile intestinale. Restul intestinului era greu și prin palpare se simțea secara în interior. Concluzia este că se hrăneau cu secară de pe câmp.

Rănitii curg mereu. Lipsurile de materiale și medicamente le completăm de la depozitele germane. Eventualele aparate nu se pot obține decât cu aprobări speciale, care cer forme și timp.

Așezarea noastră este cam în lunca unui râu. La Apus se înaltă un deal și, cum am spus, deasupra lui un platou. De acolo vin avioanele și zgomotul de tun. Începând de la ora 8 seara și până spre ora 2 noaptea se aude deasupra noastră zgomot de avioane. „Ivan, Ivan, spune dr. Urbaneț, urechea nu înșală la mine". În tot cazul, nu satul nostru este obiectivul lor, putem fi oarecum liniștiți din acest punct de vedere. Au ei obiective mai importante, în special gările de pe linia Morozovskaia-Stalingrad etc. Pe ici, pe colo, prin stepă se văd parașute luminoase.

Așa cum stau lucrurile, fără să fiu pesimist, dar apropiindu-mă de realitate, situația nu este tocmai roză.

Fără să vreau pare că încep și eu să mă adaptez la impresia care-l persecuta pe Filip Bărbulescu încă din țară, că din dosul unui deal, din spatele nostru, vor apărea tancurile ruse, mai ales într-o dimineață. Mai înainte, temerile lui F. B. erau privite cu ironie, Acum se pare că el are

aderenți, care nu o spun tare, dar în sine o acceptă, simt că omul are stofă de profet.

În afară de aceasta, observând mai profund lucrurile, se poate afirma prezența unei stări depresive, a unei lipse de entuziasm. Oamenii par a simți caracterul aventuros al acțiunii, în care ne-am angajat, acțiune fără obiective, fără o justificare solidă, cu pierderi imense în prezent, cu spectrul înfrângerii, în pragul iernii, vestita iarnă rusească, la mii de km de țară.

Dar în viață lucrurile nu se schimbă brusc și, în virtutea inerției, ele merg încă mult timp pe făgașul obișnuit. Așadar, la treabă pe făgașul obișnuit! Răniții curg!

La câțiva km de noi este Spitalul de Cruce Roșie. Nu avem nicio legătură, nici nu colaborăm. Se spune că este un spital mai de elită prin organizarea sa și este motorizat. Comandant este prof. dr. Moruzi, din Iași, care face chirurgie generală, dar care se ocupă în special de chirurgia craniană, D-na... , sora prof., a venit într-o zi pe la noi. Ne-a spus că sunt instalați în corturi și că la venirea frigului vor fi siliți a se deplasa spre un loc adăpostit.

Adela scumpă îmi trimite mereu scrisori, ziare, reviste, fotografii cu băiețică. Toate au un efect tonic, menținându-mi încrederea în mine, optimismul și puterea de muncă. Deși muncim din greu, veștile primite de acasă mă ușurează și îmbărbătează, iar timpul trece pe negândite.

Iarna care se apropie ne amenință. Casele în care locuim au câte un rând de geamuri, și acestea crăpate. Dedesubt este pivniță, iar printre podele se vede afară. Niciun fel de combustibil în perspectivă. Dar nu este vorba numai

de noi, ci în primul rând de răniții care zac pe paie sau pe brancarde. Nu suntem dotați decât cu 150 pături pe secție, dar cerințele sunt mult mai mari. Din personal nimeni nu are pătură. Unii ofițeri au luat cu bon de la Mizil.

În ultimele zile circulă zvonul că ne vom muta la Perelazovskij, că o parte din spitalele germane de aici se vor muta mai la est.

10 oct. 1942: Rămas bun de la Balșoi-Ossinovskij. Ne mutăm la Perelazovskij, pe care-l vedem în depărtare, un sat destul de mare, târgușor am spune. Trebuie să luăm în primire un spital, adică răniții românași.

Sunt peste 280. Unii se plâng că nu sunt îngrijiți, că nu sunt pansați de mai multe zile, mai ales gradele, că au viermi etc. S-au găsit și de-ai noștri, care să-i încurajeze – Gheorghe, care nu avea ce face și era credincios vechii animozități față de spital, adică de șeful lui, personal. Preoții de la Corp sunt de-asemenea foarte miloși și darnici cu vorba, dar cu fapta nu ne ajută cu nimic. Se mai țin și de sforării. Am cercetat îndeaproape și am constatat personal că răniții îngrijiți în spitalele germane au primit mâncare de cinci ori pe zi, vin și ciocolată regulat, sirop (Saft) etc. Germanii au mult personal, bărbătesc, dar au și surori aduse din țară, echipate milităresțe, vrednice, curate și atente. Au mult personal de proveniență rusă, bărbați prizonieri și femei, de care sunt foarte mulțumiți, execută comenzile bine, sunt pricepuți și muncitori. Înțeleg de ce acest popor rezistă pe front! Când se deplasează, germanii iau cu ei acest personal, pe care l-au instruit și le-a devenit foarte util.

Cu ocazia vizitei la spitalele germane, am putut constata, comparativ, slaba organizare din unitatea noastră, care este chiar revoltătoare. Am fost trimiși în fundul Rusiei cu tot felul de materiale și de oameni nepricepuți, nepregătiți, afară de mici excepții. Când ne-au văzut urcați în tren, am văzut pe fața lor, a celor rămași, un zâmbet de bucurie, parcă au scăpat de noi, să se descurce cum or putea. Poate că nici ei nu puteau face mai mult, fenomenul era general, nu local, sau poate că se mai gândeau și la „pieptul de oțel", din cântece.

Practic trebuie să luăm în primire 280 răniți, însă dotarea secției este numai de 150. Trupa și ofițerii sunt fără pături. Cum se va fi crezând să se facă față frigului și iernii, care se apropie. Germanii au câte trei pături de om, afară de rezerve. Și totuși în țară s-a strâns lână, s-au rechiziționat pături etc., etc.

Nu mutăm la Perelazovskij. Spitalul este instalat în școală.
În stânga: o vale adâncă; în dreapta: case pe deal, unde este și a.a.

Vedere dinspre spital, case și stepă. În față: casa în care locuim; în stânga: farmacia

Am luat în primire de la germani spitalul cu răniții români plasat în localul unei școli, la marginea de sud a satului. Avem câteva case în jur pentru trupă, ofițeri, farmacie, popotă etc. O problemă care se pune este aceea a camuflajului. Germanii îl făceau cu pături. O întrebare care se pune este cum vom opera noaptea, cu lămpile de carbid, fiind pericol de explozie, de la eterul de narcoză. În afară de aceasta ele sunt și defecte. Otto Zerbes le repară mereu. Ne uităm cu jind la spitalul german, care are lumină electrică, proiectoare pentru operații, acumulatori și agregate pentru încărcare.

În privința pâinii, germanii au pâine neagră, dar bine lucrată. Cea care ni se dă nouă este un fel de lut. Și cu toată plângerea noastră, ni se spune că la inspecție brutăriile au fost găsite în regulă. Cred însă că pâinea care s-a gustat de către inspectori, era realmente bună, însă realitatea este că e o curată bătaie de joc. Îți piere și pofta de mâncare. În fiecare zi aceleași și aceleași probleme. După multe insistențe, ofițerii spitalului, dar numai ei, primesc o pâine bună, ca și cea oferită ofițerilor de la Corp. C. 5. Armată.

În unele probleme, care se pun, sunt silit să iau eu unele hotărâri, mi se cer și sfaturi, deși nu sunt decât un simplu medic în formație. Sunt însă chirurgul ei și, se pare, cuiul ei. Dr. Ionică Cosma, ca și alți colegi, îmi spune „D-le doctor, d-voastră sunteți totul în acest spital, dacă d-voastră nu ați fi, spitalul ar fi egal cu zero!" Este poate un sâmbure de adevăr, dar eu nu-mi fac iluzii.

Sala de operații este unică cu cea de pansamente și are patru mese. Hotărăsc cu germanii să o elibereze mâine la ora 7. Vreau să revăd pansamentele. Numai o evacuare masivă ne va scoate din impas.

Fac două operații cu ajutorul germanilor.

Localul școlii are în total 10 camere. Mai sunt și trei case vecine, pline cu răniți.

Dorm pe targă. Șeful ne tratează cu suc de fructe (saft) de la sticle.

11 oct. 1942: Este duminică, dar nu am știut aceasta decât la ora 8 seara. Începem activitatea cu un asalt impetuos. Se simte lipsa de pregătire a personalului. Ajutorul dat este slab. Avem și analfabeți.

Noaptea au murit 9 răniți grav.

Evacuăm 30 răniți. Toți mă roagă să-i trimit, deși unii sunt cu sufletul la gură. Unul slăbuț zice că este tare. L-am pus să meargă pe sală, dar a căzut jos. L-am luat pe brațe cu un german. Facem 80 de pansamente.

Apare un rănit abdominal de mai multe ore, se pare 24. Trebuie însă operat. Pregătiri. Avem noroc cu proiectoarele germane, care ne sunt lăsate nouă încă câteva zile. La operație vin și doi germani din personalul ajutător, foarte instruiți, unul face și pe preotul, pentru a vedea conduita noastră. Cred că le-am dat o bună probă. Totul a mers la țanc. Germanii constată că asepsia noastră este mai bună. Eu operez încă doi răniți, ei încă trei. I-am văzut și pe ei operând și cred în adevăr că asepsia lor lasă de dorit, de la spălarea pe mâini, care este mai sumară, eu nefiind obișnuit cu întrebuințarea chimicalelor, și până la instrumente și comprese. Chiar și tehnica mi se pare defectuoasă, cum ar fi închiderea abdomenului fără drenaj, după unele perforații intestinale. Operatul meu de aseară avea două perforații pe colon și două pe stomac. La ora 8 am fost gata. Operația a durat 2 ore.

Ne instalăm în casa în care vom locui. Tot aici este și șeful și popota. A fost ocupată de ofițeri germani, care la plecare ne-au făcut cadou 10 paturi. De la plecarea din Mizil dorm pentru prima oară pe pat. „Ivan” trece destul de des. Eu dorm însă foarte bine.

12 oct. 1942: Sculare la ora 5 dimineața. Reconfortați, reluăm activitatea.

Jale și Mizerie (cu M mare). Deseori închid ochii! Este peste putere a remedia totul. Vezi cum oamenii se sfârșesc

sub ochii tăi și ceea ce este și mai trist, o spun chiar ei! Forțele omului au limite, pe care toți, unii mai curând, alții mai târziu, le ajungem. Dar în război limitarea forțelor se face în masă.

Ora 9 dimineața. Ivan ne vizitează și foarte de sus, aruncă două bombe, la 200 m. de spital. Artileria antiaeriană de pe deal, de deasupra spitalului, bate, cei de afară se aruncă la pământ. Preotul se împiedică în sutană și-și rupe nasturii. Nu au fost victime. Artileria antiaeriană bate iarăși. Din interior se aude par-că ar bate ciocane în perete. Mă uit cu binoclul. Obuzele se sparg la distanță de avioane.

Acum răniții stau pe paie, toți la fel, soldați, ca și ofițeri. Mâncarea nu este așa de bună. Serviciul lasă de dorit. Temperaturile nu se iau regulat. Foile de observație nu se fac. Răniții cer cu insistență morfină, noaptea. Surorile germane i-au învățat cu „beția albă".

Evacuăm 50 răniți. E lipsă de autosanitare.

Otto Z. ne tratează cu pâine și unt, pe care le-a obținut de la germanii din localitate.

13 oct. 1942: Vânt rece de apus. A treia zi de activitate intensă. Până seara reușim să vedem toți răniții. Primesc ziare și reviste de la Adela. Acum sunt iarăși mulțumit și liniștit. Plimbare seara cu dr. Urbaneț. Senin și rece.

14 oct. 1942: Mi-a fost frig noaptea. În spital este iarăși frig. Geamurile sunt pe un rând. Lemne puține. Am răcit puțin. Muncim din greu.

În sfârșit am obținut lumină electrică, din sectorul Corp. 5 A. și reușim să facem și camuflajul. În schimb, încep

vizitele celor mari. Au și dreptul acum, mai ales că ne-au adus și lumină electrică. Unul mare pare căzut din cer. Ei, drăcia dracului, se împiedică de nimicuri, dar dă din umeri, nu sunt nici pături, nici lemne etc. și nici lenjerie, iarna bate la ușă.

Facem primul foc în casă. Am pus ordonanțele să taie pomii ce se găsesc prin prejur și facem o provizie de lemne. Am loc lângă sobă. Dacă... vom ierna aici, va fi bine. Camera e lângă a șefului, soba e comună. Dacă șeful încălzește, va fi cald și la noi. Sunt în cameră cu dr. Urbaneț și cu dr. Milea, „tăticu'", cum îi mai zicem. Am astupat o fereastră, le-am dublat pe celelalte. Avem „radio dr. Urbaneț". Am făcut și o poliță pentru obiecte.

Dr. Cosma e foarte nostim cu cântecele sale si istoriile pe care le spune, dar nu vrea să stea cu noi când e de față și dr. Ciurea, care e greu de suportat de mulți dintre noi. Regretăm!

Obțin o pătură de la un german, pe 150 țigări.

15 oct. 1942: Sunt chemat la Corp în chestia grenadei. Am găsit o grenadă de mână, la unul dintre răniți. Cine știe cum a uitat-o prin haine. Am pus un soldat să o explodeze în valea adâncă din spatele spitalului. Scandal! Trebuia predată cu proces verbal! Aștept o jumătate de oră, dar nu vine nimeni. Și la spital este atâta treabă!

Vizita altei mărimi care vrea să spoim spitalul, boala cu văruiala. Este oare lucrul cel mai important, care se impune acuma? Dar omul are această boală și vrea să se impună. Intră și în sala de pansamente. Tocmai pansam un

rănit cu cangrena gambei. M-am așezat înadins ca el să rămână în fața rănitului și mi-am aruncat ochii spre el.

S-a îngălbenit, figura i s-a contractat, ca de vomitare. A părăsit repede sala, murmurând „scârboasă meserie mai aveți și voi".

Primesc o scrisoare de la Adela.

Vie activitate în spital. Ea este oglinda celei de pe front.

16 oct. 1942: Foarte mulți răniți. Un du-te, vino, ca la o moară aglomerată.

Iară reclamații de la cei străini de spital, iar anchete și întrebarea stupidă, pusă de profani „de ce mor atâția în spital?" Șeful răspunde, dar îmi cere și mie părerea. Părerea mea este ca să ceară să se curme cu amestecul celor străini de spital. Urmarea, șeful Corpului 5, Gen. Son, pune o rezoluție favorabilă în acest sens. Era și natural și ne-am bucurat că bunul simț a învins. În plus, pun să se facă o statistică și se găsește că în spitalele germane mortalitatea este de 11 la sută, iar la noi de 5 la sută. Acum s-au potolit de tot în fața acestui argument.

17 oct. 1942: Zi enorm de aglomerată. Md. Lt. Col. Gîrniceanu de la amb. Div. A 5-a vine pe la noi. Se interesează de un rănit. A căzut o bombă pe o casă rănindu-l grav. I se făcuse deja explorarea craniană.

Până seara primim peste 500 răniți. Vine în ajutor și secția a 2-a de la Kalminkov, cu dr. Paidiu. Dar... eu sunt chemat din nou la cartier, în chestia grenadei. Fac o depoziție și plec.

Iarăși vizita unei mărimi străine de spital. „Dați salam oamenilor! Cum nu le-ați dat? Cum de nu aveți salam până acum?"

Vine un trimis de la spitalul german și ne predă 350 pâini și două damigene cu sirop. Ca formalitate iscălim un bon și la revedere.

18 oct. 1942: Ionică Cosma a visat că l-a strâns de gât pe dr. Ciurea, simpatia (!) lui, cu care e în conflict cronic. Spiritul agresiv de pe front se lățește!

Apar avioane Messerschmidt și se dau lupte aeriene la mari înălțimi. Avioanele se aud, ca și mitralierele, dar nu se văd, deși sunt deasupra noastră.

După masă plouă cu furtună, prima ploaie mare în Rusia.

Răniții curg în masă. Până seara primim și azi peste 650. Reușim să evacuăm circa 350 răniți. Multă muncă cu revizuirea lor, aglomerație, ordinea se pierde. Unii răniți mai ușor se strecoară neobservați la evacuare. Vremea e rece, vânt. Alți răniți vin la loc. Noi operații pe abdomen etc.

20 oct. 1942: Zi în care activitatea a culminat. Printre altele am făcut 6 operații pe abdomen. Sala o împart cu dr. Paidiu, care a venit aici cu secția 2-a. Facem primele amputații (trei) în spital. Cazurile de cangrenă gazoasă se înmulțesc. Masa de răniți e mare și nu toți pot fi revăzuți la timp.

Lucrez până noaptea la ora 12. Sunt angajat la un abdominal, cu dr. Urbaneț, care cu umorul lui îmi spune „d-le dr., o să vină demobilizarea, și dv. tot nu o să închideți

toate găurile" sau „aici începi când ești student și termini ca profesor!". Era vorba de răniți prin schije de brand-uri, surprinşi în poziţie culcată.

Evacuarea se face defectuos, suferă. Vehiculele sunt insuficiente ca număr, 3 autosanitare în dotare, restul turisme, drumurile impracticabile, desfundate din cauza ploilor, vremea rea nu permite nici evacuarea cu avionul.

Până seara avem iarăși 540 răniți.

Vreme se răcește. Afară îngheață. După ora 12 ajung în casă. Aici e cald. Ce bine!

21 oct. 1942: Aflux mare de răniți, operații, pansamente, ghipsuri etc.

Abdominalii vin târziu, după 12 ore de la rănire. De aici multe eșecuri. Noi tot încercăm. Unii sunt operați, ca să zic așa, in extremis.

Printre alții am operat un soldat foarte fricos, pe nume Zinca, abdominal de 7 ore. Găsesc o hemoragie din mezenterică, care tot mai pulsa aruncând sânge. Intestinul e perforat, iar în abdomen sunt limbrici, care se plimbă printre intestine. Hemostază, rezecție, sutură cap la cap, toaletă abdominală. A mers bine. A fost evacuat a 10-a zi, vindecat.

22 oct. 1942: Același lucru, ca până aici. Printre altele se aude că ne vom muta în alt local, probabil inferior, căci altul mai bun nu se vede. De ce? Pentru că pe acesta îl vom ceda Spit. de Cr. Roșie n. 6. A venit frigul, iar corturile sunt nepotrivite. E numai vorba.

După masă plimbare cu dr. Urbaneț pe deal. Aici se văd tunuri antiaeriene, în amplasament, îngropate pe jumătate în pământ. Trebuie să fie și aici un medic, dar timpul nu ne permite să ne informăm.

23 oct. 1942: Același tablou, aceeași activitate. Cât vom putea să o ducem așa?

24 oct. 1942: ...și totuși o ducem! Amputațiile continuă.

Avem un căpitan Solomon, din Buzău, grav rănit la piept și mână de grenada proprie. Se fac intervenții pentru un avion, pentru evacuare. Când sosește avionul, rănitul s-a stins. În avion se urcă alți răniți, printre care un soldat, Segărceanu din Giurgiu, cu coapsa amputată.

Vremea acum este bună. De la Adela nimic. Am visat că sunt printre ei.

Se primesc suplimente alimentare.

Un alt căpitan rănit ne spune lucruri rele de pe front. Un batalion încercuit etc.

Mă supără ochiul drept. Pronostic defavorabil pentru mine, care am suferit de irită recidivantă. Noaptea am uneori gânduri negre. Lumina zile însă le alungă. Am totuși în subconștient un optimism care nu mă părăsește.

25 oct. 1942: Azi e duminică. Nu știu pe unde a trecut săptămâna. Uneori uit și numele zilelor. Iar visez că sunt printre ai mei și le povestesc de pe aici.

Vremea este acum frumoasă.

Fac 4 laparotomii și două trepanații.

La ora 10 avem vizita Gen. Son, Comand. Corp. 5. Arm. Eu eram în operație și-mi vedeam calm de lucru.

Avem masă mai bună. Primul măr după două luni și jumătate. Am primit o lămâie și un kg zahăr.

Seara, lună frumoasă. Câteva minute la aer cu doctorii Urbaneț și Norz, după 13 ore în sala de operații și pansamente.

Primesc scrisori de la A. și B. De bucurie fac o baie după ușă.

26 oct. 1942: Ceață afară. Mă supără ochiul și piciorul drept. Nu știu cum va evolua. Ieri am scris lui Adela că până acum am fost sănătos și nu am avut nimic. Totuși merg la lucru. Mă țin de promisiunea ce i-am făcut și se pare că e bine așa.

Operez cu dr. Urbaneț doi răniți desfigurați și reușim a le da o înfățișare mai bună, mai umană. Dr. U. a făcut și chirurgie maxilo-facială. Alte 3 laparotomii. S-a anunțat sosirea unui colonel grav rănit. Până seara la ora 9 nu a venit. Aflăm că a decedat la ambulanța divizionară.

Medicii germani ne invită pentru mâine seară la o masă colegială.

În timp ce operez, afară se desfășoară cortegiul pentru colonelul mort, cu muzică, gardă. În depărtare, pe stepă, coloane de mașini de transport se înșiră spre front. Ar fi fost un tablou interesant și sugestiv. Nu pot face foto, fiind în operație. Un învățător din Dobrogea, locotenent, cu ficatul găurit. Fac sutură pe grefe de țesut muscular.

D-na Vartinez, farmacistă, împlinește 38 ani. Seara ne face prăjituri.

Primesc scrisoare de la Adela și 2 foto, cu bebelușul în brațe. Seara, lună splendidă. Plimbare o jumătate de oră.

27 oct. 1942: Masă mare de răniți care sosesc după un contra-atac, pentru reocuparea localității Klețcaia. Mulți ofițeri. Mulți abdominali, dintre care cel mai de vreme sosește după 9 ore de la rănire.

În sfârșit vine seara și ne pregătim, suntem doară invitați, dar din cauza activității plecăm mai târziu. Alții au plecat mai devreme. Noi operăm și pansăm până la ora 9 și jumătate seara. La ora 10 plecăm, împreună cu dr. Urbaneț și dr. Ciurea. Până la urmă greșim adresa și ne întoarcem acasă. Ne culcăm și dormim liniștiți. Pe la ora unu Tăticu' sosește acasă gemând. Abia întră în casă și vorba aceea... cu rațele, „Eh, am luat și eu un pahar mai mult!". Oamenii beți mi-au inspirat totdeauna ilaritate, dar pe Tăticu' îl compătimesc.

28 oct. 1942: Sculare la ora 6. Ne așteaptă azi mare activitate. Tăticu' (dr. Milea) este bolnav, dr. Norz a venit pe la ora 3. Acum este palid.

Se vorbește că un spital german va rămâne aici, pentru a servi armata română. Armata a II-a ar fi în tratative cu germanii, pentru rămânerea spitalului, dar Corpul 5 ar fi contra. Oricare ar fi zvonurile și aranjamentele, un fapt este sigur, avem în spital peste 900 răniți. Si mai este unul, seara la ora 9 mă simt pentru prima oară foarte obosit.

29 oct. 1942: „Ivan" s-a plimbat peste noi. Aflăm la radio despre sporirea salariilor.

Alte operații. Avalanșa de răniți s-a mai redus. Facem evacuări și cu avionul, vremea fiind favorabilă.

Deranj intestinal, de rău augur, atât pentru activitate, cât și pentru o eventuală redeșteptare a reumatismului. Mă pun la regim.

Germanii primesc de pe front 100 răniți de-ai noștri. Sunt dispuși să ne ajute. Se aude că Corpul 5 e scandalizat și că a dat ordin să fie transportați la spitalul nostru. Seara mă simt obosit ca niciodată.

„Ivan" circulă noaptea destul de des, trecând peste noi, spre sud. Vremea este frumoasă.

30 oct. 1942: Aflăm că trupele române ocupă Nalcicul, centru important în Caucaz.

Deranjamentul intestinal continuă. Voi posti și azi. Continui munca, conform planului. Am primit 10 mere de la șef. Deși nemâncat, mă țin bine, mă simt ușor.

Facem mereu evacuări de răniți, cu toate mijloacele.

Mulți răniți grav, cu cangrene, cranieni, abdominali sosiți tardiv, rămân definitiv aici!

Dizenteria este la modă. Ionică Cozma se luptă din răsputeri la secția de interne, unde aceștia sosesc în număr mare. Se degajează impresia că nu se respectă întocmai regulile pentru prevenirea bolii, tocmai pentru a fugi de pe front și a veni la spital. În general, moralul trupelor se pare că este scăzut și au frică de ruși. Ofițerii la fel. Sunt unii

care recurg la fel de fel de subterfugii. Trupele sunt prost îngrijite și subalimentate.

Seara, întuneric mare și nori grei. Plouă puțin.

Accidentul lui Otto Zerbes, care s-a ars la față și mâini, în urma exploziei unei lămpi de carbid. Era de așteptat și mă surprinde că acest lucru nu s-a întâmplat mai demult.

Pe lângă celor ai mei, mai scriu în țară Prof. Iacobovici, Dr. Dorohoi, Dr. Tuchel, Dr. Vanci.

Activitate amplă, dar parcă lucrăm fără spor. Mereu aranjăm rănițiii, mereu sosesc alții. Plăgi urâte, grele, cazuri grele. Am și pacienți ruși. Astfel, o fetiță cu cangrena mâinii, căreia îi fac o amputație, cu anestezie locală, împreună cu dr. Urbaneț. Alți copii, care s-au distrat cu grenade. Veșnica poveste, care îmi amintește din copilărie, din timpul Primului Război Mondial. Mama unui copil aduce două găini, pe care le dau la popotă. Dr. Ciurea se alege cu o pereche de mănuși, refuzate de dr. Urbaneț.

La prânz primesc o scrisoare lungă de la Adela scumpa și băiețică, cu data de 17 oct. 1942. Primind scrisori des, poate cel mai des și citindu-le mereu, face pe unii să zică „uite, dr. Petroșanu citește iarăși Biblia". La rândul meu răspund și eu cu o scrisoare lungă. Oricât de presantă ar fi carența de timp, pentru așa ceva se găsește oricum timp.

Încă mai persistă ceva deranj intestinal.

Seară plăcută. Fac o plimbare de o jumătate de oră. La masă avem friptură împănată cu usturoi. Baie bună, de la cap și până la picioare. Somn bun.

Perelazowskij. Asistenţă medicală pentru populaţie

1 nov. 1942: Se începe luna cu duminica. O zi splendidă. După masa, o plimbare spre cimitirul militar. Germanii joacă fotbal. Sunt aici și numeroși doctori, care privesc. În depărtare se aude tunul.

Față de germani, noi arătăm cam străvezii. De la 11 octombrie, este prima zi când fac o ieșire mai de durată la aer.

2 nov. 1942: Activitate mai potolită și mai ordonată. Afluxul de răniți s-a mai atenuat. Împărțirea saloanelor. Noi operații. Zi frumoasă. Plimbare pe deal, după masă. Post de mitralieră, rufe pe frânghie, soldatul Neață se gospodărește. Cu binoclul se vede mai departe bateria a.a. Coloane germane urcă la deal. Se văd obuze pe marginea drumului.

Pe platou: anti-aerienii; program gospodăresc;
în depărtare: satul, cimitire, pustă.

Satul și stepa

Se aude de concedii?!

Se văruiește în casă. Seara miroase ca de Crăciun, la țară.

3 nov. 1942: Zi splendidă. Vizita unui maior de cavalerie. Se apucă să ne dea indicații (?). Avem totuși un șef!

Am scris acasă o recomandată lungă. Scriu și prof. Iacobovici. Sper că vor fi primite.

Tăticu' a prins un păduche!

4 și 5 nov. 1942: Totul se desfășoară ca în zilele precedente. Vremea se menține frumoasă.

A ars moara din P. la câteva zile după ce a trecut la români (?!).

6 nov. 1942: Nori, apoi ploaie. Plouă peste tot, şi în spital şi în casă. La patul meu încă nu a ajuns.

Se aşteaptă ofensiva rusă, care s-ar pregăti pentru 9 noiembrie. Am golit cât mai mult din spital, dar sunt mari dificultăţi cu evacuarea, pe drumuri foarte noroioase, pe frig etc., etc. mizeria mizeriilor!

Noaptea se lasă brusc un ger mare. Adorm imediat după ora 9. Noaptea se aude un zgomot surd, care se repetă, bubuituri, care se ţin lanţ. Să fie oare bombardamentul anunţat? Ies afară. Nu este glasul tunului, ci un vânt, o furtună puternică dinspre N-V, întărit la răstimpuri scurte, care zguduie casele şi acoperişurile, mai să le smulgă din locul lor. La 11 şi jumătate adorm liniştit.

Din cauza gerului au pleznit 600 sticle cu borvis. Neprevedere! Păcat!

7 nov. 1942: Iarna a venit brusc. Vânt tăios dinspre nord, ger, îngheţ solid.

Iau de la magazie, contra bon, căciulă, mănuşi, cojocel, ciorapi de lână şi flanelă. Abia găsesc o căciulă pentru mine şi doară nu am un cap aşa de mare. Îmi pun pantaloni pe dedesubt şi vestă.

Am primit 2 scrisori de la Adela şi băieţică. Şoricelul mic are 2 dinţişori.

Au prins bine lemnele adunate de ordonanţe. Până acum nimeni nu s-a gândit la aşa ceva pentru noi.

Ziua Sf. Mihail şi Gavril (onomastica Regelui). Paradă mare în faţa spitalului, terenul fiind mai spaţios. Noi avem

de lucru și o sărbătorim operând. Este duminică și avem la masă gâscă şi vin.

Ne sosesc noi răniţi. Seara operăm 4 abdominali, eu 2 şi dr. Paidiu 2. Dr. Urbaneţ, cu umorul lui spune „aici, ca la frizer, poftiţi, d-lor!"

Citim despre debarcarea americană în Alger. Rommel se retrage pe noi poziţii, în Africa de Nord.

Grijile cresc, totuși seara baie bună, după ușă.

Azi băiețică împlinește 9 luni. Îl voi mai vedea oare?

9 nov. 1942: Ger mare. Pământul a crăpat. N-aș putea spune câte grade sunt, dar vorba e vorbă.

Vin noi răniţi şi totodată soldaţi degeraţi, dar şi răniţi degeraţi. Îmbrăcămintea lor este încă cea de vară (?!)

Primim 10 căruțe cu crăci, de la un căpitan de transmisii, căruia îi dădusem un ajutor medical. Un gest impresionant. Iată că s-a gândit și cineva la noi.

Râul vecin a înghețat, copiii se dau pe gheață. Prin sat se văd mai mulţi copii care patinează pe gheața de pe uliță. Unii au și schiuri.

10 nov. 1942: Gerul continuă. Ordin de evacuare masivă a răniților. Se evacuează prin toate mijloacele, dar alții vin la loc. Spitalul e permanent arhiplin.

Mi-a dispărut condica în care făceam rezumate din tratatul francez de medicină și în care treceam pe curat jurnalul zilnic. Regret mult această pierdere ca și cele adunate acolo. Cred că nu am notat ceva, care ar putea atinge pe cineva și, deci, și pe mine indirect. Numai o minune mi-ar

putea-o reda. Dar „minuni în vremea noastră, nu văd a se mai face", vorba poetului Gr. A. Când stau și mă gândesc mai bine, parcă dispariția caietului ar corespunde cu dispariția celor două surori ruse, care au lucrat la noi în spital. Dar nu, nu, cred că este o simplă coincidență, ca toate coincidențele.

11 nov. 1942: Gerul pare mai dulce, dar vântul suflă puternic dinspre est. Ar mai trebui o sobă în sala de operații, sobă, pe care am cerut-o încă din septembrie. Vântul suflă direct în geamuri, care sunt pe un rând și neizolate bine. Noaptea mai merge, căci sunt și camuflate, dar ziua este frig. Sobele găsite aici sunt foarte bune, o sobă deservind două camere și având un sistem eficace de iradiere prin cuptoarele lor. Trebuie însă lemne groase, iar noi nu avem decât crăci. Suntem pregătiți pentru iarnă? Nu!

Totul pare a fi un provizorat. În cele din urmă s-a adus brad mai gros, dar este verde și ud.

Totuși trebuie să operăm. Mai întărim focul, mai astupăm o fereastră și până la ora 5 p.m. fac 5 operații mari.

Un căpitan, Ionescu, părăsește „hotel Perelazovskij", cum îi spune dr. Urbaneț.

După masa fac o plimbare cu dr. Urbaneț pe deal și înapoi. Aici vizităm o unitate de a.a. , amplasată foarte interesant, jumătate în pământ, jumătate cu întărituri pe delături. Facem cunoștința d-rului Popovici, medicul unității, specialist ORL, din București. Vântul suflă bine. De aici se poate vedea în depărtare mișcarea de trupe spre front, prin stepa nesfârșită.

Platou și stepă, deasupra satului

Apare și divizia blindată română și tancuri și vânători de tancuri germani, care trec din timp în timp spre front.

Evacuăm și iar evacuăm răniți. Alegem și iar alegem. „Stoarcem lămâia”, cum zice Tăticu’ Milea.

Ne sosesc accidentați grav, de la un autocamion al diviziei blindate, care s-a răsturnat lângă un pod. Aproape toți sunt răniți la cap, au diferite fracturi, în special fractura bazei craniului, cu stare comatoasă.

Seara, la ieşirea din spital, se vede o lumină ciudată afară, care luminează toată localitatea, difuză, liniștită.

Am crezut că a nins. Dar cerul este senin, roșu într-o parte. În realitate arde o casă. Se aude goarna, împușcături, alarmă. Foarte interesant, dar sinistru. Focul, noaptea, impresionează.

În casă e bine și cald. Mă gândesc la ai mei. Au și ei căldurică? Chiar dacă ar trebui să stăm toată iarna aici nu ar fi așa de rău. Dar se aud deja zvonuri de plecare.

Ce fel de plecare? Schimbările sunt deja fapte curente.

La armată nu e nimic stabil. De multe ori nici nu poate fi. Totul, până la noi ordine.

12 nov. 1942: Ziua se anunță apăsătoare din cauza frigului. În sala de operații și pansamente ies aburi din gură. Nu putem lucra. Ni se aduce o sobă Todd, dar scoate fum. Nimeni nu cunoaște precis cum trebuie instalată. Reușim în cele din urmă să avem căldura, chiar cu fum, și să activăm.

Pe la ora 12, surpriză, vine colegul Mircea Constantinescu, cu o parte din ambulanța diviziei blindate. Ei sunt motorizați. O altă parte este cu dr. Bratu, tot de la Brâncovenesc, în alt sat. Șeful lor este maior dr. Popescu-Buzău. Îi primim la masă. Şeful lor va locui în camera de lângă noi. Mircea ne aduce vestea neplăcută, pe lângă plăcerea de a-l revedea, cum că înainte de 7 luni nu poate fi vorba de acordare de concedii. Deci nu ne mai putem aştepta la o reîntoarcere.

După masă vin mulți răniți grav.

Citim că trupele germane și italiene au ocupat Franța liberă. Par gesturi disperate. Ce vor mai aduce?

13 nov. 1942: Noaptea sunt sculat pentru răniți. Un maior, Stoica Tr. și lt. Cantacuzino Andrei, răniți de schije de avion, la comanda unității, la Platonovka. Sunt aduși de dr. Mircea Russ, cu un autobuz. Mi-a făcut plăcere să-l revăd, exceptând împrejurările.

Un șoricel mi-a ros din brânză. Lui Urbaneț, din pâine, dar el spune că „Gheorghe, ca un nerușinat!" După masă mă simt obosit. „Ivan" s-a arătat și el și e primit cu muzică. Operez pe maior și pe soldat. Seara, „Ivan" se învârte mereu. Senin și frig bun. De la M. Russ aflu de moartea cpt. Caloianu, pe care l-am cunoscut și eu anul trecut.

14 nov. 1942: Am scris Adelei. Ce-o fi făcând mămicuța dulce și șoricelul ei, cu dințișori? Veștile cele mai recente le am de la 30 oct. 1942, deci de 15 zile.

Noi operații. Expediez pe maior cu avionul. E coleg cu maior Catană, care se interesează de el, ca și de C., dar acesta fiind foarte slăbit și rana cu aspect prost, pericol de cangrenă gazoasă la coapsă, se amână evacuarea; chiar el mă roagă să-l amân. Este palid, abia vorbește și e timid ca o fată mare.

Plimbare cu dr. Urbaneț. El nu se simte bine. Și alții sunt slăbiți și nu se simt bine. Tăticu are degetele bolnave, mai multe panariții. Dr. Norz-Iași este și el bolnav. Anemic, a avut o lipotimie. Constantinescu-Bărbuță se simte și el slab. Eu, care credeam că sunt cel mai slab, mă țin până acum bine, ca fizic, dar mai ales ca psihic.

Am intrat în a 4-a lună de la plecarea din Mizil. Nici nu vreau să mă gândesc cum vor trece cele care vor veni. Poate nici nu este bine să știu. Nu-mi rămâne decât să mă adâncesc în lucru, în rezolvarea calmă, precisă, rațională, a problemelor care mi se pun. Astfel intru la ora 7 în spital, ies la ora 1. Ziua a trecut mai mult de jumătate. Intru la 2 și jum.-3 și ies la 8 seara. Cu aceasta ziua s-a dus. De multe

ori mă gândesc la deviza Regelui Carol I, pusă pe monede, „Timpul și eu". Seara sunt obosit, adorm repede. Uit și de „Ivan", care azi ne-a vizitat de două ori, primit cu salve de bateria din deal, unde este dr. Titel Popovici, salve care zguduie spitalul, clădire mare de lemn. Uit și de front, care este aproape, 10-12 km, de tunul care se aude des, de frig, de vântul rece care suflă afară. Caut să fac abstracție de jalea și mizeria din jurul meu, dar este greu! Uit de asemenea de teama unei retrageri sau de neplăcerile unei deplasări în perspectivă. Încerc să împiedic gândurile să zboare prea departe, spre țară, spre ai mei dragi, la casă, la viitorul, care mă așteaptă.

Perelazovskij. În spatele locuinței, mascat de ramuri – așa-zisul adăpost

La 40 ani, om fără situație. Dar totuși nu reușesc să le alung cu totul. Împiedic remușcările să mă întărâte, căci prin conduita mea francă, idealistă, uneori chiar naivă, nu am ajuns să fiu decât ceea ce sunt. Așadar, în muncă urmăresc a uita multe. Problemele ce se pun sunt acute. Să rezolvăm și să împiedicăm suferințele celor mai mulți răniți, pe cât posibil omenește, să-i evacuăm în bună stare. Plăgile diferitelor regiuni ale corpului omenesc trebuie tratate în moduri diferite. Fiecare regiune are particularitățile ei. Cât mai bine! Cât mal perfect! Tendința către perfecție, indicația precisă, tratamentul exact, iată lozinca mea de astăzi. Nu mai este timp și de altele.

Lupta contra infecției plăgilor rămâne permanentă și în împrejurările de față foarte acută. Deși la orizont au apărut unele substanțe cu acțiune antibiotică, practic însă noi suntem literalmente lipsiți de ele. Avem uneori substanța Prontosil, germană, însă baza tratamentului rămâne utilizarea corectă a mijloacelor cunoscute până acum.

15 nov. 1942: O zi care trece mai liniștită. Am fost de serviciu. Au intrat mai puțini răniți. Am evacuat la maximum. Zi frumoasă, dar ger.

Dr. Urbaneț a făcut icter. Epidemia bântuie și pe front și ne amenință pe fiecare. Unii spun că din cauza conservelor (?).

16 nov. 1942: Polei. A plouat peste pământul înghețat. Am luat un baston. De la Corp vine ordin să ni se taie curentul de la locuințe, sub motiv că este slăbit. Suntem prea răzgâiați! Am rămas pe întuneric.

Dr. Urbaneț primește concediu, Tăticu primește concediu, Filip B. primește concediu, toate pe ziua de 22 nov. 1942. Dr. Urbaneț e în frigurile plecării. Nici nu-i vine a crede. De pe acum se vede în patul lui bun, cu lumină, regim etc.

Primesc o scrisoare de la Adela și o foto a lui băiețică, în care e foarte serios. Băieții zic că seamănă cu taică-său. E foarte drăguț și a lui mămică e mândră de el.

În sala de operații are loc explozia unei sticle cu ser, pusă la încălzit, în firida unei sobe. Se vede că s-a încălzit prea tare. Oarecare panică, de care însă nu aveam nevoie. Și așa suntem în alertă continuă.

18 nov. 1942: Vremea se îndreaptă. Ies pe deal cu dr. Milea. O seară splendidă, cu lună.

19 nov. 1942: Ceață deasă. La 5 dimineața începe puternic bombardament pe front. Pământul e înghețat tun. Casa se zguduie din temelii, geamurile fac muzică. Ca niciodată germanii sunt în alarmă. Trag baterii antitanc.

Rușii au atacat și se pare că în unele părți s-au infiltrat. Șeful medical al unei divizii blindate germane vine la noi la spital. Ne întreabă ce posibilități de evacuare avem. Când îi spunem numărul nostru de mașini, care deja sunt plecate la Morozovskaia și se vor întoarce poimâine, când aude de numărul răniților, pe care îi avem în spital, are un surâs amar. Azi nu am făcut nicio evacuare. Un număr de mașini, care sunt aici, nu au putut pleca, neavând benzină.

Am operat un caz interesant. Un glonț, la finele cursei, perforează ileonul, rămânând cu capul și coada afară.

Ordin să văruim sala de operații, ceea ce facem în timpul liber, de la prânz. Nu mai putem rezista, am obosit și cedăm în fața necesității imperioase a văruitului.

După masă sosește un nou val de răniți. Sala rămâne cu 2 pereți nevăruiți! Intensă activitate operatorie. Pe cele 2 mese din capătul sălii se operează, pe cele din mijloc se prepară răniții pentru operații. Eu și cu dr. Paidiu lucrăm cu echipe separate, în primul rând abdominalii, care se țin lanț. Începe iarăşi seria „altul la rând, ca la frizer".

La ora 11 seara sunt obosit. Nu mai pot opera, nu mă mai pot concentra.

În jurul meu, jale mare! Peste tot plin de brancarde, gemete, vaiete! „Ia-mă și pe mine d-le căpitan! Dle dr. și pe mine, văleu! D-le căpitan Petroșanu, salvează-mă!" îmi strigă un ofițer, de undeva etc. etc. Tabloul nu s-ar putea reda, chiar având talentul și dispoziție necesară. Toți aleargă în toate părțile. E noapte, e iarnă, frig, semiîntuneric. Unii în sala de operații, alții la sterilizare, care trebuie să meargă încontinuu. Dr. Milea se zbate prin saloane, ca să-i aranjeze. În tragicul situației se petrec și scene tragicomice. Așa de exemplu, în salonul de ofițeri, arhiplin, un maior de stat major, pe brancardă, cere insistent să i se dea o cameră separată. Se înțelege că împrejurările nu permit, dar omul are pretenții, ca ofițer de stat major. Ce vor fi zis ceilalți ofițeri? Apoi cere să i se dea de mâncare. I se oferă o cutie de sardele, dar pretinde să i se aducă pe farfurie. Dorința nu i se poate îndeplini, tot din cauza împrejurărilor. Scenele se petrec sub ochii dr. Milea.

Mai este încă de operat, chiar dacă ar fi să operăm până mâine seară. În condica de operații numărul lor a trecut de mult de 400.

Sunt obosit, îngândurat. Am senzația zădărniciei.

20 nov. 1942: Sculare la 4 dimineața. Afară ninge, prima zăpadă. La cinci și jumătate bărbierit „de la geamantan", cum spune dr. Urbaneț. La ora 6 radio-jurnal (ora 7 București), încurajator, fraze obișnuite și comentarii etc. La ora șase și jumătate începe să se desfășoare pe drumul de lângă casă marele fenomen al retragerii precipitate. Întâi încep să se retragă coloanele italiene. Ei sunt cei mai grijulii. Apoi germanii și românii, amestecați, mașini, căruțe, călare, pe jos, prizonieri, trenuri regimentare, exod.

Facem și noi bagajele în grabă. Dr. Paidiu vine și ne spune că se aud mitraliere pe deal. Ieșim afară și ajungem până la farmacie. Aici era și șeful și încă alți câțiva. Luaseră deja legătura cu corpul și ordinul era să stăm pe loc, să nu ne alarmăm. Vom fi anunțați la timp?! Filip Bărbulescu este trimis direct la Corp pentru informații.

Parte din răniții, care se puteau deplasa, au părăsit spitalul, salvându-se pe la camioanele care treceau. Parte au fost cărați în spinare, apelându-se la diferitele vehicule, pentru a-i transporta. Parte, cei mai gravi, netransportabili sunt încă în așteptarea unui mijloc posibil și adecvat, de transport. Nu cunosc soarta lt. Cantacuzino, de care am vorbit mai sus.

Se aude tunul pe deal, pe la dr. Popovici. Ghiulelele vâjiie, mitralierele țăcăne. Nu știm de unde și cine? Este

ceață, ninge ușor, cerul e greu, de plumb. Tancuri apar pe deal, deasupra spitalului. Trag în spital, apoi spre farmacie. Lovesc un camion cu muniții, care remorca un mare tun antiaerian. Explozii, explozii, farmacia începe să ardă. Adio materiale, adio responsabilitate și gestiune, domeniu în care farmacistul era extrem de scrupulos.

Locotenentul cu trupa telefonează la Corp, dar răspunsul a fost același, stați pe loc. Dar nu a pus imediat receptorul și declară că ar fi auzit pe șeful statului major spunând tare, către cei din jur: „Dă-i în p. m., să cadă prizonieri la ruși!". Apare și dr. Filip Bărbulescu, galben, agitat strigând: „Să se salveze cine poate, fraților!". Peste puțin vedem trecând în goană, pe cine? Pe cpt. Luţcan, şeful st. major, bir. IV, de la Corp, deci al nostru, care la telefon a spus să stăm pe loc, că vom fi anunţaţi la timp. În mașina sa Horch, plină cu bagaje, salteaua era înghesuită pe o fereastră. Atunci ce să mai aşteptăm? Cum să fim vestiți la timp, când cel care trebuia să ne vestească se salvează cum poate? Sau poate acesta era semnul prin care chiar ne vestea. Nu mai este timp. Duba lui „tăticu" este gata, adusă în fața casei, de către şoferul Victor. Aruncăm ce putem înăuntru. Ora 7, ne înglobăm în convoiul nesfârșit, care se scurge înfrigurat și la propriu și la figurat, prin ceață, ninsoare, glasul tunului și mitralierii din spate și panică mai ales, panică grozavă! Stau în dubă cu dr. Urbaneț, dubă de mezeluri, de la Rochus, care se deschide pe la spate.

În față este Tăticu', cu Bărbuță și cu șoferul Victor, care și el are barbă, era moda pe front. Mașina este pusă la punct, cam hârbuită ea, dar în stare de funcțiune. Mai ales

are benzină și mai ales lanțuri la roate. Îmi amintesc că în drum spre front îi întrebam pe șoferi și pe comandantul lor: „Măi, dar voi aveți lanțuri pentru roate, în dotarea voastră?", la care ei mi-au răspuns: „Ce lanțuri d-le căpitane, ce să facem cu ele?". Acum s-a văzut ce se poate face cu ele. Lanțurile au fost eficace pe drumul înghețat, lucios și alunecos, mai ales unde erau pante. Duba făcea parte din cele venite mai în urmă, ca întărire, ea și o camionetă deschisă, cu Tăticu'. Au fost mai prevăzători la echipare.

Nu știu de soarta colegului Mircea C. de la divizia blindată, nici a altor colegi din spital și... culmea ironiei... mă gândesc la condica de operații. Ce s-o fi ales de ea?!

Ajungem la o vale adâncă, blocată de căruțe și mașini de tot felul. E gheață, alunecuș, zăpadă, bombardamente. Iată-ne ajunși pe o pantă, blocați cu duba între două camioane mari germane, și așteptăm. Avem ușa la spate, dar nu se poate deschide. Dacă se întâmplă ceva, murim închiși. Tăticu' și Bărbiță, văzând situația, s-au dat jos și au luat-o la picior. Eu în special simțeam că parcă ar fi mai bine în dubă, fără raționament, dar așa simțeam. Victor șoferul nu se descurajează. E cu ochii în patru și aplecat pe volan, parcă-l văd. Mai aruncă câte o privire înapoi spre noi, pe ferestruică și zâmbește în barbă. Privim în vale cum mașini mari germane încearcă să urce panta opusă, dar patinare. Soldații în disperare puneau pături sub roate sau sub șenilele de cauciuc, dar tocite. Camioanele mari Skoda ale noastre le făceau concurență. Celebrele Skoda, care îmi aminteau de celebrul proces Skoda. Dar... soarta..., camionul din spate se degajează puțin, o ia la vale spre dreapta,

duba noastră, lovită în colţ, se face paralelogram, dar își revine. Din lovire ușa se deschide. O închidem și rămânem pe loc. Victor profită repede de ocazie, o dă puţin înapoi, apoi o ia tot spre dreapta, pe pantă, ajungem în vale, apa este înghețată, o trecem, urcăm la deal prin iarba înghețată, înzăpezită. Victor e aplecat pe volan, cu fălcile încleștate. Îi lăsăm pe toți în vale, sute de vehicule, sub focul obuzelor, care pocneau orbeşte în dreapta și stânga. De Tăticu' și Bărbiță nici urmă. Înainte, mereu înainte! Adică înapoi! Bombe cad în urma noastră. Arde un sat pe unde trecem. Nu suntem siguri de drum, dar ne ținem de alții, care s-au orientat, prin ceață, ninsoare. Drumurile, ca-n Rusia, câte 3-4, alăturate pe câmp, pline cu mașini, căruţe, soldaţi pe jos, soldați călări, caii cu restul de hamuri pe ei, după ce au fost desprinși de căruțe, fel de fel de materiale aruncate pe câmp, lăzi, geamantane, arme, haine, alimente, bidoane, butoaie de benzină, probabil goale, aparate de tot felul de transmisii, căști etc. etc.

Altă vale! Iar trecem înainte, iar ieşim deasupra. Lanțurile sunt la înălțime. Putem spune că au contribuit efectiv la salvarea noastră. Fordul face minuni. Victor e aplecat pe volan, cu fălcile încleștate, cu barba în vânt. Nu spun încordarea noastră!

Ieșim din zona periculoasă și punem busola în funcțiune. Coloanele s-au mai risipit, dar direcția este bună – sud! Lipowskij, Varlamowskij, Grijenowskij. Recunosc locurile pe unde am trecut la venire.

La Alexandrowka dăm de un post de pioneri. Comandantul, un locotenent e sculat din somn, îngrijorat de cele

ce aude. Ne mulțumește pentru informațiile date și ia măsuri să-și adune oamenii.

Urmăm drumul în direcția Morozowskaia. Am trecut de Riabukin, unde ar fi fost să găsim Spitalul 22, dar întâlnim coloane de mașini ale ambulanței blindate, care veneau spre noi, deci nu mai urmăm acea direcție, care de fapt ducea spre Stalingrad...? Cam unde dr. Urbaneț, ca neamț, socotea că am fi mai în siguranță printre germani, care nu erau în așa panică, precum eram noi. Până la urmă l-am convins de contrariul și, cu busola în mâna, continuăm, tot mai bine, drumul spre sud. Mergem hotărât spre Morozowskaia.

La Achamowskij se înnoptează. Benzina e pe sfârşite. Nimeni nu ne dă o picătură.

Ajungem la postul C.R.D.C., la Caraicew, cu soldați de-ai noștri, care dirijează circulația. Ne primesc bine, au căldură. Facem rost de o găină, ciorbă caldă, dar nu e benzină. Căutăm! Ostașii mă informează că la circa 2 km se află o unitate de lucru, care foarte probabil are ceva benzină.

Mă hotărăsc și plec singur, pe întuneric și zăpadă, lăsând pe ceilalți cu mașina și lucrurile, în vecinătatea postului. E ger, e întuneric, e vânt și pustiu. Urmez drumul indicat și găsesc pe lt. Enache, învățător din Craiova, e foarte amabil și mă primește la căldură și la o lingură de ciorbă caldă. Deși nu mâncasem nimic pe ziua de azi, niciodată nu am avut dezgust de mâncare ca acum. Iau puțină cafea, cafea numai cu numele, surogat. În cursul zilei mă întrebam unde voi dormi la venirea nopții. Iată că s-a găsit. În urma celor aflate, lt. Enache se pune și el cu

unitatea sa în stare de alarmă. Studiem harta. Coloanele nu s-au retras pe aici, de aceea el nu era orientat. În apropiere este așa zisa pădure a lui Stalin, o plantație de brad, de unde ni s-au adus și nouă lemne, în ultimele zile, la Perelazowkij. Toată noaptea se aude fluierând trenul, un tren mic german, instalat de curând, pentru exploatarea forestieră.

Obțin ceva benzină, cu condiția să remorcăm mașina unității, un turism rebegit, pe care șoferul nu e în stare să-l pornească singur. Până la satul vecin. Treizeci de litri este ceva! Dorm cu întreruperc.

Dimineața, ger și zi frumoasă. Se pare că am scăpat de un mare impas. Mă întorc remontat la oamenii mei, dar gândul este necontenit la ai mei, de acasă. În drum întâlnesc grupuri de rusnaci, care discută în șoaptă. Au aflat desigur ceva. Avioane germane trec masiv spre front.

Remorcăm turismul și plecăm la drum, deși ne încurcă întrucâtva. O lăsăm la destinație, împreună cu șoferul respectiv. Mergem mai departe, cu luciul zăpezii în față și cu soarele care se mai ascunde prin nori. Apare și ceață. Întâlnim coloane germane de transport, cu cai, care merg liniștit în sensul opus.

Ajungem la Tschernicev, unde este un spital german. Dr. Urbaneț intră în legătură și mergem la depozitul de benzină, de lângă gară, ascuns în parte în pământ. Ni se umple rezervorul, precum și jericanul. Ce bine! Răsuflăm ușurați!

Acum ne gândim: ce ne va aștepta la Morozowskaia? Oare nu ne-am avântat prea departe? Coloanele s-au risipit, am rămas aproape singuri pe acest drum. Dar unde să

mergem în altă parte? Unde să putem obține informații? Germanii sunt relativ rezervați și evităm să intrăm în amănunte. Am fost mulțumiți că ne-au dat benzină. Legătură avem numai la sediul Armatei III-a. Ce vor fi făcut ceilalți ai noștri ? Îmi pare rău de Gherase, ordonanța, care s-a răzlețit la P. Dacă se ținea de noi, mergeam împreună. Sper să vină și el mai pe urmă. Regret și lt. Cantacuzino, fata mare. Am cules pe drum pe lt. Niculescu, funcționar la Municipiul București, rănit la braț.

La ora 11 suntem la Morozowskaia. Aici găsim medicii de la Spitalul 21 și 22 deja sosiți, deci mai grijulii decât noi. Toți ne întâmpină cu figura mirată, surprinsă, dar pe care se citea și bucuria. Bucuria revederii. Toți mă credeau mort, ars de viu în dubă, împreună cu dr. Urbaneț. Cineva răspândise vorba că mașina noastră, blocată, a ars în vale, în urma exploziei unei mașini germane cu muniții, iar noi, neputând deschide, am ars înăuntru. Toți ne regretau. Acum suntem în postură de oameni înviați. La Spitalul de triaj nr. 7, maior dr. Vasilescu-Craiova, alt maior medic, toți mă regretau, dar acum ne felicită și se bucură; dr. Norz apare vesel, col. Ranetescu, dr. Mușat, dr. Chelaru, dr. Neagu, dr. Chiricuță, ne felicită. Dr. Chiricuță îmi oferă camera sa din localitate, mai având și altă cameră în spital. Col. dr. Teodorescu, șeful nostru de la Corp, mă întâmpină vesel: „Dragă Petroșanu, îți spun sincer că am fost foarte afectat de cele auzite. I-am certat pe cei care au adus această veste (Constantinescu-Bărbuță, împreună cu tăticu' Milea), de ce nu au spart ușile, să vă scoată de acolo. Auzi, domnule! Să ardă ca șoarecii în moară. Îmi pare bine,

enorm de bine, nici nu-ți închipui ce fericit sunt. Îmi amintesc de activitatea dumitale de la P." Este un om mai în vârstă, scurticel, plinuț, puțin cărunt, foarte amabil, militar, dar nu milităros.

Vin apoi d-rii Rațiu, Jitescu, Iancu-Iași etc.

Dr. Urbaneț, care are icter și este foarte slăbit, nu reușește încă să plece. Aproape că nu se interesează nimeni de aceasta. Îmi iau inima în dinți și mă duc la gară cu colegul, caut un tren sanitar, care mergea spre țară, mă adresez comandantului, care acceptă îmbarcarea, fără multă vorbă, mai ales că avea și formele făcute. Ai carte, ai parte, dar nu este suficient. Ceea ce nu au făcut alții mai mari sau s-au scremut să facă, eu am reușit în mai puțin de 5 minute. Dr. U. nu știe cum să-mi mulțumească. Ne despărțim.

El suferind serios, dar cu psihicul remontat, aproape sigur că va revedea curând familia și căminul mult dorite.

Ne despărțim.

În urmă observ că busola sa a rămas la mine. Până la urmă e bine și așa, poate voi mai avea nevoie de ea.

În curând apare și trupa și ordonanța Gherase, cu ea.

Șeful nostru, col. dr. Bordescu, care împreună cu dr. Filip B. și dr. Ciurea, și-a continuat drumul până la Rostov, fusese revoltat, auzind vestea cu „arsul". Am auzit că ținea foarte mult la mine și că-mi făcuse o foaie calificativă excelentă. Păcat că a rămas la P.

Mă instalez la casa „moșului și babei", oferită de dr. Chiricuță, la marginea orașului. Iau și mașina cu mine, căci sunt unii care au pus ochii pe ea.

Întâmplarea face să găsesc alături pe dr. Iulian Popescu-Dolj, veche cunoștință de la Brâncovenesc, care se bucură mult de revedere. Este medicul unui batalion de transmisii. Șade de mult aici și își înjghebase radio, lumină electrică și alte multe lucruri. Are o ordonanță foarte pricepută și la gătit. Mă tratează cu cafea naturală. Se bucură mult de scăparea mea. Auzise și el. Mă invită la el, pentru a doua zi, când aranjează o masă. Are o găină și ordonanța e pricepută la gătit. A rămas să spun cum doresc să fie gătită.

Este noapte de mult aici și ora este abia patru și jumătate. Și aici ne amenință primejdia bombardamentelor aeriene care au fost dese și au făcut multe victime.

Mă găsesc în prezent într-o fază de relaxare. Privesc în trecutul nu prea îndepărtat și reflectez asupra evenimentelor. În timpul șederii la Ossinowskij și Perelazowskij, și la sugestia lui Filip B., am început să am viziunea din ce mai stăruitoare a invaziei tancurilor rusești, care într-o dimineață vor apărea de pe dealul din spatele nostru. Faptul s-a realizat ca o profeție. Dar să lăsăm Biblia și să recunoaștem că Filip B. a avut intuiția mai clară a lucrurilor și aceasta încă de mult. Oare nu a început el să ofteze, încă de la trecerea graniței, la Orășani, spunând cu vocea lui puternică de bariton: „Măi, băieți, o să ne înconjoare rușii."

De asemenea, mă gândesc la afirmația care circula, de unde sugerată? Poate de la populația din sat, că satul nu a fost propriu-zis bombardat, deoarece ruşii s-ar fi pronunțat că au nevoie de el la iarnă. În adevăr, nu a fost bombardat. Rarele bombe aruncate nu pot fi numite bombardament. Și doar aici era sediul comandantului unei mari

unități, Corpul 5 Armată, ale cărei divizii luptau în prima linie. Aici se aflau și multe servicii, armată, diferite depozite care gemeau de alimente, îmbrăcăminte de tot felul, adunată de prin țară la apelurile făcute. Echipamentul de iarnă nu fusese încă distribuit la oameni, ci trebuia la o dată dinainte fixată, dată care a fost devansată de tragicele evenimente numai cu o zi. Astfel, toate au rămas în mâinile rușilor. Poate că și acesta ar fi fost un motiv de urgentare. Fapt este că trupa de pe front și din rest a fost apucată de iarna bruscă numai în ținuta de vară.

Îmi vine în minte povestea cu steaua sovietică, gravată pe un geam, la sala de operații, clasă de școală, la P., ce apărea regulat când geamul se aburea. Era ca un ghimpe în ochii oamenilor, îi persecuta parcă, o ștergeau cu hârtie, apă, săpun, alcool, benzină etc. etc., dar ea tot apărea. Era și natural. Când era udă nu se mai vedea, când geamul se usca ea reapărea. Auzeam pe dr. Ciurea zicând „Măi, Petroșene, iar a apărut steaua!" Oricât ar fi spălat-o careva, ea nu putea decât să reapară după uscarea geamului, fiind gravată. Dar oamenii se ambalau și nu le făcea plăcere s-o vadă, mai ales că o considerau ca un simbol prevestitor. Dar oamenii, chiar cei mai evoluați, înclină spre miracole, semne prevestitoare etc., rămășiță, inerție ancestrală.

Mă gândesc de asemenea la lipsa mea de somn de cum venea ora $3^{1/2}$-4 dimineața și în dimineața cea grea mi-a prins bine, căci eram de mult treaz.

De asemenea am avut inspirația de a nu-mi scoate multe lucruri din geamantan. Multe erau acolo, așa cum le aranjase Adela, la plecarea din București.

Acum, deşi obosit şi sub impresia ultimelor evenimente, mă simt altul. Timp de două luni am stat ca în bârlog. Nu am ştiut decât spital, masă, somn. Aproape nimic din ceea ce mă înconjura nu avea vreo însemnătate specială. Satele vecine, diferite puncte de reper, îmi erau necunoscute. Imprudenţă mare! Comandanţii cei mari poate nu se gândeau la o retragere. Sau poate se gândeau; mai curând noi cei mici, nu. În război totul este posibil. Acolo, în jurul zonei noastre de activitate, sate mici, stepă, locuri pe unde a trecut războiul, direct sau indirect, pustietate, jale, câmpuri arse, pârjolite de foc sau necultivate, pline de buruieni. Însă mai încoace, spre zona în care ne aflăm acum, mai vezi ceva viaţă, un pom pe lângă casă, o gospodărie, mişcare, parcă oamenii au mai multă căldură, mai multă lumină.

Seara am vrut să am apă caldă pentru picioare, igiena cărora mă interesa foarte mult. Dar cum să-i spunem gazdei? Nedelea, ordonanţa lui Tăticu', zice „Las' că-i spun eu, d-le căpitane! Hazaica, vodî caldî, spalaischi picioare comandant." Baba se uită lung, nu înţelege limbajul lui Nedelea. Însă, mai cu vorba, mai cu semne, lucrul se face până la urmă.

De acest limbaj s-a râs mult timp, în urmă.

22 nov. 1942: La Corpul Armată se aranjează şi se dă ordin scris, de plecare la Kamensk, cu restul spitalului. Eu sunt numit şeful acestui rest, ca mai mare în grad, din cei rămaşi, până ajungem acolo.

Atmosferă deprimantă peste tot. Mişcare mare de coloane motorizate, de maşini izolate, de trupe dezorientate. Firele de telefoane ale Armatei III-a sunt strânse de pe stâlpi.

O panică extraordinară, la care au început să se asocieze și unii dintre germani, care se retrăgeau strigând „Rusische tanks, rusische tanks!" Ce se întâmplase? S-au auzit deodată niște bubuituri, explozii puternice, la periferia orașului. Oamenii sensibilizați la evenimentele recent petrecute, au crezut că au ajuns rușii la Morozowskaia. Până la urmă s-a dezmințit și s-a spus că șeful unui depozit de carburanți românesc ar fi dat ordin să fie aruncat în aer, pentru a nu cădea la inamic. De aici panica extraordinară, care s-a produs, pentru a doua oară, și la scurt interval.

Cu aceste ocazii mi-am dat seama că o retragere dezordonată și mai ales panica, sunt elemente extrem de păgubitoare, atât din punct de vedere psihologic, cât și material, incomparabil mai mari decât le-ar produce inamicul direct, întrucât pagubele și le fac el înșiși, oamenii între ei.

În general, germanii, poate în alertă la început, și-au revenit luându-și stilul lor de muncă ordonată.

În situația de față sunt nevoit să renunț la prânzul proiectat, la găina bine gătită etc. Mai ales că în curte la dr. Popescu-Dolj așteaptă o mașină, gata de plecare.

Așadar, urcarea! Și de data aceasta ne aprovizionăm cu benzină de la o coloană germană, care tocmai făcea plinul de la un depozit. Oamenii au fost excesiv de amabili, mai ales că le-am vorbit pe limba lor și m-am grăbit să le arăt justificarea deplasării, ordinul scris. În fața „ordinului" germanii nu mai au ce spune și probabil că au înțeles și situația. Altfel nu știu ce am fi făcut. Ordin am primit, dar carburant?

La barieră, trecem de controlul german, unde o echipă cu revolverul în mână, oprea orice trecere, fără formă scrisă de deplasare, fie de la ei, fie de la noi.

Ajungem la Tazinskaia, unde este un mare aeroport.

Găsim un cantonament, unde Melinte, Arghiropol şi rusul Jura, improvizează imediat un pat pentru odihnă. Dar mai întâi cinăm bine, terminând cu coniac şi şampanie. Mister! De unde?

Însă nu am parte de somn. Tacit şi subit, luăm hotărârea unanimă, renunţăm la somn şi plecăm mai departe. Noaptea, pe lună, Fordul aleargă nebun, pe drumul alb, îngheţat. După noi, coloane motorizate ale aviaţiei române, care având maşini mari şi puternice, ne depăşesc cu viteză. S-a întâmplat oare ceva? Seamănă iar a debandadă. Ajungem pe o câmpie albă şi suntem singuri, singuri. Numai la un moment dat a apărut de pe un drum lăturalnic un turism german, cu farurile aprinse.

Trecem prin localitatea Vorştat, situată pe pantă, cu case prezentabile, gospodăreşti, trecem Doneţul, trecem prin Lihaia şi ajungem la destinaţie, Kamensk, străbătând 150 km, până la ora unu.

Aici este Spitalul de Cruce Roşie nr. 5. Col. dr. Manu, şeful, dna Balş şi toţi ceilalţi sunt în panică, în stare de alarmă. Pe drum aflasem de la oamenii care se retrăgeau cu popota Corp. 5, care ne spuneau oarecum misterios şi confidenţial „Ce, nu ştiţi? Ruşii au intrat în Morozowskaia!" Mie nu-mi vine a crede, văd cum se fac vorbele. Dar mai ştii? Ar fi intrat de două ori în 24 de ore.

Aici găsim pe Tăticu' și gașca lui. Ne ciorovăim, ne felicităm, revedere gălăgioasă. Toți se bucură că am scăpat cu bine. Găsesc pe dr. Dutschak-Timișoara, farm. Obertin-București. Toți mă felicită și le pare bine de scăparea mea.

Col. dr. Manu telefonează la M. Nici vorbă de ruși, dar panica extraordinară, de care am pomenit mai sus, din cauza exploziilor la depozitele de benzină și muniții românești.

Obertin, foarte drăguț, îmi face rost de un culcuș în camera-depozit a farmaciei, pe un teanc de pături. Caut să dorm îmbrăcat, fiind foarte frig. Fiind obosit, nu pot dormi bine, mai ales că am simțit că mișună ceva.

Dr. Chelaru, voinic, gras, înalt, a făcut febra Donului. A slăbit 20 kg, e de nerecunoscut, dar se ține bine.

23 nov. 1942: La sculare, găsesc bagajele șefului și ale dr. C. ale „fugarilor", cum se spune în gura mare, date jos din dubă și puse în curtea spitalului, într-un colț. Mă întreb dacă visez. Este oare posibil? Până acolo să meargă lipsa de camaraderie? Cine a făcut-o? Nu pot ști. O valiză a șefului, alta a dr. C. au fost desfăcute. Multe lucruri personale sunt dispărute, însușite de cine? De colegii care făceau pe indignații față de fuga lor? Oare, până la urmă, nu eram cu toții niște fugari? Stabilise cineva limita fugii? Deci devalizați, aproape sigur, de colegii lor. Am spus eu, într-una din zile, că dacă ne vom găsi vreodată într-o situație critică, îmi va fi mai teamă de proprii oameni, decât de inamic. Poate am exagerat, dar în oarecare măsură s-a confirmat.

Se hotărăște deocamdată să rămânem aici, atașați la Spitalul 22, iar acesta atașat la Spitalul Crucii Roșii nr. 4,

comandant lt. col. Cristea. Tot aici se află dr. Tache Ciorapciu, coleg şi prieten de la Brâncovenesc, care se bucură de revedere şi mai ales că am scăpat nears. Îmi arată toată solicitudinea, arătând amabilitatea de totdeauna.

Aici, un aviator povestește că a aterizat în zona diviziei încercuite a generalului Mazarini.

Sunt foarte obosit. După masă dorm în patul lui Tache, un somn profund, de mai multe ore, o delectare, pe care cred că nu o voi uita.

Pentru noapte aranjăm, în spital, o cameră, cu Tăticu' și pr. Negrea de la Spitalul 22. Dorm bine, este cald, patul fiind lângă sobă. În camera de alături este farmacistul Vartinez cu soția. Sunt foarte agitați. Cred că nu au dormit toată noaptea. Cum aud o mașină, se scoală brusc.

24 nov. 1942: Deșteptare cu bună dispoziție. Oamenii încep să-și revină. Constat că sunt cel mai puțin speriat, cu judecata mai rece. În schimb, cel mai speriat este noul meu șef, col. dr. Ranetescu, de la Spitalul 22, care de frică a luat vreo 3 ofițeri în cameră, iar pe sală a dat ordin să doarmă toate ordonanțele, ca și trupa prezentă. Toată noaptea a fost un tămbălău, o tropăială de soldați, de speriat, pe culoare, fapt care a incomodat grozav și pe gazdele noastre.

Caut să încurajez și pe ceilalți. Masă avem, căldură avem (este iarnă grea), de lucru nu avem deocamdată. Acesta este poate cel mai rău. Câteva zile de repaus sunt necesare, dar prea multă ședere degeaba, mai ales în starea actuală și mai ales după eforturile depuse anterior, devine penibilă, chiar vătămătoare.

În oraș sunt mulți fugiți de pe front. Centrul de îndrumare care a luat ființă are mult de lucru.

Donețul este aproape, la marginea orașului. Aici este un alt pod, reparat de germani, pe drumul ce merge spre nord, spre Milerowo etc.

Dr. Paidiu s-a întors și el, prin Milerowo, unde a stat câteva zile la un spital german. A pierdut totul, fugind numai cu ce avea pe el. Îi dau săpun, prosop etc.

Seara sunt invitatul lui Tache, la friptură de purcel, cu murături și cu vin, de la București.

Am scris Adelei și sorei Marioara. Neavând voie să scriem amănunte de pe front, prin scrisoarea trimisă am lăsat să se înțeleagă, în primul rând că sunt în viață, în al doilea rând că sunt printre ai noștri. Am strecurat totuși ceva: „Ne-am schimbat domiciliul". Cred că vor înțelege ceea ce am vrut să spun.

25 nov. 1942: Primesc ordin să merg, cu cpt. Luțcan și doi medici, cu o coloană auto, ca să adunăm răniții și fugarii, eventual înghețați. Ajungem la Litwinow, sat mai răsărit, unde este un centru agricol german, cu birouri frumoase, lumină electrică, radio etc. Aici aflăm că Hitler și Gen. Antonescu ar fi fost la Morozowskaia.

De aici, împreună cu dr. Pecelli, merg la Lewinskij, dar nu găsim nici răniți, nici degerați. Se vede că oamenii au fost grijulii. Revenim la Litwinow, unde înnoptăm la două femei și o serie de copii. Vladimir este cel mai mic. Toți sunt deștepți și curăței, ca toți copiii ruși, în general. De la brutăria româno-germană, de aici, am luat o pâine excelentă,

caldă, al cărui miros îmbălsăma aerul. De mult un asemenea miros nu mi-a mai gâdilat nările!

Școala este plină de prizonieri ruși, sănătoși, care nu au nevoie de ajutor medical

26 nov. 1942: Înapoi la Kamensk.

27-28 nov. 1942: Fără rost. Plictiseala începe, mai ales după ruptura bruscă dintre o activitate excesivă și încordata, față de lipsa de activitate.

29 nov. 1942: Se întoarce șeful, col. dr. Bordescu și însoțitorii săi (fugarii) de la Rostow. Cum mă vede, vine spre mine și-mi zice: „Dragă Petroșene, o inspirație nefericită!". Fuga lor, ceva mai distanțată, i-a pus într-o lumină defavorabilă, atât față de cei mici, cât și față de cei mari. Toți le ziceau „fugarii". De aceea, se pare că i-au și devalizat. Dar ei s-au întors și au mai găsit câte ceva prin lada de campanie și valize, pe care am avut grijă să le pun la loc mai ferit. Mi-au mulțumit că totuși le-am adus lucrurile, pe care le socoteau de mult pierdute. Să se trezească după atâta vreme cu ele a fost o surpriză plăcută pentru ei. Partea interesantă acum a fost că a început un fel de anchetă. „Măi Petroșene (vorbea cam în vârful limbii), spune tu, măi, imposibil să nu știi, cine?". Încercarea lui de a afla de la mine nu a reușit, deși era sigur că știu. Nu am putut să spun nimic, căci atunci când mă sculasem lucrul era deja consumat. Și... chiar dacă aș fi știut, tot nu aș fi spus.

30 nov. 1942: Se lucrează la amenajarea unui local de spital, într-o mare clădire părăsită, lovită de urgia războiului, fără uși, fără ferestre. Se umplu ferestrele, se aduc altele de prin oraș, materia e făcută să circule, se zidește, se lucrează febril, se aduc lemne de la gară, se face adăpost pentru trupă etc. etc.

În Kamensk există spitalele C.R. nr. 4, C.R. nr. 5, Centrul de recuperare a răniților nr. 2, un spital german, unul italian. Orașul, se spune, a avut 19 fabrici, majoritatea chimice. Acum toate sunt pustii. De asemenea, multe mine de cărbuni, ale căror guri le vedem pe la periferie.

1 dec. 1942: Despărțire de Tăticu (dr. Milea), care e chemat cu echipa sa la Spit. Nr. 2, la Popowka, inclusiv cu Victor-Bărbuță, șoferul și cu duba celebră Ford. Este nemulțumit căci se aștepta să plece spre casă, fusese deja propus de la P. De mine se desparte cordial, nici nu se putea altfel, deși eu în sine mea îi imputam zvonul pe care-l răspândise. Astfel, cum stau lucrurile, acum sunt dispus la orice fel de scuză. În general, colaborarea a fost eficace, fără eforturi, fără fricțiuni, ne-am înțeles bine.

Dr. Paidiu pleacă la Corpul 5 Armată. O parte dintre medici sunt la Militinskaia, altă parte la Likaina. Șeful, col. dr. Bordescu, pleacă la Iassinowataia, localitate pe unde am trecut astă-toamnă (gară mare).

Până acum am stat în spital, la dr. Ciorapciu. Am găsit o cameră în orășel, unde ne mutăm și o amenajăm. Însă presimt că n-o să dorm aici sau, cum se zice, că n-am să fac purici aici.

În adevăr, merg cu presimțirile la precizie, la ora 1 îmi vine și mie ordin de plecare, cu o echipă de medici, doctorii Mușat, Tache și Pecelli, și cu patru sanitari la Milerowo, la 80 km de Kamensk, spre nord-est, alt cot al Donului, dar în sens invers, cu convexitatea spre noi. Într-o oră și ceva suntem acolo, cu o mașină Horch, tip militar. Șoferul mână pe un drum lucios și înghețat. Trebuie îngrijiți răniții români, foarte numeroși, din spitalele germane de aici. Visul meu de azi noapte! „Sunt tare și în vise." Se făcea că patinând pe o gheață lucie, am ajuns tocmai la Hamburg, și mă preocupam să-i conduc pe colegi, fiind cunoscător al locurilor de acolo.

1 dec. 1942: Millerowo, în fața triajului, dr. Mușat

La Milerowo suntem bine primiţi şi cazaţi la Căminul Român. Avem aici o mică comenduire, de legătură cu germanii. Maiorul Bădănea şi cpt. Gavrilescu m-au impresionat prin amabilitatea lor: „Dle căpitan, tot ce aveți nevoie, greutăţi, ce întimpinaţi etc., vă rugăm să vă adresaţi nouă şi în măsura posibilităților vă vom ajuta, ca să putem ajuta pe ostașii în suferință". Iată un limbaj pe care nu l-am putut auzi până acum. Este drept, nu venea de la unii prea mari, dar „le style c'est l'homme".

2 dec. 1942: Primul pas pe care-l facem este la spitalul german de triaj, unde sosesc zilnic sute de răniţi români, pe lângă cei germani. Trenurile sanitare germane evacuează fără încetare. Noi trebuie să ajutăm la evacuare, făcând triajul după cerințe, gravi sau uşori, pansându-i etc., pentru drum. Dr. Balaban, de la infirmeria de gară de aici, este cam alarmat de marele număr de ostaşi, care se macină zilnic.

În general, starea celor care trec pe la triaj nu este atât de gravă. Marea majoritate sunt degerați la mâini și picioare, care sunt pansate, iar mersul este în coate şi genunchi. Iarna grea i-a surprins pe poziții în echipament de vară. Aici, la triaj, au căldură, lumină, mâncare, radio, pături şi paraziţi (partizani, zic nemții). Am asistat la o scenă, când neamțul a venit cu cazanul de ciorbă. Ostașii s-au aruncat spre cazan, cu gamelele şi s-au servit singuri, cum au putut, direct din cazan, lăsându-l pe neamț uluit, cu polonicul în mâna. Până la urmă a dat din cap şi i-a lăsat in pace. Destul de neplăcut.

Toți dorm pe paie, români și germani, în condiții asemănătoare. Într-un colț, câțiva germani curăță liniștiți păduchii de pe cămașă.

Cunoscând limba, mă înțeleg ușor cu șeful german și obțin o cameră și materialele de pansat. Cu personalul inferior mă înțeleg de asemenea foarte bine: „Her Oberst" în sus, „Her Oberst" în jos și toți pun mâna ca treaba să meargă. Caut să liniștesc ostașii, care încet, încet își dau seama de situație. Faptul că evacuarea funcționează prompt le mărește curajul de viață.

Mergem și spre gară, unde de pe pasarelă avem o privire de ansamblu. Clădirea gării se vede mică, dar gara în sine, cu numeroase linii, este mare; multă armată germană debarcă materiale de război, tunuri, tancuri, carburanți, îndreptându-le spre front, unde românii sunt deja angajați (Corpul II).

Aviația inamică face de dimineață patru vizite, dar este primită cu muzică de anti-aeriene.

Au și italienii spitale aici. Nu sunt bine văzuți nici de germani, nici de români. Foarte mulți soldați italieni se învârt tot timpul prin oraș.

3-5 dec. 1942: Vremea trece pe nesimțite printre răniți. Evacuările sunt masive, câte cinci-șase sute pe zi. Adesea stau și mă gândesc. Dacă va fi să mă întorc în țară, în mod sigur voi vedea, la fiecare colț, ciungi și șchiopi, cel puțin în urma degerăturilor de la mâini și picioare.

Facem pe zi cel puțin câte 6 km pe jos, drumul de la spitalul de triaj la comenduire, unde suntem cazați și unde

luăm masa la prânz și seara. De fiecare dată trecem pe pasarelă și avem priveliștea activității înfrigurate de jos. Avem o cameră cu 4 paturi, pentru cei 4 medici. Sanitarul Crivăț doarme pe jos. Avem o sobiță mică, de tuciu, care trebuie mereu umplută cu lemne tăiate. Crivăț pufăie și înjură noaptea când trebuie să întrețină focul.

Drumul spre comenduire este în ușoară pantă, alunecos, cu zăpadă mică și bine bătută. În fiecare noapte cade câte o porție. Mâncarea e slabă, fără suplimente. În schimb, avem căldură noaptea.

Prin oraș este mare mișcare, germani, italieni, români, ruși (localnici), o forfoteală teribilă, o animație înfrigurată.

Deci de două ori peste pasarelă și trenuri numeroase, unele staționează, altele se mișcă, transportă materiale de război, benzină, tancuri, mașini, muniții, bombe, trenuri sanitare.

La invitația unor colegi germani am vizitat unul din trenurile sanitare care staționa în așteptarea răniților. Fără a fi luxos, era foarte bine amenajat, cu paturi suprapuse, ca vagon-lit, bine încălzit, lenjerie curată, pături, personal în uniformă, bine pus la punct. Transportul se face în direcția Cracovia.

În acest interval am vizitat și un spital italian. Este bine dotat și instalat. Este motorizat, totul pe camioane speciale Fiat. Răniții sunt bine cazați și alimentați. Aveau și portocale pe noptiere, ceea ce ne-a frapat. Nu am mai văzut un fruct... iar ei cu portocale. Drept să spun, ne așteptam să ne trateze și pe noi, dar... nu s-a întâmplat. Poate socoteau portocalele ca lucruri prea banale.

Pasarela. Dr. Mușat

Activitate în gara Millerowo. Privire de pe pasarelă

6 dec. 1942: Sf. Nicolae. În gând, zic „la mulți ani" cumnatului Bratu. Scriu a doua scrisoare Adelei, în limba germană. Sper să primească ceva, pe orice cale. De la 2 nov. nu mai știu nimic de la ai mei. În curând Theo va avea 10 luni. O fi mărișor. Îi urez sănătate, să distreze bine pe mămicuța lui dulce și pe tătăicul lui, care e bătrân și bolnav.

La comenduirea unde locuim vin mereu fugari. Este o ciorovăială și o țigănie mai expresivă ca oricând. Adesea mi-este teamă de acești oameni, care nici în nenorocire nu se unesc, se ceartă, sunt dezorientați, caută să se înșele, să se fure unul pe altul.

Activitate pe platou

Pe pasarelă, dr. I. Petroşanu

La triaj, enorm de mulți degerați, peste 60%. Ni se cer tabele (?!) de degerați, de răniți și situații pe regiuni și unități, divizii ale ostașilor care au trecut pe aici. Germanii au simplificat chestiunea, spunând că la ce servește.

Pe platou. În fața căminului: dr. Mușat

În față căminului: dr. Mușat, dr. Petroșanu

Au trecut la practică, le-au dat mâncare, îngrijire și i-au evacuat mai departe, simplu. I-am imitat și noi scăpând de conțopistărie, care numai asta ne trebuia.

Se pun adesea întrebări, dacă aceste leziuni nu sunt un fel de automutilare. Însă un lucru este clar și trebuie să se țină seamă de el și anume că ostașii nu au fost echipați pentru iarnă, că pe poziții aceasta se manifestă în chip crud. Astfel lotul de infirmi se mărește, sarcini în plus pentru familii și țară.

Sf. Nicolae nu ne-a adus nimic nou, în afară de răniți.

Baie la baia orașului.

8 dec. 1942: Iată 4 luni de la plecarea din Mizil. Pe atunci Mizilul era pentru noi un fel de surghiun. Ce fericiți am fi să fim acum în acel surghiun.

8-12 dec. 1942: Încep o nouă activitate, fiind cerut la Kriegslazaret, spital în toată regula, cu mai multe secții și localuri, sus pe un platou, nu departe de comenduire, lângă aeroportul militar. Comandantul spitalului este un medic maior, al cărui nume îmi scapă, care a fost și în România în 1916-1918. Își aduce aminte cu plăcere de zilele petrecute acolo: Slatina, București etc.

Mai știe și câteva cuvinte, de ex. „dă-mi un sărutare!". Chirurgul șef este dr. Mayer, tot maior, originar din Lüneburg. Masa o iau la cazinoul medicilor germani, servită ca la un restaurant de lux, cu chelneri în bluză albă, călcată, puși la punct. Îmi revine imaginea de la cazinoul medicilor de la Hamburg, într-o bună măsură imaginea visului pe care l-am avut. Am obținut permisia ca să ia masa aici și dr. Mușat,

fapt care-l impresionează și îl scoate din reveria și melancolia neagră, în care cade adesea, chiar deseori. Aici este cald, lumină electrică, masă bună, oameni stilați etc. , mai simți că trăiești. Problema iluminatului este o problemă acută în vreme de război, de ocupație, lucru de care-mi amintesc din timpul Primului Război Mondial, copil fiind. Aici avem o masă frumoasă, acoperită cu olandă, cu veselă de porțelan, tacâmuri frumoase, verdeață și flori, serviciu corect etc. Șeful ne îmbie cu lichior, „un pic, piculeț!".

În fața Spitalului German: 1. Dr. Mayer, 2. Comandantul spitalului

În spital sunt circa 50 români, grav răniți, amărâți, slăbiți, plângăcioși, nervoși, plini de „partizani". Fac ce pot pentru ei, pentru a-i pansa și opera, printre cei germani.

Am totul la dispoziție, material, personal bine pregătit și binevoitor, „Herr Oberst" în sus, „Herr Oberst" în jos.

Am scris acasă prin poşta română şi cea germană.

12 dec. 1942: Prin dr. Tache, care s-a repezit până la Kamensk, și care a avut un drum cu peripeții, primesc numeroase scrisori de acasă, de la colegi și cunoscuți din țară. Ultima scrisoare de la Adela este de la 16 nov. 1942, deci înainte de „schimbarea domiciliului".

Vremea este foarte schimbătoare. În decurs de 24 ore, aici e vânt, aici ninge, aici e un ger cu vânt ascuțit de apus, care bate drept în fereastra mea mare, cu geamurile sparte din bombardamentele aeriene, înlocuite acum cu carton. Soldatul Crivăț, ce coincidență de nume!, pufăie, înjură, geme, dar face foc toată noaptea. Totuși, mi-a fost cam frig.

Ivan ne-a vizitat de două ori, a aruncat câte o bombă, dar a fost luat în primire de a. a.

Vremea fiind frumoasă, e favorabilă activității aeriene, de transport și bombardament stuka /Sturzkampf/, avioane de bombardament în picaj, cu aparență agresivă, atât pe sol, cât și în zbor, mai ales în zbor, ca niște albine întărâtate. Zgomotul motoarelor umple aerul. De la fereastra noastră vedem aeroportul și plecarea lor, îndrăznețe, zgomotoase, grămadă, chiar ca peștii. Românii le zic chiar de-a dreptul „știucile".

Spitalul 22 a primit ordin să se deplaseze din Kamensk și să se instaleze la Milerowo (?!). Mare indignare și surpriză pentru ei, care de o lună ședeau la Kamensk, fără a face nimic. Indirect se pare că eu sunt cauza, căci venirea lor este consecința raportului pe care l-am făcut către comenduirea română din Milerowo, conform înțelegerii inițiale, în care arătam că echipa noastră este insuficientă pentru îngrijirea adecvată a miilor de răniți români, care se scurg prin Milerowo și că se simte nevoia unei unități sanitare mai mari. În raport, eu nu am vizat Spit. 22. Lucrurile s-au aranjat între unitățile conducătoare. Dar oamenii sunt furioși pe mine și mă acuză de lipsa de tact, căci nu trebuia să adresez raportul aici la M., ci către șeful Spit. 22 la K., care ne-ar fi trimis întăriri. Faptul este că echipa noastră fusese „vărsată" comenduirii de aci, aparțineam oarecum și pentru moment ei, păstram legătura strânsă cu ea, la ordinul ei am trecut la Kriegslazaret etc., în timp ce între 1-12 dec. 1942 nimeni de la Spit. 22 nu s-a mai interesat de noi. Nu spun asta ca un reproș, dar așa părea să fie înlănțuirea logică a faptelor, dovadă că Spit. 22 a făcut un raport către comenduirea locală cerându-mă ca chirurg al spitalului care urma să sosească.

Până atunci am continuat activitatea de la Kriegslazaret.

16 dec. 1942: Primesc scrisori de la Adela și sora.

17 dec. 1942: Frig mare și vânt de nord, tăios. Azi aranjasem să operez un anevrism?, hematom pulsatil? în triunghiul lui Scarpa, caz mai rar. Chirurgul de la Kriegslazaret,

dr. Mayer se oferise să mă ajute, iar alți medici ceruseră permisia de a asista, atenții care oarecum m-au măgulit. Totul era aranjat pentru ora 8 dimineața. Însă la ora 6 se produce un atac al aviației ruse, care lasă bombe pe aeroport, tocmai când eram în cazinou, la frustuc (Frühstück).

Un avion german se vede arzând cu fum negru. Vin răniți grav la spital, chestii urgente, așa că eu trebuie să amân operația mea. Artileria anti-tanc, care e și a. a grea, trage din răsputeri, spitalul se zguduie, geamurile cad în țăndări, oamenii în panică se ascund pe unde pot, căci nu-și dădeau seama, crezând că exploziile se datoresc atacului cu bombe asupra spitalului. Printre răniți este adus și un maior german, rănit la cap, adică jumătatea posterioară a craniului era lipsă, creierul curgea și omul era în comă. Se iau imediat măsuri pentru transportarea lui la Harkov, unde este un spital special pentru cranieni. Mă întreb ce s-ar mai putea face și de asemenea mă întreb cum se explică optimismul celor de aici, căci după părerea mea rănitul nici nu va ajunge viu la Harkov. Poate degajarea de răspundere, poate executarea ordinelor primite, nu am căutat să aprofundez.

Ivan vine mereu, aruncă bombe și în gară, unde lovește o ceată de prizonieri care lucrau acolo. După masă, la fel.

Au fost doborâte două avioane ruse, deși tactica lor era de a zbura aproape razant, aici apărând, aici dispărând pe după coline.

Am cumpărat o brichetă și alte lucruri de la marchetăria germană de aici. Tăticu', altul, dr. Mayer, chirurgul Kriegslazaret, un om ceva mai în vârstă, scundicel, grăsuț,

amabil și blând (nu era militar de carieră) a fost gentil și m-a însoțit până acolo. Seara i-am făcut o vizită. Toți medicii, ca și personalul inferior (foarte multe surori, bine echipate, în uniformă, cu cizme, curate, serviabile), locuiesc pe o stradă în vecinătatea spitalului, în căsuțe rusești, evacuate, reparate de Org. Tod, curate și bine încălzite , cu sobe și cărbuni de calitate. Au și un adăpost antiaerian model, făcut tot de Org. Tod. Tăticu' s-a instalat foarte bine și a întins toate lucrurile prin casă.

Are o trusă cu aparat foto Leica, cu accesorii. Aș fi curios să văd ce va face când va fi luat la rost. I-am pus întrebarea și mi-a răspuns foarte calm că la război toate sunt posibile, că are aranjat dinainte ce are să ia și ce are să lase, la nevoie, că are experiență, când a mai pierdut un rând de lucruri, anul trecut, la retragerea de la Moscova.

Frigul mare continuă, iar vântul tăios și zgomotos te împiedică să auzi vreun avion, care s-ar apropia când ești în aer liber.

Ivan ne vizitează noaptea de la 12 la 3. Artileria a.a. bate mereu, mai dormim, ne mai sculăm, e foarte greu și obositor. Vorba lui Tăticu', în război totul este posibil.

Așa, de exemplu, ni se spune, când ziua trecem pe lângă o grădiniță, că aici, cu câteva zile mai înainte era o căsuță pe care o bombă a pulverizat-o literalmente, încât nu se mai cunoștea nimic din acea grădiniță!

La cămin aflăm că ieri, col. dr. Raneteseu a făcut cunoștință cu Ivan, la Milerowo, unde a sosit mai din vreme, pentru a stabili localul în care să instaleze spitalul. S-a speriat rău, s-a suit în mașină, s-a dus la Kamensk, a făcut

raport de boală. Însă acolo este cunoscut pentru frica lui şi, ca urmare...

18 dec. 1942: Spitalul 22 soseşte la Milerowo, unde curg răniţii, atât români, cât şi germani.

19 dec. 1942: Panică mare în oraş, prin retragerea italienilor de pe front, care vin cu grămada, care pe jos, care în maşini supraîncărcate, care pe motociclete cu ataş, câte 7-8 pe una.

Număr mare de răniţi români şi germani sosesc în spitale. Lucrăm neîncetat, dar şi de data aceasta am senzaţia zădărniciei, pe care am avut-o la Perelazowskij. Nu putem să răzbatem! Se face noapte, întuneric, frig pe săli şi coridoare, figuri obosite ale personalului, jalea răniţilor etc. etc.

Dr. Tache vine de jos, din oraş, de la grupa Spit. 22, la cămin, unde tocmai mă culcasem. Mai apoi vine şi dr. Pecelli ca să mă ia, spunându-mi că 22 e gata s-o şteargă, alarmat de cele văzute, şi că la mine nici nu se gândeşte cineva să mă vestească. În acest chip se arată un fel de răzbunare pe mine, socotind că din cauza mea au fost scoşi din bârlogul de la K. Ajungem jos, în oraş, în curtea unei mari clădiri din cărămidă aparentă, unde se hotărâse instalarea spitalului. Nu era încă instalat. Toată curtea era plină de oameni şi materiale ale spitalului. Noapte. De la poartă sunt primit rece „Iată ce ne-ai făcut d-le! Lipsa d-tale de tact, d-le!". Alţii mă înjură prin curte, scrâşnind din dinţi, agitându-se „...raportul acela!". Desigur că în acea noapte nu s-a mai dormit, printre acei oameni în panică, dezorientaţi până la

ridicol, care ar pleca de grabă, dar nu au ordin de plecare, iar fără ordin nu se poate, plecarea nefiind presantă, ci numai panică.

20 dec. 1942: Dimineața raportez șefului că trebuie să merg la Kriegs-L., unde am o serie de răniți, care trebuie puși la punct, unde sunt așteptat atât de români, cât și de germani; de românii mei necăjiți și deprimați. Desigur că șeful este de acord și mă roagă, parcă mai îmbunat, să-i comunic telefonic cum văd germanii lucrurile.

La spital aduc o mică picătură dulce, peste marele lor amar, picătură care, în starea lor, desigur nu o pot aprecia. De aceea mă și întrebam dacă atunci când faci binele este bine să-l faci așa ca să iasă în evidență cât mai mult sau să-l faci în liniște, pe tăcute, ascultând numai de imperativul categoric al unei datorii împlinite (nu știu dacă Kant înțelegea prin aceasta imperativul categoric al său).

Sosesc numeroși răniți germani din divizia Grossdeutschland, unitate de elită, care a venit să umple ruptura făcută la italieni. Se pare că rușii joacă o mare carte, la care răspund și germanii.

Petrec o noapte albă, reîntors printre ai mei, jos în oraș, pierdută stupid, printre oameni agitați, care și-au pierdut capul.

Dimineața sosește într-o atmosferă de panică, nesiguranță și oboseală.

Dr. Andrei Frank, colegul meu de an și de Hamburg, de la amb. 9-a, sosește cu două mașini de răniți. M-a zărit și m-a strigat de la poartă. Are mult curaj, este vivace ca

totdeauna, dar a slăbit mult. Mergem înapoi la Kriegs-L. cu răniții. Pe drum îmi spune că dacă nu voi mai auzi de el, să știu că a rămas prizonier la ruși. Îi spun că nu e cazul și, dacă va fi nevoie, să meargă tot spre sud-vest.

La spitalul german este liniște deplină. Spitalul este izolat, lângă aeroport, la oarecare distanță de șoseaua principală. Toți își văd normal de treabă. Cei tineri vin pe lângă mine, văzându-mă schimbat la față (nedormit) și mă întreabă „Ce este, Herr Oberst?". Pe la 10 vine și Tăticu'. Îi spun despre panică. Mergem împreună la șef, care telefonează la comenduire: „Ce este cu acești italieni care se plimbă îndărăt pe sosea?", întrebare cu umor. Răspuns: „Nimic alarmant.". Telefonează și la aeroport. Răspuns: „Nimic alarmant.". Va să zică, la fel ca și ai noștri sau frizează inconștiența. Noi aveam deja o experiență și cam miroseam ceva. În tot cazul, îmi spune că dacă va fi nevoie, va proceda militărește, cu ordine și calm. Mai întâi vor evacua răniții, apoi personalul. Mijloace au pentru orice eventualitate, mai au un tren sanitar pregătit, afară de Milerowo. Le spun că sunt încântat de modul cum procedează și de atmosfera de aici și aș fi bucuros să colaborăm mai departe. Acceptă bucuros și, dacă se vor retrage, vom merge împreună. Ofertă ispititoare! Dar ce poți hotărî în asemenea situații? Însă, până la urmă decid să-mi urmez unitatea, este legal și poate chiar mai practic. Hotărâre luată călcându-mi pe inimă, părăsind munca și obiectivul ei, adică răniții, de care începusem a mă lega și aveam mijloace pentru a-i îngriji. Dacă, mai târziu, aș fi fost acuzat că mi-am părăsit unitatea, nimeni nu va ține socoteală de aceste considerații ale mele.

Mai ales în poziția pe care o aveam în unitate, starea de spirit împotriva mea, un raport, fără prea multă vorbă, dar tendențios, ar fi influențat defavorabil soarta mea.

În tot cazul, ieșind de la spital, am trecut printr-un mare conflict sufletesc, mult mai mare, mai puternic, care pălea pe lângă cel creat și care mă aștepta la Spitalul 22.

Seara, la ora 5, mă înapoiez la Kriegs-L. Mai revăd răniții. Cei mai mulți dormeau. Semn bun! Iau masa la cazino și admir ținuta demnă a medicilor ofițeri, care după părerea mea se găseau în aceeași situație neplăcută ca și ai noștri, dar nu se agitau pentru fugă și părăsirea lucrului. Pentru orice eventualitate, mi-am luat rămas bun, arătând că trebuie să ascult de ordinele care mi se vor da de către unitate. În fața ordinului, germanul... Tuturor le-a părut rău de eventuala mea plecare. Tăticu' mi-a făcut cadou o carte de medicină, cu dedicație, și m-a petrecut până afară. Ceilalți medici mi-au spus că, fără să-mi facă complimente, au fost încântați de colaborarea mea. Îmi iau rămas bun și de la șeful spitalului, căruia i-am mulțumit, însă el a ținut să-mi spună că el trebuie să-mi mulțumească mie și regretă că nu vom colabora mai departe.

Noapte sumbră de iarnă. La Spitalul 22 agitație. În așteptarea ordinului toate lucrurile sunt puse pe camioane, ofițerii s-au orânduit în turismele însoțitoare, trupa este în alertă, cu ochii și urechile spre superiori. De altfel, nu s-a făcut nicio acțiune de instalare. Toată activitatea se desfășura în curtea clădirii și la telefonul către Kamensk. Abia pe la ora 10 noaptea sosește un ordin telefonic ca, după evacuarea răniților, unitatea să se deplaseze spre Woroșilowsk.

Ordinul este pur formal, ca la carte, unde este spital, pot fi și răniți. În cazul de față nu sunt propriu zis răniți, afară de cei răniți psihic.

Iarnă, frig, noapte, apare și luna din când în când. Bombardament aerian. Arde o casă, care răspândește o lumină sinistră. Oamenii aleargă speriați, ca umbrele prin curte, alții caută adăposturi. O noapte apocaliptică!

Italienii se pun din nou în mișcare, la primele bombe aruncate, care pe jos, care prin mașini, motociclete, înfrigurați, grăbiți. Românii sunt și ei gata, însă drumul e blocat de mașinile italiene. Trebuie să așteptăm deblocarea lui. Au rămas celebre vorbele lui Filip Bărbulescu, agitat și plin de panică: „D-le colonele, să mergem d-le colonele, cu un ceas mai devreme, d-le colonele. Poate că dumnealor le convine să mai rămână. Cu un ceas mai devreme, d-le colonele!". La ora 11 și jumătate pornim, pe lună. Mai apoi apare ceață groasă, abia se vede drumul. Mai rătăcim puțin. Arde o mașină germană, lovită de bombe. În fine, coloana ajunge la Doneț, trecem podul și intrăm iarăși în Kamensk. Este ora 5 dimineața. Am făcut 80 km spre sud, exact drumul invers, pe care l-am făcut la 25 nov. 1942.

Tragem la casa la care am lucrat cu dr. Paidiu, ca s-o facem locuibilă, dar în care nu am apucat să locuim. Avem oarecum răsplata muncii depuse, căci în urma noastră au venit alții, tot de la Spit. 22, care au făcut focul. Acum găsim o căldură plăcută. Mă odihnesc o oră, dar fără să pot dormi. Simt însă o destindere plăcută în tot corpul, deși stau întins numai pe somiera metalică goală, iar ca perină am doar legăturica de necesitate.

Aflăm că K. a fost bombardat azi-noapte, la ora 12. La Spit. nr. 5 C. R. au fost omorâți câțiva oameni de serviciu și răniți câțiva medici, care lucraseră până târziu la pansamente.

Dr. Ciurea va lua comanda și va duce căruțele la Woroșilowsk.

21 dec. 1942: Col. Dr. B., șeful nostru, a devenit șef al Spit. nr. 5. C. R.

Ordin de plecare spre Woroșilowsk. Mașina se defectează pe drum. Coloane române și italiene se grăbesc spre Woroșilowgrad. Sunt cu pr. Negrea. Nimeni nu vrea să ne ia și pe noi. Este adevărat că mașinile italiene erau arhipline. Facem drumul înapoi la K. pe jos, 5 km. Este frig și cer de plumb. Trecem prin cartierul fabricilor, acum pustii. Nemții lucrează cu prizonieri la repararea liniilor ferate, deteriorate de ruși, în retragerea lor. Utilizaseră un sistem de rupere a șinelor, fără a le demonta, din loc în loc. Trupe germane se îndreaptă spre front.

De la K. plecăm din nou, cu o altă mașină, spre Woroșilowsk, pe la ora 12 ziua. Dar și această mașină se defectează, după o bună bucată de drum. Avem noroc că suntem într-o localitate mai răsărită. Găsim un atelier de fierărie și la lumina focului de cox facem o reparație necesară și solidă. Unul dintre medici, care avea mașină acasă, a dat dovadă că se pricepe și la reparații. Ne întrebăm, ce am fi făcut, dacă rămâneam în mijlocul unui câmp? Noaptea vine devreme aici.

Ivan este un rus, moș, care vine pe lângă noi. Știe și câteva cuvinte românești. A fost cândva prin Moldova. Este deja noapte. Ivan ne oferă cartiruire. Să rămânem aici?

Este o întrebare. Oferta este cam suspectă, locuința lui Ivan este hăt departe, la margine de sat, departe de drumul umblat. La început ne hotărâsem să rămânem, dar mai apoi teama de necunoscut ne determină contra. Deci vom mergem mai departe spre Woroşilowgrad. Cât mai curând şi cât mai spre vest este şlagărul zilei. Înainte deci pe drumurile de pământ rusești, care fiind înghețate, sunt foarte bune. Noaptea trecem prin Woroşilowgrad oraş mare, industrial. Este plin de italieni, care dirijează foarte bine circulația, cu posturi, indicatoare și lumină. Mai avem 16 km până la Woroșilowsk, drum pe care-l facem relativ repede, pe o șosea asfaltată. Însă lumea este obosită, somnoroasă și drumul pare nesfârșit. Eu sunt lângă șofer. Am luat de la „frateli" toate indicațiile sigure și mergem la țintă. Cei din spate ne întreabă mereu dacă nu cumva am greşit drumul.

La miezul nopții ajungem la Woroşilowsk. Vânt și frig.

Nici vorbă să găsim pe ai noștri, care o luaseră înainte spre a ne încartirui.

Intrăm la o „ciolovecă". O casă amărâtă pe dinafară, dar înăuntru o cameră mare și caldă. Vânt și ger afară, adăpost cald înăuntru (Ein Obdach, cum ziceam adesea cu Adela, înainte de a ne căsători). Dr. Iliescu are o sticlă cu vin, dr. Dumitrescu zacuscă, fursecuri (venise de curând de acasă). Totul se aranjează de minune; bineînțeles că tratăm și pe gazde. Mai în pat, mai pe jos, lumea doarme. Eu am vise cu răniții, cu evacuări, vise, care mă chinuie toată noaptea.

22 dec. 1942: Ne sculăm și plecăm pe jos în căutarea celor ai noștri. Regiunea este plină de mine de cărbuni și miroase a sulf. În localitate se spune că a fost industrie mare de armament, care acum este distrusă. Trecem liniile ferate peste o pasarelă, linii nenumărate, care toate se îndreptau spre fabrici imense, acum goale și deteriorate. Vântul rece și gerul ne pătrunde. Pe jos, mare alunecuș.

Găsim oamenii noștri. Aceeași atmosferă deprimantă. Toți se vaietă, toți sunt bolnavi, toți vor acasă, toți aud ruși venind. Pr. Negrea spune că Moş Crăciun ne-ar putea ajuta cu ceva. Și eu îi răspund că puterea Domnului este mare.

Ne cartiruim la un ucrainian. Mă tund pentru prima oară la o frizerie rusească. Și aici frizerii sunt ca pretutindeni. Parcă ar fi învățat la aceeași școală, isteți, vorbăreți, cu mișcări agile, știu de toate.

Gazda noastră este binevoitoare. Are cald în casă, încălzind cu cărbuni de bună calitate, antracit.

Dorm bine, totuși visele cu rănițiii, evacuările, retragerea, mă persecută toată noaptea.

23 dec. 1942: Ninge ușor. Ordine peste ordine. Rezultatul este că stăm pe loc.

Seara se cântă „Bună dimineața" la șef., col. dr. Ranetescu. Primesc o țigară.

Noaptea am un atac greu de sciatică și diaree. Abia spre ziuă adorm.

24 dec. 1942: Ajunul Crăciunului. Dr. Mușat îmi face o injecție, apoi alta, cu 5 cmc Novalgin, intravenos. Stau în

pat, nu beau decât 2 ceaiuri și iau antinevralgice. Sunt foarte îngrijorat. Înspre seară durerile m-au lăsat ceva. Noaptea dorm mai bine.

25 dec. 1942: Un Crăciun trist. Bolnav și departe de ai mei. Mâine va trebui să plecăm mai departe, benzină insuficientă, comandă slabă, nedecisă.

Sosește și Gherasim, ordonanța, rebegit de frig. Îi dau un ceai și pâine. Ne-am despărțit la Milerowo. Atunci i-am dat unt, pâine, conserve, țigări, care spune că i-au prins foarte bine. A venit în mare parte cu trenul. Se dezmorțește. Îmi spune că la M., în curtea fostului să fie spital au căzut două bombe de avion, după plecarea noastră, care au făcut două gropi mari. Răsună încă vorbele lui F. B.: „D-le colonele, cu un ceas mai de vreme, d-le colonele.". Dacă am fi rămas acolo, în afară de bombe, totul s-ar fi spart în capul meu.

Azi mă hotărăsc să mănânc. Gherase îmi aduce mâncarea de la popota Corp. V., sarmale de porc, foarte bune, friptură de porc, foarte grasă, și prăjituri, care miros a petrol. Mă simt mult mai bine. Merg prin casă și puțin prin curte. Ninge ușor și așezat. Revizuirea generală a bagajelor, care au sosit cu bine până aici. Am teamă să nu li se înfunde acum, chestia transportului fiind foarte problematică cu mașinile. În sac am găsit un pachet cu jurnale și reviste și două scrisori, una de la Adela și băiețică și una de la cumnatul Georgică. Ultima scrisoare a lui Adela de la 30 nov. Toți ai mei sunt bine.

Le urez sănătate și noroc. Pentru noi perspectivele nu sunt tocmai bune. Nici pentru țară în general. Dar puterea lui Dumnezeu este mare. Nu m-am putut duce la biserică, din cauza suferinței.

Evit de regulă întâlnirea cu ceilalți, care sunt deprimați și înfricați până în măduva oaselor. Mi-ar face și mai rău. Stau în casă şi citesc revista „Veselia". Prima dată când cetesc mai cu atenție această revistă.

Astfel m-am amuzat de unul singur.

În casă este și o fetiță de 7 ani, brunetă, durdulie, foarte inteligentă. A învățat de la ordonanțe, foarte repede, să numere şi multe cuvinte româneşti, făcându-și și un caiet de cuvinte. Când nu ştie ceva, fuge repede la caiet, râzând.

26 dec. 1942: A doua zi de Crăciun. După multe tărăgăneli, ezitări și nehotărâri foarte penibile plecăm la drum, la ora 12, pentru distanța de 90 km. Ger foarte mare, vântul de vest mătură zăpada pe drum, soarele bate drept în față, deci avem direcția bună, spre vest.

Veșnica problemă a lipsei de benzină, ce se pune acut, abia după 45 km de drum. La Delbazewo căutăm, cerșim de la români, germani, italieni. Nu găsim mai nimic. O luăm spre Krasnaia-Swesda. Se face noapte. Drumul este troienit. Trebuie să rămânem în primul sat, al cărui nume nu-l rețin, unde poposim. Trebuie! Căci noaptea este aici, gerul este mare, vântul suflă tare și rece, drumul este necunoscut. Și acum ezitare din partea șefului, care își revine, vrea să mergem mai departe, dar după 200 metri se decide

să rămânem. Eu și cu pr. Negrea tragem la o babă, cu un moș și cu o fată. Suportăm bine frigul, dormind cu preotul într-un pat, după ce am mâncat bine, cartofi cu unt, castraveți murați și bem câte un ceai cald.

27 dec. 1942: Dimineața plecăm iarăși la drum, numai o parte dintre mașini, restul fiind în pană de benzină. Drumul este greu, troienit, neumblat. Ajungem coloana de căruțe românești. Mașina șefului nu mai are benzină. Este o Lasalle, mașină grea. O remorcăm noi cu un Ford. Se strică și mașina noastră. Rămânem în câmp deschis, pe un ger groaznic, cu crivăț ce suflă tăios. E senin, și noaptea nu e departe. Toți o iau pe jos. Eu rămân cu șoferul mai pe urmă, descurajați de iuțeala cu care se depărtau ceilalți. Șeful, care la fiecare moment își etala reumatismele, febra și tahicardia etc., în vederea concediului, după care jinduia, saltă acum ca o căprioară. Nici pomeneală de lumbago. După câtva timp împingem mașina cu mâinile, o pornim și mergem 8 km, până la satul Rosipmaia. Intru la o casă, cu o femeie și o fetiță de 2 ani, care la vederea noastră începe să țipe îngrozitor, trecem la altă casă, unde este un foc bun de cărbuni, cioloveci buni. Ne întreținem cum putem, dau bomboane la copii. Vine un camion de la Corp. V, ne remorchează mașina din câmp, mă sui și eu și ajungem la Krasnaia-Swesda, sat mare cu mine de cărbuni și locuințe pentru muncitori. Este noapte. Nu găsim pe ai noștri. Merg la poliție. Un agent mă duce acasă la el, lângă mină și mă

găzduiește. Dorm împreună cu dr. Comșa. D-rii Tache și Pecelli sunt într-o casă alăturată. Dorm bine.

28 dec. 1942: Toate lucrurile sunt răspândite prin diferite mașini. Gerul s-a mai muiat. Mă spăl și plec în căutarea alor noștri. Zăresc pe preot, care îmi povestește despre șef și despre cei așa ziși mai slabi, care ieri au trecut o probă de mers rapid, încât au lăsat în urmă pe mulți alții, „sălta ca o căprioară". Îi spun că aceeași impresie am avut-o și eu. Mergem spre casa preotului. Aici locuiesc 2 familii. Vin și ordonanțele, au sosit pe jos, pe altă cale. Gerul este iarăși mare, încât evit să mai ies afară. Sunt foarte obosit fizicește. Nici la figură nu arăt bine.

Am impresia că acum începe o parte grea pentru noi.

Iarnă grea, ger, frig prin case, rosturi stricate, mașini stricate, lipsă de benzină, înzăpezite, răspândite pe drumuri, prin diferite sate etc. etc. Iarna durează pe aici, după cum ni s-a spus, până la10-15 martie. Acum suntem abia la finele lui decembrie. Unitățile sunt mult încercate, slăbite fizicește. Moralul este scăzut. Hainele sunt jerpelite. Toate acestea se accentuează pe zi ce trece. Nici activitate nu este, în care să te adâncești, să poți uita din ce mai este în jurul tău.

De acasă nu mai sunt vești de la 30 nov. 1942. Se apropie o lună. Deseori se pune întrebarea, ce vor fi făcând ai mei. Doresc atât de mult să fiu lângă ei. Dar pentru moment nu este decât o dorință, ca multe dintre dorințele omului, a cărei realizare nu se întrevede. Din zvonurile

care circulă, noi, cei cu spitalul, vom fi cei de pe urmă care ne vom întoarce în țară. Activitatea actuală se poate rezuma la cel mult o infirmerie, încât mă întreb, în ce mă privește pe mine, ce rol ca chirurg aș putea să mai îndeplinesc.

Repatrierea ar fi lucrul cel mai bun pentru aceste resturi jalnice ale armatei române. Probabil că pentru aceasta se şi militează. Nu mai are niciun rost a fi menținute aici. În orice zi ar putea să cadă în mâinile inamicului, a cărui ofensivă progresează. Refacerea lor nu se poate face aici. Puterea lor de luptă este quasi nulă. Oamenii sunt demoralizați, nepregătiți pentru o iarnă rusească și pentru războiul modern. Contraste sunt multe şi situații paradoxale la orice pas.

Dar... în asemenea situații pare că este bine nici să nu te grăbești cu hotărârile, nici cu aprecierile. De multe ori se pot aranja, prin diferite concursuri de împrejurări, care trebuie însă observate de aproape, încet, încet, iar hotărârile și calea se limpezesc văzând și făcând, cum spunem noi medicii. Foarte mulți se tânguiesc la orice pas, crezând a găsi prin aceasta o ușurare, când de fapt nu pot decât întări gândurile lor negre; dacă le cânți în strună, ești bun; dacă îi combați, cauți să-i încurajezi, holbează ochii la tine și te cred nebun.

Resturi jalnice...

Într-o zi, un ofițer lt. deschide ușa la mașină și spune „Să trăiți, d-le căpitan! Corpul nostru este gata! Jumătate prizonier, jumătate pe drumuri! Nemții ăștia își bat joc de noi". Cuvintele textuale ale unui ofițer pe care nici nu-l cunoșteam, nici nu-l întrebasem nimic. Poate avea un adevăr în spusele sale, dar modul cum s-a exprimat, tam nesam, denota pe un om în panică, speriat, dezorientat, pe care situația îl depășise, căuta să-și descarce nervii, să găsească pe cineva care să-l înțeleagă sau să-l aprobe.

Băieți veseli d-rii Tache și Pecelli. Ei nu sunt încă sublocotenenți. Ei înfloresc situația în orice moment, cu glumele și veselia lor.

Toată lumea este ca și revoltată împotriva șefului nostru de spital. Eu caut să-i potolesc. Observ însă că nimeni nu are curajul să i-o spună în față. Vor să aibă și de la mine aprobarea revoltei lor?

Am trimis ordonanța să-mi aducă lucrurile. Am o foame nebună. Gazdele iau masa pe rând. După plecarea lor la lucru, rămân cu băbuța, care îmi face ceai și mă tratează cu pătlăgele murate (pomidori). De asemeni, cu castraveți murați și sfeclă trecută prin răzătoare și apoi prăjită, foarte bună. Ciolovecii ne primesc în general bine. Stau toată ziua lângă mașina de gătit. Nu reușesc decât târziu să mă încălzesc. Mi-a intrat frigul în oase!

Iau masa cu preotul Negrea, unt, pâine, brânză, marmeladă. Avem și ceai. Dormim într-un pat și căutăm să ne încălzim unul cu altul. Trecem noaptea cu bine, dar cam răcoare. Popota nu funcționează, deci primim mâncarea rece.

30-31 dec. 1942: Ne mutăm mai în centru, lângă șef și popotă. La o babă și o femeie, foarte de treabă. Ne spune că este învățătoare. Are o fetiță mică, Jenia, de 22 luni.

Suntem 4 într-o cameră, printre care și formidabilul Iacob, vesel, vorbăreț, exuberant, care a fost și pe la Câmpulung. Cunoaște și pe cumnatul Bratu. Vorbim mai multe despre cei de acolo. Apoi dr. Țuculescu, din București, venit de curând din țară. Mai are câte ceva deosebit, vermut, fursecuri, zahăr bucăți etc. În cameră e cam frig. Punem ordonanțele să facă rost de lemne. E în apropiere și o mină, care însă nu funcționează. Lângă ea, piramida caracteristică, de deșeuri de cărbuni, reziduuri care ard, iar noaptea se văd flăcărui albastre, care dau un aspect special acestora, mai ales în iarnă și noapte.

Casele sunt tip, pentru două familii, prevăzute cu lumină electrică și apă, dar sunt prost îngrijite, oarecum dărăpănate. Sunt proprietatea minei. Acum sunt proprietatea(?) unei societăți germane B. H. O. Berg-Hütte-Osten, filială a concernului Göring.

Eu am trei pături, care îmi sunt tocmai suficiente ca să nu-mi fie frig, deși dinspre ziuă ies aburi din gură.

Am dat bomboane Jeniei, care a început dimineața să se uite la mine. Țin bomboana sus, iar ea întinde mânuța ca să ajungă la ea. Apoi se duce bucuroasă la mamă-sa ca să i-o arate. Jenia se scoală regulat la ora 4 dimineața. Pe mine nu mă deranjează, căci la ora aceea eu sunt de obicei sculat. Când îi este sete strigă pe bunica „baba, vodă". Bunica îi dă apă și ea bea cu poftă.

Ne apropiem de sfârșitul anului. Anul trecut ne-am dorit unul mai bun. Acum ne dorim la fel unul și mai bun. Cine știe cum va ieși? Poate mai rău! Mai bun nu sunt semne! Trebuie să pui și răul înainte !

S-a instalat infirmeria spitalului în casa baptiștilor, o sală mare zugrăvită și scrisă cu citate din Evanghelie. Ne sosesc degerați, diverși bolnavi hoinari etc.

Seara facem revelionul la popota noastră. O atmosferă de jenă, lipsită de antren, cauzată cu deosebire de prezența șefului și acoliților săi. El este mereu în panică, nu se gândește decât la plecare în țară, este complet dezinteresat de sarcina sa, de cei din jur. Nu este ocupat decât cum să facă mai bine pe bolnavul. A devenit ridicol, tot inventând boli, de astă toamnă încoace, încât nimeni nu mai ia în serios ceea ce spune. Adesea scoate chiloții, să arate petele de sânge. „Uite, d-le, am hemoroizi, pierd sânge!" Filip B. zice „Uite, șeful iar a ridicat stindardul". Dar nimeni nu îndrăznește să i-o spună, este doară șef! Și la ce ar face-o? În tot cazul, atmosfera este penibilă.

La masă, un vin negru, ordinar, mai descrețește oarecum frunțile, mai înfierbântă pe oameni. Am stat până la ora unu noaptea. Ne-am sculat toți flămânzi.

Afară se aud împușcături pe capete. Româno-germanii anunță sosirea noului an. Însă... acum se văd fricoșii. Ei înțeleg altceva... se apropie rușii! Dr. Vetrici merge numai prin șanțuri, cocoșat, ca să nu fie văzut. Șeful dă ordin să stingă lumina și radio. Merge în vârful picioarelor spre ușă și întreabă „Parcă se aude?".

A doua zi am aflat că dr. Ciurea, care se afla într-un sat vecin cu o formație a dat ordin să se încarce și încoloneze, gata de plecare, crezând că vin rușii. Au ieșit din sat, dar când și-au dat seama, s-au înapoiat.

Au fost și unii care n-au luat-o în serios, au continuat petrecerea și au băut, printre altele, și romul lui dr. Ciurea, fapt de care s-a făcut mare haz.

M-am gândit mult la țară și la toți ai mei și le-am urat „La mulți ani!". Afară este frig, ceață, zăpadă, iarnă în toi.

1 ian. 1943: O zi liniștită, cețoasă și rece.

Azi am mâncat mai puțin, căci o parte ni se luase, pentru a serba revelionul. Facem cură de slăbire și hibernare.

Am slăbit mult și sunt în continuă încordare. Reumatismul a început să se plimbe prin corp. Numai revederea (ideea) alor mei mă mai ține în picioare.

Ne-am creat singuri plăceri, cumpărând câte ceva de la cantina militară, prima de acest fel întâlnită până aici, cu articole limitate și scumpe. Marca germană este depreciată. Se vinde cu 20-30 lei, dar oficial este 60 lei. Cine are bani românești poate cumpăra mărci germane și-și face treburile. Un kg de lapte costă 5 mărci, o pâine 14 mărci.

2 ian. 1943: Azi pleacă în țară 5 medici de la Spit. 22, la care aparțin acum. Șeful își vede în sfârșit visul cu ochii, apoi dr. Mușat, Nemeș și, în fine, dr. Filip Bărbulescu. Parcă se aude ca un ecou (poate o spune și acum în gând) „...cu un ceas mai de vreme, d-le colonele!". Ne spune că este fericit. Iată că sunt și oameni fericiți!

Dar... fără răutate, el avea oarecum înfățișarea puțin caraghioasă a unui fericit, agitat, slăbit enorm, atârnându-i bărbiile cutate, gulerul lărgit, numai ceafa era ceva mai plinuță, roșie de ger și vânt. Dr. Iliescu pleacă la Tighina, ca specialist de ochi. Ceilalți am primit hrană caldă pe 6 zile, semn că vom mai rămâne aici încă 6 zile, cel puțin.

Dr. Paidiu, care a fost detașat la Div. A VI-a, vine la noi, ca bolnav. Nu are chef să se mai întoarcă, totuși fiind bolnav! Se fac forme de internare în spital, șade însă la noi în cameră.

Și acum noutatea! Noul șef al spitalului este cpt. dr. Tatoi, medic activ, radiolog, din Constanța. Și chiar vrea să se arate că este activ. Iar eu... ajutor de comandant. Căpitan și căpitan, dar eu trebuie să ascult de ordine, fiind rezervist.

3 ian. 1943: Am vorbit cu col dr. Manole Teodorescu, medicul șef al Corp. 5. Arm. În principiu, este de acord cu un concediu al meu, dar nu se poate pronunța precis.

Citesc o carte de un autor Kennedy, „Singurătate în tovarăși", pe care mi-a dat-o farm. Iacob.

Azi am primit o scrisoare de la Adela, datată din 12 decembrie.

Am impresia că este cam lipsită de curaj. Doamne, ajută-mă și pe mine și dă-i și ei curaj!

Vremea este mai puțin geroasă, dar un vânt puternic ne pătrunde și îngheață. Articulațiile și inserțiile tendinoase sunt în stare de mici recidive, mobile.

Aseară am fost la balul local, împreună cu dr. Țuculescu. Căciularii noștri chiuiau de foc și încingeau sârba săltăreață, cu rusoaicele. Erau și nemți. Pentru câteva clipe a venit și col.

Stancof, șeful st. Major al Corp. 5. Îmi spune, printre altele, ca să avem puțină răbdare, că totul are să fie bine.

Am primit o scrisoare de la sora Mărioara.

4 ian. 1943: Am scris Adelei, sorei și mamei. Ca să le încurajez, le-am pomenit și despre perspective de a ne revedea în curând. În definitiv, n-ar fi un lucru prea complicat.

O simplă aprobare și gata de drum. Dacă se acceptă, dr. Paidiu ar trece ca chirurg al Spit. 22, fiind și dorința lui, iar eu aș putea fi programat pentru al doilea lot de permisionari. Filip B. a plecat peste aprobarea medicului șef al corpului 5. A, fapt de care era foarte supărat. Aprobarea i-a fost dată de șeful statului major.

Cu plecarea lui Filip B. și a celorlalți, se pare că au plecat dintre noi cobile și alarmiștii și cei care întrețineau o atmosferă penibilă de panică, descurajare etc. Parcă s-a luminat ceva.

5 ian. 1943: Astăzi știu precis că nu fac parte din lotul de permisionari care vor pleca la 14 ian. 1943. Aceasta o știu de la noul meu șef, cpt. dr. Tatoi, care mi-a spus verde în față că nu este de acord cu plecarea mea, deși mai înainte își dăduse cuvântul că nu-mi va face nicio opoziție dacă col. dr. Teodorescu îmi va fi favorabil. Sunt oarecum contrariat, dar nu prea mult, pentru că mă așteptam la aceasta, din mai multe puncte de vedere, aveam, ca să zic așa, intuiția situației. Unul dintre motive este acela că eu sunt un element nou și oarecum necunoscut în unitate. Unitatea mea fusese la început Spitalul 21, unde am și activat.

În ultimul timp, am fost trecut la Spitalul 22, unitate unde toți se uitau chiorâș la mine. Încă se mai uitau, după cele petrecute la Millerowo. Alt motiv este invidia, cu care privesc cei rămași, pe cei care pleacă. Este un sentiment natural, greu de stăpânit ca și de mascat, mai ales în împrejurări, ca cele de față. A rămâne este o corvoadă și nu o plăcere, plus unele riscuri, care nu sunt excluse. Vorba lui tăticu Müller, „în război totul este posibil". În sfârșit, la acestea vine să se adauge un al treilea motiv, visul pe care-l avusesem cu două nopți înainte. Deși nu sunt axat pe problema viselor, că nu cred în ele și că mă lasă indiferent, acesta era însă așa de clar și mi-a dat certitudinea, aproape, a situației. Se făcea că conduceam o mașină frumoasă, eu care nu știu să conduc, și umblam cu comanda foarte bine, totul mergea de minune, spre satisfacția mea, când la un moment dat mașina se oprește, nu mai poate fi pornită și pace.

În tot cazul, mângâierea și satisfacția am primit-o de la scumpa soție și copilaș, care prin rândurile de la 13 dec. 1942, „pe acel copil vitreg (așa mă numisem eu într-o scrisoare, arătând că am fost trecut la altă unitate) îl dorim din toată inima să vină printre noi, unde va găsi căldura sufletească, pe care o merită!" au exprimat tot ce poate fi mai frumos și mai cald din partea lor, iar pentru mine au fost un balsam și un tonic de neprețuit. Nu le voi uita niciodată!

Suportul moral: „Adela și băețică”

7 ian. 1943: La ora 2 sunt sculat, după ce am dormit bine, un somn liniştit. Ordin de deplasare în ziua următoare. Sunt însărcinat cu inființarea unei secții a spitalului, la Nova-Caracuba, la 180 km distanță, împreună cu dr. Paidiu, d-rii Dumitresc și Cosma. O mașină mică, două autoturisme mari, nouă sanitari. Primim hrană pentru 6 zile. Toate bune, în afara de problema benzinei, care ne persecută cronic. Cantitatea pe care o avem nu ne ajunge a efectua distanța prevăzută. În plus, maşinile mari sanitare consumă foarte mult ulei.

Însă... niciodată nu trebuie să te descurajezi! Un mare avantaj apare la orizont. Fac cunoștință cu cpt. Dineț, de fel din Aref-Argeș, satul natal al mamei mele. Este șeful B. IV. Îmi aprobă 600 l. benzină în plus. Suferă de hernie și plănuim ca la întoarcerea în țară să vină ca să-l operez. Ninge și ziua și noaptea, dar sunt liniștit, având perspective bune de drum (benzină în primul rând).

8 ian 1943: Plecarea plănuită la ora 6 se face după ora 9; mașini mai defecte, oameni care fac treaba de clacă, adunătură de șoferi care și-au pierdut mașinile etc.

Nu vom urma ruta coloanelor Corp. 5. După hartă fixăm o rută mai bună, prin Stalino, care este la 70 km. Drumul este bun, bine bătut, deși cu zăpadă mare. Primii 8 km îi facem mai greu, până ne degajăm de coloanele române și germane, apoi drumul devine mai liber. Coloane de camioane germane trec mereu în sus, dar noi mergem în jos.

Krasnaia-Swosda, încolonare pentru plecare, 8 ian. 1943

Trecem prin Sugres, unde pe o pantă se vede o mare centrală electrică, care însă nu funcționează. Trecem prin mai multe centre miniere, caracteristice prin marile piramide de cărbuni, prin instalațiile și casele muncitorești. Trecem prin Makievka. Apoi de pe o pantă apare Stalino.

La ora 12 suntem în Stalino, la Spit. Crucii Roșii nr. 1. Orașul este un mare centru industrial și minier, cu casele muncitorești răspândite pe coline, cu stradă principală, pe care sunt clădiri mari, opera etc. (se spune că strada este lungă de 4 km). Găsesc aici pe dr. Gâdei, din Clinică de la Brâncovenesc și ne instalăm la spital, oamenii, ofițerii și mașinile. Mare mișcare, forfoteală, toți umblă să se întoarcă în țară, ofițeri, ca și soldați. Sosesc și alte resturi ale armatei, așa de ex. dr. Milcu, cu două mașini ale Spitalul de campanie nr. 2, dr. Cristescu, cu Amb. 45, dr. Boris Galisciuc, dr. Dubovan, ne întâlnim astfel patru colegi de an, cu care altădată nu mă vedeam cu anii.

...de pe o pantă apare Stalino.

Aduc vești proaste despre Spit. camp nr. 13. Prin aprobarea comenduirii române de aici, facem aprovizionare cu hrană rece pe două zile, de la Frontleitstelle. Ne luăm bilete pentru seara la operă.

Seara, ora 7, la operă. Clădire mare, impozantă la exterior, cu stil care nu mă impresionează. Interior frumos, multă stucărie, se văd și părți de lemn, tehnică multă, finețe artistică mai puțină, dar în general un local frumos, modern, vechi de 5 ani, se spune după planul unui arhitect polonez (Chotowski?). Se reprezintă *Madame Butterfly*, de Puccini, orhestră mărișoară, drăguță, artiști destul de buni. Spectacol frumos, sălile pline cu germani, români, italieni, civili ruși, tinere și doamne. Muzica frumoasă ne face să uităm amărăciunea în care ne zbatem de câteva luni.

Stalino, în fața Operei

Scenă din „Madame Butterfly" – muzica îi înfrățește pe oameni

Muzica înfrățește pe toți, toate popoarele, sub toate aspectele, operă italiană, cântată de artiști ruși și germani, ascultată de germani, români, italieni, ruși etc., eroii japonezi și americani.

9 ian. 1943: Plecarea la ora 9. Vreme mohorâtă, ger, vânt. Ieșim din Stalino spre sud, direcția Mariupol, apoi câteva centre miniere. Conductă de petrol sau gaze, spânzurată pe suporți de beton. Rafinării pe deal. Una funcționează?, iese fum. Urmează Marinka, Alexandrowka, Pawlowka, unde oprim. Mașinile mari s-au oprit pe drum, le așteptăm. Tragem la poliție. Căldură, polițiști ucraineni, ne înțelegem bine. Starostele impozant. Sosesc și mașinile mari la ora 1. Drumul e prost, gloduros, dar merge. Cu ajutorul poliției ne cartiruim aici. Eu cu dr. Paidiu, dr. Dumitrescu cu dr. Cosma Ionică, trupa prin sat. Soldații, care au primit hrana până la 12 ianuarie inclusiv, au terminat-o chiar azi 9 ianuarie. Acum toți, mai ales șoferii, se uită cu surpriză, ca la un miracol, la hrana luată de la Stalino. Avem carne proaspătă, punem la tingire, cu mezeluri si unt. Avem coniac Domeniul Coroanei, de la dr. Dumitrescu (el era proaspăt venit din țară), fursecuri, cafea surogat, rom, căldură, oameni primitori, ucrainean tânăr vesel, copil de 5 ani, băbuță, nevastă, toți de treabă. Avem și musafiri, vecinii, fiind a 2-a zi de Crăciun pe stil vechi. Mașinile sunt trase în curte la mine, cheile la ordonanțe, planton cu schimbul la ele. La 6 seara ne despărțim și ne culcăm.

10 ian. 1943: Iată trec și 10 zile din ianuarie, 50 zile de la Perelazowskij, 20 de la Milerowo. Încep să devină lucruri învechite. Rugă către Domnul și gânduri către ai noștri cei scumpi.

Se pare că mai avem 25 km până la destinație. Mai facem rost de ulei pentru mașini de la niște germani, de la o moară etc.

Plecăm la ora 8, drumul este bun. Într-o oră ajungem la Nova Caracuba. La poliție, apoi cartiruirea. Starostele este plecat în vizită, fiind sărbătoare (ziua 3-a de Crăciun pe stil vechi). Seara suntem invitați la dans. E o sală mare, cu muzică și dansuri rusești, valsuri și tango. Multă înghesuială. Autoritățile ne pun la loc de cinste. Ionică Cosma dansează neîntrerupt și la fel și dr. Paidiu. Starostele ține o cuvântare și recomandă locuitorilor să ne primească bine. Eu stau ceva cu dr. Dumitrescu, apoi plecăm spre casă. Erau și germani la dans. Noaptea dormim bine. Aseară era moină, zăpada se topea. Acum începe un vânt rece și tăios, de nord.

11 ian 1943: Vânt puternic și rece. La primărie, germanii se pare că nu sunt de acord cu șederea noastră aici. Vine un maior, de la Corp. 5. Are ordin precis, că vom rămâne aici. Are multe mașini, cu ofițeri și ostași, rebegiți de frig. Este și col. dr. Teodorescu. Iarna e foarte greu să faci ceva, într-un sat unde mai vin și alții, mai mari, și se impun peste tine. Și totuși trebuie făcut, răspunderea îmi cade mie. Secție de spital! Mai mult un fel de infirmerie.

Vânt și ger tăios. Mă doare ochiul drept.

Mâine trebuie să funcționăm, dar dr. Dumitrescu este luat, pentru a merge la eșalonul 1, unde sunt ofiţeri gripaţi. „Nu m-oi prezenta, avem şi noi ofiţeri gripaţi!" Maşina pleacă fără el, iar el se întoarce amărât, de formă, încântat în sine. Putem colabora!

Seara mâncăm bine. Eu mă culc. Băieţii au vizite şi muzică şi petrec până la ora 10.

13 ian 1943: Zilele acestea par a fi cele mai grele, ce avem de suportat aici. Am oroare de şefii slabi, dar care se erijează în șefi, se hipertrofiază; de militarul, căruia îi lipsesc cei 7 ani de acasă, care fiind cineva, deschide conversația cu un „mă piş", apoi „mă c*c", apoi iar cu un „mă piș" și termină cu „p. mă-sii!".

Am dat hrana la oameni pe două zile. Apoi nu ştiu ce voi face. Serviciul cu alimentarea nu a sosit încă aici.

Pentru spital găsim o casă, care însă nu are sobe. Până atunci, avem două camere la spitalul comunal. O mizerie cu ochi! O domnișoară rusoaică nu ne priveşte cu ochi prea buni sau firea ei este aşa, cam cârâită.

Satul are 4600 locuitori, din care 180 ucraineni, un german, primarul şi restul greci. Primarul are 24 ani, dar a trecut prin multe. A fost și închis 3 ani. Părinții, germani, sosiți mai de mult aici. Soția și copiii săi spune că ar fi închişi undeva, poate Siberia. El este singur, trăiește cu o ucraineană, doctoriță. Nu e prea entuziasmat de doctorii cei tineri, dar are un cult pentru cei mai în vârstă, buni profesioniști, dar care acum sunt în număr foarte redus, poate 2%, părerea lui nestrămutată.

Gerul s-a mai muiat puțin, dar nu-mi fac iluzii. Suntem doară în mijlocul lui ianuarie, care împreună cu februarie sunt cele mai friguroase luni.

Ordin să ne mutăm peste vale. D-rii Paidiu și Dumitrescu fac o explorare. Găsesc un local pentru spital, o școală, cantonament pentru ofițeri și trupă. Ne pregătim de plecare. Vine și grupul Tatoi, cu două mașini. Plecăm împreună.

Ne luăm rămas bun de la gazde. Bătrâna grecoaică mă sărută. Prin felul meu, puțin retras, demn, le-am impus. Am făcut și o operație fetei, scoțându-i un os mort de la degetul mare. Băieții veseli, ceilalți, aduseseră o notă de veselie, care cum s-a găsit acolo, făcea o armonie. Acum se destramă.

Ajungem la noile domicilii. Instalăm spitalul în școală. Dorm într-o cameră rece, ies aburi din gură, temperatura de 6 grade. Am însă un pat bun, o plapomă și 2 pături. Odată intrat în culcuș, nu-mi mai este frig.

14 ian. 1943: Ger mare, problemă a încălzirii localului de spital. Merg la uzina de reparat tractoare, de aici. Directorul uzinei, un inginer rus, ne promite și trimite 200 kg cărbuni. Va vorbi și cu comandatura germană de aici pentru 1 tonă de cărbuni. De la primar obțin 400 kg coji de semințe de floarea soarelui, de la fabrica de ulei, pentru care plătim 12 mărci; fabrica de ulei de aici, mare activitate. Instalație destul de mare, cu mașini aduse din Germania. Primim cadou semințe, gata curățate „ruski ciocolat", cum zic ei.

Mai obținem și două căruțe de paie, astfel că încet, încet, ne instalăm, deși destul de primitiv.

15 ian. 1943: Ordin să ne deplasăm în altă comună. Aici „nu suntem în ax". Ne sfătuim cu dl. colonel Teodorescu, medicul șef al corpului. „Măi, deșcă veche, ascultați-mă pe mine! Faceți o recunoaștere, apoi îmi raportați mie și voi interveni eu". Plecăm imediat cu o mașină mică, cu dr. Tatoi și Paidiu. Recunoașterea arată că nu putem instala acolo un spital. Până seara „procesul" e câștigat 95%, dar cu condiția să facem un post de culegere la Petrikowka.

Noaptea începe un vânt puternic dinspre nord, care suflă neîncetat, ger mare. Dormim toți la 6 grade.

16 ian. 1943: Vijelia mare, cum numai la cinema am văzut, groaznică, paralizează orice mișcare, orice inițiativă. Așteptăm să treacă ceasurile și odată timpul trecut, suntem salvați și noi.

Aflăm că se primesc scrisori pentru poștă. Scriu Adelei și soru-mii.

La gazda mea sunt 3 familii. O femeie are o fetiță de 12 luni. Mă gândesc la băiețică al meu. Fetița se întinde după toate, zice „î î î", se uită în ochii maică-sii, parcă o întreabă dacă este bine. Face cu mâna „idi papa" (vino, tată). Cine știe pe unde va fi și tatăl ei.

Sosește și coloana de căruțe, dr. Tache, slt. Butufei, lt. Bănică, elev Sulfan, sunt vineți de frig. Vijelia mare continuă cu grozăvie. Mi-este teamă să ies afară. Aproape că nu pot sta afară, pentru a nu fi luat de vânt. În casă e cald. Am făcut foc și în altă sobă. Sobele sunt mari, cu cuptor, pot încălzi mai multe camere deodată, iar deasupra au loc de dormit. Noaptea dorm puțin. Vântul face zgomot pe la ferestre, iar

acoperișul face un zgomot de parcă se trage cu tunul. De altfel sunt și sensibilizat la zgomotul de bombardament.

17 ian. 1943: Dinspre ziuă adorm un somn dulce. E simptomatic de moinarea timpului, dar vijelia continuă încă furios. Pisica își face toaleta ca de moină. Cu dr. Paidiu ne bărbierim în camera ciolovecilor, căci este mai cald. Apoi mâncăm la ei de dimineață, cartofi prăjiți, murături foarte bune, pâine de casă proaspătă, unt și salam de-al nostru, miere, iaurt. Popota fiind slabă, ne-a determinat să ne rostuim și noi cum putem. Pisica spune în continuare că mâine se moinează.

18 ian. 1943: Vântul cedează treptat la ora 12. Un mare coșmar trece. Seara începe să ningă ușurel.

19 ian. 1943: Vremea dulce apare, parcă te îmbie să o iei din loc.

Sunt chemat de col. dr. Theodorescu, la Corp. V A., pentru a se consulta cu mine asupra unor concedii, cerute de înalte fețe militare. Procedăm înțelepțește și rezolvăm chestiunile, „împăcând și capra și varza", cum se spune.

Vremea e frumoasă, adică nu e rece, de iarnă. Ninge ușor. Seara e frumoasă, luna și stea sunt vizibile, ușor voalate. Noaptea este timpul liniștei, nu se aude niciun zgomot. Gândurile merg mereu departe, spre ai mei dragi. Nu le pot lăsa să nu alerge, deși uneori nu îndrăznesc să merg așa departe. Dar gândul este gând.

20 ian.1943: A venit ordin de deplasare spre vest. Vor rămâne pe loc unele căruțe, cai, materiale în stare proastă și numai ce este bun va face marșul spre vest.

Se vorbește de formarea unui lot de permisionari și medici, debili. Poate că printre ei sunt și eu. Am însă dubiu căci dispozițiile durează numai până la noi ordine.

21-23 ian. 1943: Circulă vestea amânării plecării eventualilor permisionari. Vor însoți coloana spitalului în marșul ci mai spre vest. Motivul este marea aglomerare de permisionari, prin gările din apropiere. Este „moarte de om", spune dr. Kraus, din Sibiu, care a trecut pe la noi, într-o seară.

Azi ni s-au promis 40 autosanitare, pentru a transporta un număr de bolnavi la Stalino. Promisiunea fost pentru ora 7 dimineața, dar până la ora 5 după-masa nu a sosit nicio mașină.

Am luat alocația de hrană pe ianuarie, în sumă de 420 de mărci, pe care urmează să le schimb la graniță. Achit popota până la 23, adică suma de 1800 lei.

24 ian. 1943: Ora 5 sularea. Preparăm o masă bună, împreună cu dr. Paidiu. Gherase este bucătarul, iar Vasile, ordordonanța lui Paidiu, ne servește. Avem cârnați la tingire, unt, cafea surogat cu zahăr. Mâncăm până la refuz, căci este vorba să plecăm la drum, sub perspectiva unei zile grele. Vânt și ploaie. Ne aranjăm bagajele. Facem rost de bastoane. Nu mai avem mașini. Vom merge pe jos sau în căruțe circa 25 km pentru azi. Părăsim Nowa-Korilowka, sat unde am stat 14 zile, am fost bine primiți, am petrecut

zile de viscol groaznic, zile de bătaie de cap, zile de sâcâială. Uneori eram înclinați a pune unele greutăți pe socoteala unora fără cap și fără suflet, uneori pe socoteala celor mari. Dar cine știe ce probleme aveau și ei. În fond, problemele lor trebuiau să coincidă cu ale noastre, în primul rând întoarcerea în țară, acțiune care necesita o muncă de organizare susținută; zile de frumoase speranțe, zile de decepții, etc. etc., câte impresii nu se adună în asemenea situații!

Plecăm la drum. Sunt în căruța numerotată chiar de mine la Mizil, cu nr. 6. Altădată am mers cu nr. 5. Trecem pe lângă sediul Corp. 5. Col. dr. Teodorescu și Gherghiceanu sunt în drum. Îmi urează drum bun. Începe să plouă. Mă strâng sub coviltir. Mă acopăr cu pătura, dar ploaia aruncă și acolo. Pun deasupra foaia de cort. Acum e bine, apărat și de ploaie și de vânt. Mă acopăr de la picioare până la cap, este bine, nu-mi este frig, gândurile aleargă în voie. Suntem totuși în 24 ianuarie. Încet, încet, câmpul devine negru, zăpada dispare, apare pe drum și noroiul. La ora 5 seara ajungem în satul Ivanowskij. E întuneric și jale și noroi. Un cătun cu vreo 30 case și suntem atâția, ofițeri, trupă și caii!

Împreună cu dr. Paidiu tragem la o casă, jumătate grajd, jumătate odaie, ocupată pe sfert de sobă, balșoi sobă! și cuptor, o oaie cu miel – s-a grăbit –, un cățel, două familii de câte două persoane. Noi suntem invitați în pat, ei se urcă pe cuptor, pe lavițe, ordonanțele pe jos, pe paie. În sobă se ard paie. Este cald și asta este principalul. Mă dor toți mușchii, am fost bine scuturat pe drum. Nu dorm tocmai bine din cauza oboselii.

Ivanowskij, dr. V. Paidiu. În fața casei în care am hibernat 15 zile

25 ian. 1943: Și totuși moina de ieri a fost bună. Numai așa am putut sta în căruță. În cursul nopții vremea se schimbă brusc. Începe un vânt dinspre nord-este. Un crivăț foarte rece. Totul a înghețat tun. Geamurile au flori groase. E un frig tăios și deprimant. Făcând cam 200 metri până la popotă, fața îngheață, lacrimile curg. Rămânem aici până seara.

E şi comandantul şi alți colegi. O căldură înăbușitoare. Vorbim, citim, mâncăm, parcă am fi fără griji. Și totuși o grijă mare ne apasă.

Fără să vrem, o întrebare se punem mereu. Pentru ce tărăgănim și ce facem aici? Ne ținem de coada unor cai, păzim niște rable de căruțe și resturi de materiale. Pentru aceasta ar fi nevoie de mai puțin personal. Cât mă privește,

sunt cel mai în vârstă ofițer, chirurg calificat, medic primar prin concurs. Îmi pierd vremea prețioasă, îmi irosesc sănătatea prin căruțe, pe jos, prin ger și zăpadă, viscol și ploaie. Ce câștig are țara mea din aceasta, care este serviciul pe care i-l aduc? Întrebarea iritantă care se pune este că la venire s-au găsit sute de trenuri înspre încoace, iar acum se găsesc mai puține? Suntem deja mai aproape de țară decât atunci când am debarcat în august 1942.

Toate vor avea răsunet odată și orice agresiune asupra unui organism, fie animal sau de altă natură, se va resimți mai curând sau mai târziu.

Ivanowskij, în fața popotei

Dr. Paidiu se caută stăruitor. Vasile îi curăță totul, dar nu a găsit nimic. Eu îi demonstrez ceva și anume un partizan, pe chilot, la spate pe centură. Acolo am găsit odată la mine. Se pare că este un loc de predilecție al lor, un refugiu mai sigur și discret.

Perspectivele de a dormi sunt mai bune, mai favorabile, nu mai sunt atât de obosit. Însă coapsa dreaptă mă doare grozav.

Una din gazde, cel bătrân, este meșter a face valinki, sau pâslari, un fel de cizme din lână, dintr-o bucată, ce se întrebuințează curent pe aici, toată iarna, cât durează gerul și pe jos e înghețat. Chiar a terminat o pereche pentru un comandant german. O pereche mă tenta și pe mine, dar scurta ședere (?) nu mă determină să comand.

26 ian. 1943: Am visat numeroase aeroplane. Dr. Paidiu zice „vești". Suntem în așteptarea unei noi deplasări, dar ordin nu a sosit până acum. Ar fi păcat să ne pierdem vremea pe aici.

Am văzut pe unul dintre cioloveci că făcea ceai din niște ramuri de pom. Am aflat că erau de vișin și am constatat că ceaiul era bun la gust. De asemenea aflu că fac ceai și din roza, trandafir, atât din flori, cât și din ramuri.

Seara, „artistul" Gozgaru ne cântă din lăută până la ora nouă. Povești, bârfeli și altele. Deci și mâine vom sta pe loc.

27 ian. 1943: Deci a treia zi. vîntul începe să sufle iarăși, dinspre nord, uscat, pătrunzător, mai ales când este din față. Umerii, mai ales cel drept, mă dor îngrozitor, la anumite mișcări. Uneori abia îmi îmbrac mantaua. O să îmbrac una

din cămeșile de lână, mai groase sau flanela de lână, cumpărată de Adela în 1939 și încă neîmbrăcată până acum.

În casele pe unde stăm se face de obicei o căldură insuportabilă, până la transpirație. Ocazie pentru răceală. Ne odihnim, mâncăm, stăm de vorbă, la căldură, ne complăcem, căci afară este un vânt puternic. Suntem în Rusia și departe de casă. „Casă", cuvânt magic și noțiune scumpă omului. Perspective reduse de a o vedea curând.

Nici azi nu a venit ordin de deplasare.

28 ian. 1943: Vântul urlă afară cu un vuiet continuu, ca un tren, pe pod, în depărtare. Geamurile au iarăși gheață groasă. Ciolovecii se scoală, aprind lampa, apoi focul. Zgomotul focului mai maschează pe cel de afară.

Ne facem toaleta și luăm micul dejun, cu cârnați prăjiți în unt, pâine, cafea surogat cu zahăr și puțin rom. Nu este prea rău.

Nemaifiind zăpadă pe câmp, vântul ridică nori de pământ negru, întunecând văzduhul și purtându-l în depărtări. Și urlă, și iar urlă, și iar se luminează, și iar se întunecă, și izbește în geamuri.

Trebuie să-ți faci o ocupație oarecare. Altfel, stând pe gânduri și ascultând muzica sălbatică a stepei, capul devine greu, idei negre trec prin minte. În tot cazul eu am oroare să ies afară. Și dacă inamicul ar fi pe aproape, nimeni n-ar mai sta la îndoială, n-ar mai aștepta „ordinul" și ar lua-o cât mai repede spre vest.

Furtuna parcă s-a mai întețit, a atins maximum de tărie. Vântul vine cu salturi mari și repezi, izbește în case, de

parc-ar fi bombardament de artilerie prin apropiere. După masă am o durere surdă în orbite și-mi vine somnu; asta înseamnă că mâine vremea se va schimba. Comunic prin ordonanță la popotă. Colegii încep să râdă.

În casele rușilor, suntem la sate, nu se vede niciun război sau altceva pentru industria casnică. În special țesutul este ca și inexistent. Pe ici, pe colo, câte unul face valinki, pâslari pe românește. Așa este și ciolovecul unde stăm noi. Deocamdată are o mare comandă pentru comandantul german, care face probabil și pentru copii. La o pereche intră 2 kg lână pentru copil și 3 kg pentru adult. Lucrul e plătit cu 7 mărci perechea.

Dacă stai printre ruși, nefiind preocupat de altceva, începi să pricepi repede limba lor. Ca pretutindeni, unii au darul de a te învăța mai bine decât alții (dar didactic), vorbesc clar, unii știu și expresia populară și cea literară, sau înțeleg mai ușor ceea ce vrei să spui sau să întrebi.

Gherase al meu, ca și Vasile al lui Paidiu, vorbesc cu ei pe românește, ca și când ei ar înțelege. De multe ori râd cu Paidiu de însăși româneascǎ lui Gherase și Vasile. De exemplu, Vasile „asta e principalul cel mai tare", sau Gherase „o sucursală de apă", în loc de o scursoare de apă. Foarte des întrebuințează cuvintele anapoda, fără a judeca vorbele ce le spun. De exemplu, Vasile, „acolo în școala aia unde am stat"; de fapt am stat la N. K. în casa cea mai bună, care avea camera cea mai mare și mai curată, pe care până la urmă și din aceste motive am și cedat-o pentru Gen. Son, șeful Corp 5; alături ședea învățătoarea. Ce asociație a făcut el de a ajuns la concluzia că am stat la școală?

29 ian. 1943: Azi furtuna a încetat ca prin farmec. Sunt felicitat pentru barometrul meu. Înaintarea în vârstă și experiența vieții te fac să interpretezi foarte multe lucruri și manifestări, în înțelesul lor adevărat, just, practic și rece, iar nu după sensul dorințelor noastre, subiectiv sau idealist. Mulți fac acest din urmă lucru și se înșală de atâtea ori. De aici mare deosebire între gândire și realitate, între dorință și posibilități, de aici șirul de conflicte interioare și exterioare, răzvrătire și stare de nemulțumire sufletească, fenomene adesea destul de permanente.

30 ian. 1943: Vremea de mers ar fi bună, dar stăm pe loc. Nicio veste din țară. Poștă nu primim, poștă nu trimitem. Suntem izolați.

Iată 10 ani de la venirea naziștilor la putere. Eram la Hamburg cu Andrei Frank și Sașa Iacobson. Mă întorceam cu Sașa de la o vizită pe care i-o făcusem lui Andrei, în vecinătatea Hamburgului la un sanatoriu, unde ținea locul unui medic. Era într-o după masă, cu vreme rece și închisă, dar fără vifor sau zăpadă, vreme stagnantă, plumburie. Evenimen-tul, a cărei împlinire plutea în aer, s-a produs. Unii spuneau în șoaptă, că nu miroase bine. Și acum efectul! Nici acum nu miroase bine.

Ce imaginație extraordinară ne-ar fi putut transpune, pe cei de atunci, tineri, fără griji, dornici de cultură, de instruire, de perfecționare profesională, după 10 ani, în cei de azi, rătăcind prin stepele rusești, supuși la rigorile iernii, deprimați sufletește, angrenați fără voie în acest fantastic fenomen istoric, care începea la 30 ianuarie 1933?

31 ian. 1943: Vreme bună de mers, dar stăm pe loc. Suntem convocați la comandant, care, din câte i s-a comunicat, ne spune că vom merge încet spre țară (parcă nu se vede!), că să ținem ascuns acest fapt, mai ales față de germani(?).

Eu le-am spus că este o copilărie a crede că nemții nu cunosc toate mișcările noastre. Este plănuită plecarea la 3 feb. 1943, vom merge pe jos până la Zaporoje, vom trece Niprul pe gheață etc. etc.

1 feb. 1943: Vreme bună, dar stăm pe loc. Ne facem toaleta, spălăm rufe, cârpim, coasem.

2 feb. 1943: Vreme bună, dar stăm pe loc. Aflăm de căderea Stalingradului. Dezastru! Dezastru și în Africa! Orizontul se întunecă și mai mult. Un pronostic și mai greu se pune pentru țara noastră, căci, așa cum stau lucrurile, în mod sigur ni se vor cere noi sacrificii. Churchill este în Turcia.

Deocamdată... 10 zile pierdute zadarnic aici, amenințați de noi primejdii, tocmai când credeam că primejdia a trecut. Chiar de ar fi să mergem spre țară cu căruța și timpul nu ar fi încă pierdut, 15-20 km pe zi, ar fi ceva. Până acum am fi fost departe. În realitate, suntem la cca 150 km de Nipru, dar de plecare nici vorbă.

Dr. Paidiu este cerut iarăși la altă unitate. Ne culcăm, eu și Paidiu, cu inima foarte împovărată. Este noapte. Se aud trecând avioane; după sunet, nemțești.

În cameră, tabloul de noapte se repetă. Pe cuptor dorm două persoane, pe laviță două, în pat două (noi) și pe jos, pe

paie două. Se mai adaugă Tuzi, cățelul și pisica. Alături sunt oaia și mielușelul plăpând, într-un colț. În încăperea vecină sunt trei cai și o vacă. Se sforăie pe capete. Ivan pe laviță, tată-său pe cuptor, Vasile pe paie. Un cal de alături are obiceiul să bată noaptea din picior. Vremea trece.

3 feb. 1943: Vremea se răcește, apare un vânt puternic și rece, geamurile au înghețat iarăși. Paidiu merge să protesteze și aranjează bine chestiunea, dar la întoarcere e acuzat de alții că i-a lucrat. Nu m-am înșelat, ca și în alte împrejurări, agresivitatea lor se dă pe față.

4 feb. 1943: Este iarăși o vreme de câine. Vântul groaznic de nord-est ridică nori de praf de pe câmpie, nemaiavând zăpadă.

După masă primim ordinul de plecare, pentru mâine la ora cinci.

5 feb. 1943: Sculare la ora 3. Ca întotdeauna, când plecăm la drum, mâncăm bine, deși este ora 4, friptură înăbușită la tigaie, foarte bine gătită de Gherase. Bem și cafea cu rom.

Acum mă îmbrac solid, cu flanelă, cămașă, vestă, veston, cojocel, manta. Avem o vreme groaznică. Vizitiul îmi face loc bun în căruță, protejat la spate cu bagajele. Vântul este din spate. După mers de 1 km se pune și zăpadă, un adevărat viscol.

Pe drum ne vine un ordin să facem posturi de culegere, pentru oamenii care se rebegesc pe drum. Eu fac unul azi, altul la 6, altul la 7 februarie, care urmează să fie la gara Orehov.

Părăsesc căruța și trec într-o autosanitară. Azi trebuie să fim la Tshepovca, la 30 km, pe un viscol, cum numai la cinema am văzut. Sunt momente când drumul este complet acoperit de zăpada care aleargă în valuri, peste câmpuri și în aer.

Ora 9 ajungem. La poliție ni se dau două case, lângă drum, unde fixez postul şi pun indicatoare. Tot a fost mai bine în mașină decât în căruță!

Sunt azi 45 zile de când nu mai am nicio veste de la ai mei dragi, Adela şi băiețelul. Mă gândesc adesea și la sora mea, care din cele scrise văd că îmi duce o mare grijă, de asemenea și la mama mea la țară.

La gazdă, o babă de 73 ani, 2 hazaici și 2 băieței, Ivan și Vladimir, nişte drăcuşori neastâmpărați și deștepți. Baba îl ciocăne mereu pe Ivan. „Vanica vstanica" le spun eu, sau „Boje, Boje, zaftra toje ", sau „Mămăligă, moloco, România delico", pe care ei le repetă neîncetat. Femeile mă întreabă ce e cu românii care merg spre casă? De ce? Nemții se duc spre front, iar românii acasă. Le spun că sunt numai căruțe, la front destui români.

În casă mai este cum mai este, dar afară e groaznic. Este schimbarea lunii, deci perturbări atmosferice.

Adresa, Ana Petrovna Schasko, Colhoz Avenhard, satul Pology, Ucraina. Singura adresă pe care am notat-o până acum; nu știu de ce; poate orele plăcute petrecute cu copiii.

6 feb. 1943: Vânt mai slab. A nins ușor. Drumul bun până la Danilowskij. Cu ajutorul starostelui găsim cartiruire. Montăm patul; gazda foarte de treabă, ne dă mâncare, ne prăjește două găini, pe care le-am cumpărat, ne curăță

alte două, primite pentru consultații. Bărbatul a fost prin România în timpul Primului Război Mondial.

La postul meu am și pe dr. veterinar Cioara, abat. Brașov.

7 feb. 1943: Vreme rece, alb peste tot, fără vânt, drum bun până la Orechof. Fixăm postul la un fierar, om cu stare, bun gospodar. Are o fată și un băiat student la medicină. Am cules doi bolnavi, pe care îi expediem la gară, spre Zaporoje. Până aici am făcut deja 100 km cu mașina. Nu știm mai departe, căci ordinul este numai până aici.

Se pare că am posibilitatea să scriu Adelei. Slt. Pop, învățător din Dolj, trimite un curier la Zaporoje, la Lt. Enache, pe care l-am cunoscut mai înainte. Îi scriu că poate să ne vedem în curând. Încurajare! Convins poate și eu, dar șansele sunt oscilante. De 48 zile nu mai am nicio veste de la ai mei.

Post de culegere

8 feb. 1943: Postul următor îl facem la Schtsehebakowa, împreună cu dr. Tatoi. Mașina merge bine pe un drum înghețat, bătut de căruțe. Am luat direcția Nicopol, spre sud de Zaporoje, unde urmează să trecem Niprul pe gheață. Se observă o grăbire a marșului, înainte de apariția unui timp mai cald. Ar fi vai de capul nostru când se vor dezgheța aceste drumuri, făcute numai din pământ. Noaptea începe un viscol puternic, dar în cursul dimineții se oprește.

9 feb. 1943: Apare soarele și zăpada a început să se moaie în bătaia lui. Primim ordin să stăm azi pe loc. Stăm pe loc. Mâncăm semințe, ascultam radio, vorbim puțin.

Am întâlnit o coloană de tancuri foarte mari, germane, vopsite în culoare galben-sable. Se spune că sunt din cele retrase din Africa, din armata lui Rommel.

10 feb. 1943: Un vânt rece de nord, ger mare, senin, ziuă frumoasă de iarnă. Ajungem la Jantshekrak, pe un drum bun, apoi la Wasiliewka, lăsăm câțiva bolnavi la gara Popow, apoi intrăm în Skeika. Nu mai facem postul. Înnoptăm la moșul cu trei fete, cu gospodărie bună. Stăm prost cu aprovizionarea, o bucată de unt, puțină carne, o pâine cu mălai, pe 8 zile. Mai cumpărăm de prin sate câte o găină, ouă, cartofi și ne ținem zilele. Cine are chibrituri, săpun și dacă mai are și petrol, apoi face bune afaceri, adică schimburi în natură. Până la ora 2 mâncăm de două ori, iar după masa încă o dată.

Fără ironie, când ne deplasăm spre vest, avem o poftă foarte mare de mâncare, totul merge bine, moralul este ridicat și la ofițeri, și la trupă, care merge pe jos etape destul de mari, chiar până la 30 km pe zi. De la 5 februarie 1943 am făcut peste 200 km. Dar în glumă, dr. Tatoi spune că mașina cu care merge el are un nărav, merge numai spre vest, spre est nu merge de fel. Dacă am avea câteva butoaie cu benzină, am ajunge în 3-4 zile în țară.

Am scris iarăși Adelei.

11 feb. 1943: Mergem spre Blagoweskoije, unde stăm câteva ore, apoi spre Wodjanoje, unde vom lua contact cu comanda Div. A 13-a, care conduce acum rămășițele Corp. 5 Armată. Mâine urmează să trecem Niprul pe gheață, spre Nicopol, comandatul grupării fiind Gen. Ionescu-Sinaia.

Danilowskij, post de culegere

Capturăm un ghemuleț de lână, care trebuie. Seara, pe înnoptate, ajungem la Wodjanoje, unde ne interesăm de drumul de ieșire din sat, pe unde se vor scurge trupele spre vadul Niprului. Va trebui să plecăm mâine de dimineață, la ora 5, spre a instala patru posturi de culegere, unul pe brațul mic, trei pe brațul mare al fluviului. Trecerea se va face pe un vad secundar, câțiva km la nord de vadul principal.

Tragem la o casă, unde vedem cea mai grasă femeie, văzută până acum în Rusia. Casa are sala pe afară, cu prispă, ca pe la noi, cum rar am văzut, de când peregrinăm pe aici. În interior, cam deranjat. Suntem mulțumiți că e cald, iar oamenii primitori. Noi avem pește proaspăt, iar hazaica ne gătește o ciorbă (rușii zic borş), foarte bună, cu multe legume. Facem și o captură de ață albă, de care este adesea nevoie.

12 feb. 1943: Ora 4 scularea, ora 5 plecarea. Frig mare, senin, ziua se anunță frumoasă.

Ajungem la brațul mic. Dr. Tache face post aici, lângă o barcă. Ajungem apoi la brațul mare. Dacă dr. Pop Liciniu ar fi fost aici de față, ar fi cuvântat „D-lor colegi, moment istoric!”. Calea peste fluviu este cu cotituri și marcată cu prăjini, cu paie în vârf. Acest mod de marcare este foarte răspândit și utilizat prin toate zonele pe unde am trecut, prăjini înalte, înfipte bine în pământ, cu un smoc de paie, legat bine la vârf, utile mai ales pe timp de iarnă, când zăpada acoperă totul. Astfel se indică traiectul drumului. Lățimea fluviului, se spune, e de 1 km și ceva. Totul e acoperit cu zăpadă, o simfonie albă, în soarele lucitor. Eu mă opresc cu postul pe acest mal, la marginea zăvoiului de plute, cu cpt. Arsenescu.

12 feb. 1943, pe malul Niprului.
În dreapta, col. dr. Manole Teodorescu

Dincolo de fluviu e orașul Nicopol, care apare în zare. O ciorovăială între un lt. De la C.R.D.C. (?) și un cpt. de la St. Major. Stau deoparte și ascult. Trece Gen. Ionescu-Sinaia cu mașinile. Am auzit că pe malul opus se face filmarea trecerii Niprului. Mare ispravă! Dar... ordinul e ordin și mai ales vorba lui Dr. Pop, „moment istoric".

Post de prim ajutor, dr. Tache

Fac cunoştinţă cu col. Rîmniceanu, gen. Stănescu, col. Botezatu etc., prin col. dr. Teodorescu, care asistă şi el la trecerea fluviului. Pe malul acesta sunt și două tunuri antiaeriene, cu servanţii respectivi, dar nu a fost nevoie.

Începe să treacă trupa, apoi căruțele, ceea ce durează de la cinci şi jumătate până la trei p.m. Stau afară în ger, dar sunt bine îmbrăcat și special alimentat, în special zahăr bucăți, din care mai am, luat de acasă. Am pus și flanela pentru piele, cumpărată de Adela, care prinde foarte bine acum, îmbrăcată pentru prima dată. Sunt și mirat de rezistenţa mea.

Trecerea Niprului pe gheață, 12 feb. 1943

Când, în sfârşit, seara, am ajuns şi eu în Nicopol, maşina sanitară cu ceilalţi plecase. Puţin şocat. Rămân în Nicopol câteva ore, mă plimb prin oraş, pare simpatic, pe străzile în pantă, ce coboară spre fluviu, dar probabil că vara e şi mai frumos.

Întâlnesc pe lt. Enache, învăţător la Craiova care îmi spune că mi-a expediat spre ţară scrisoarea mea către Adela.

Cu cpt. Pavlov, de la aprovizionare, care mă invită în cabină, la camionul său, ajungem la Alexejewka. Cu greutate, noaptea, pe ger și zăpadă, găsesc echipa mea. Ger mare, se lipesc nările. Cantonamentul este mic, dar cald. Dorm pe o laviță de lemn. Am trei pături și asta prinde bine.

În rezumat, trecerea Niprului s-a petrecut fără accidente. Gheaţa a fost tare, 30 cm se spune, și acoperită cu zăpadă. Un cal, căzut de oboseală, nu se mai poate scula; e împușcat cu 4 gloanțe de revolver și jupuit. Văzui și pe Gherase al meu, trecând cu Spit. 22. Dr. Paidiu e în fruntea coloanei, este cam obosit. Vremea a fost frumoasă, soarele ușor acoperit, fără vânt, lucru principal. Pe alocurea zăpada a început să se moaie, la soare. Aviație inamică nu a fost. Mi-era teamă. Trec numai avioane italiene și germane. Evacuările de bolnavi s-au făcut la Spit. nr . 8, instalat de curând la Nicopol.

Învinuire că am trimis materialul sanitar la impedimente. E vorba să vină niște camioane, pentru a-l transporta la Zaporoje. Urmarea poate fi că nu vom mai funcţiona sau că vom fi trimiși la alte unități.

13 feb. 1943: Ora 6, plecarea cu autosanitara la Scholokova, unde facem un post de culegere. Aproape de ieşirea din sat găsim o casă, cu o cameră mare, curățică, caldă, cu numeroase plante de ficus. În aproape toate casele ruseşti se găsesc plante tropicale, cel puțin una, un ficus, o cactee etc.

14 feb. 1943: Activitatea posturilor noastre încetează pentru 4 zile. Trupa şi caii se repauzează în satele unde sunt cantonate. Duc maşina la Kamenka, unde este sediul grupării de marş „gen. Ionescu-Sinaia", la 12 km. Aici găsim şi Corp. 5 A, care neavând ce face, nicio misiune, aşteaptă și se distrează cum poate. Din câte vorbesc ofițerii, pe ici, pe colo, se ascultă regulat radio Londra. Este și dr. Ionică Cosma pe aici şi cpt. Dineț-Aref, care suferă de hernie și mă roagă să-l operez. I-am spus „să ne întâlnim la București și o vom face și pe aceasta".

Găsesc aici și pe col. dr. Teodorescu, care se miră că nu am plecat ca permisionar, așa cum propusese dânsul, la Nowa-Caracuba. Acest fapt l-a pus oarecum la ambiție. La sediul comandamentului pentru marș întâlnește pe maior dr. Filipaş, căruia îi spune că la prima ocazie dorește ca eu să fiu pus pentru plecare în țară. Dr. Filipaş îi răspunde că „Dorința dvs. este ordin pentru mine". Opoziția o face cpt. Marini, din st. major, care nu mă cunoaşte şi care vorbeşte în termeni nu tocmai plăcuți, despre „Acel doctor pe care-l susții d-ta" sau „Ce o să fie dacă o să rămână aci?", sau „Ce e dacă a muncit, numai el a muncit?", sau „Nu știi că în calul care trage, tot în acela dai?". Gura îi merge ca la o țață. Eu eram în cameră şi ascultam. S-a apucat să critice în gura

mare şi pe Hitler. Tocmai privea o hartă a Rusiei: „Nu s-a uitat pe hartă, când a început războiul?". Eu eram la mică distanţă, curios ca să văd cum se sfârşeşte, nefăcându-mi multe iluzii despre intervenția col. dr. Teodorescu despre apropiata mea plecare. La urmă, col. dr. Teodorescu îi spune: „Dr. Petroşanu va pleca totuşi în ţară, îmi iau răspunderea etc." Un prim aspect. Al doilea a fost că a dezvăluit, cel puțin pentru mine, mentalitatea care domnește mai ales în armată, cu privire la calul care trage şi asupra căreia eu nu eram inițiat, mentalitate în care eu nu eram crescut, ca civil, şi mai ales în Clinica Iacobovici, unde era altă mentalitate, a aprecierii muncii, a răsplătirii meritului etc.

Maior dr. Filipaş merge la col. Stancov, şeful st. major al grupării, care admite ca eu să plec odată cu două camioane de impedimente, care urmează să fie îmbarcate la Dneprostroe. Se fac actele, aprobarea celor mari, ordine către cei mici, cu privire la plecare, cpt. Dr. Tatoi, comandantul spitalului, e și el de partea mea, deși acum o lună și ceva era contra mea. Atunci ne cunoșteam foarte puțin. Acum, după o lungă conviețuire și colaborare, și-a schimbat părerea, căci prin felul meu de a mă comporta, l-am câștigat de partea mea.

Astfel ne ducem cu două camioane Skoda la satul Slavianska, unde este cantonat spitalul, îmbarcăm tot materialul sanitar, cu care va merge și farmacistul responsabil, şi un alt farmacist, Papazian, şi 11 grade inferioare, printre care și Gherase, ordonanța mea. Se fac formele, se iau alimente şi la ora 6 seara plecăm spre Dneprostroe, la 175

km, și pe un timp geros, pe un drum bine bătut, ajungem la ora 12 noaptea. Debarcăm la rampă și aranjez soldații și ofițerii pe unde pot, așezând și post de pază. Avem cu noi și pe cei doi preoți de la Sp. 21 și 22. Eu sunt șeful acestei echipe. Există aici în gară oarecare organizare în sensul adăpostirii și alimentării. Găsesc pentru ostași și ofițeri camere goale, cu mese și scaune, cu ceva căldură, ca și ceainării, cam atâta. Tot este bine, ai unde pune piciorul în miez de iarnă, unde sorbi un ceai cald, dar acum este miezul nopții și prea multe pretenții nu poți avea. Apoi este stimulul și încordarea plăcută a căii pe care am apucat și niciun necaz sau efort, oricât de mare, nu mai sunt luate în seamă.

15 feb. 1943: Ora 5 dimineața. După ce am dormit circa două ore pe scaune, cu capul pe masa de lemn, sunt pe rampă. Aglomerație mare de impedimente, rămășițe de materiale ale armatei române. Încărcare în trenuri, pe care germanii le pun la dispoziție, unul după altul, spre Nicolaev, iar românii încarcă febril tot felul de materiale, ale armătei de la Don, ca mașini stricate, resturi de căruțe, în special osiile, tunuri, harnașamente, hamuri, piei înghețate de la caii morți și jupuiți, materiale de transmisii și alte mașinării, materiale sanitare etc. etc. Vorbesc cu cpt. Dăscălescu, apoi cu maior Apostolescu, care este foarte amabil și dă ordin să se dea un vagon, de marfă bineînțeles, care se întâmplă să fie chiar un vagon românesc C.F.R. Încărcăm febril, ger și puțină ninsoare. Gioni, bucătarul care a venit cu noi, îmi fierbe o cafea la gamelă, surogat bineînțeles,

care îmi prinde totuşi bine, căci e caldă. Îmbarcarea se face repede şi în bune condiţii, rămânând loc şi pentru ostaşi şi pentru ofiţeri. Vagonul se poate închide. Aducem paie de la germani, le punem pe jos, unde a mai rămas loc, facem rost de o sobiţă de tinichea, de lemne, de benzină pentru lampă, instalăm soba, punând la contribuţie spiritul de improvizaţie, adaptăm şi un burlan, facem proba care este bună. Din vagon privesc peste Nipru, care se pierde în ceaţă.

La ora 12 trenul se pune în mişcare. Merge încet, ca un tren de marfă, cu gări aglomerate, dar... merge mai repede decât căruţa, spre vest, sud-vest. Este vorba să trecem prin Nicolaev, unde vom face o transbordare spre ţară, spre ai noştri, fiecăruia dragi.

În vagon ne vin şi 6 soldaţi germani. Şeful lor, Wagmeister se prezintă şi mă roagă să le permit să stea până la Krivoi Rog. Aici este locul de întâlnire a restului Armatei a VI-a germană, care a fost la Stalingrad, de unde vin şi ei. Moralul lor este bun, chiar foarte bun, în raport cu moralul nostru, care nu am avut o situaţie similară cu a celor din Stalingrad. Din spusele lor, au fost aici 90 mii germani, din care 47 mii au fost evacuaţi cu avioanele, ca răniţi. Despre feldmareşalul Paulus nu se ştie decât că a fost rănit.

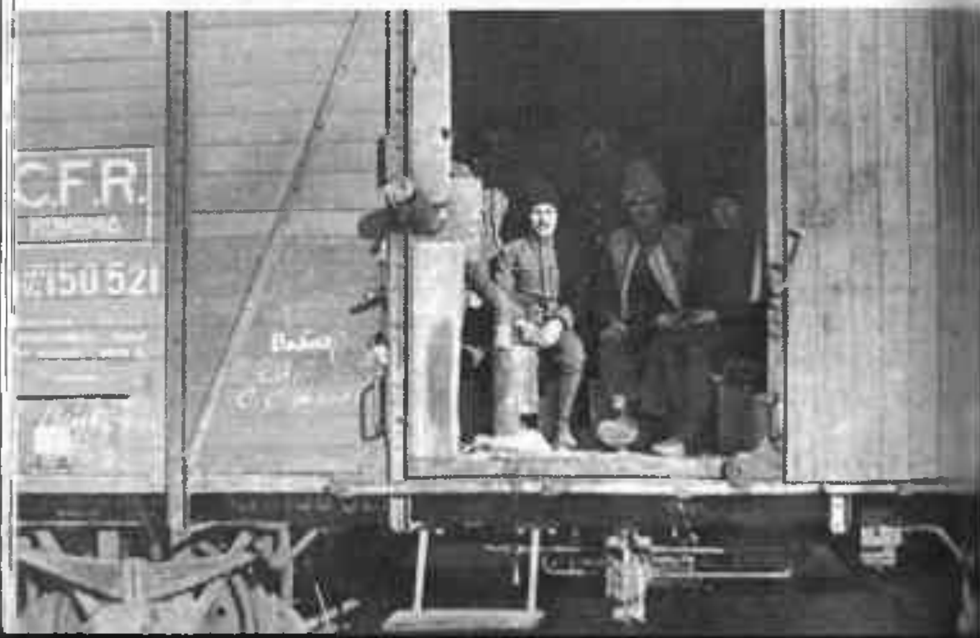
Aici, lângă sobiţă, suntem cu toţii fraţi de suferinţă, camarazi, avem acelaşi drum, ţara (*Die Heimat*).

Este şi un vagon pentru personal, clasa 3-a, dar este frig, fum de la sobiţa proastă, şi prost întreţinut, murdar. Eu rămân cu farmacistul în vagonul de materiale. Dorm îmbrăcat, mai pun şi două pături pe deasupra. Este însă frig, mai ales la picioare. Mă mai scol, mă mai încălzesc la sobiţă, care e lângă

ușa vagonului. Micul burlan dirijează fumul afară, dar mai intră şi în vagon, fiind împins de vânt. Un neamţ a luat lucrul în serios și toată noaptea s-a îngrijit de foc.

16 feb. 1943: Sculare la ora 4. La 8 suntem la Krivoi Rog. Germanii rămân aici. Ora 12, 1a Dolinskaia, unde stăm mai multe ore pe loc. Începe comerțul cu brichete, pietre pentru ele, țigări, săpun etc. Un rus caută să cumpere o cămaşă (rubaşca). Unii soldați români se dedau la hoţii, dându-și în petec la orice ocazie. De exemplu, unul a furat un cadru de bicicletă, ruginit, fără roate. Cred că mare lucru nu ar fi făcut cu el, dar l-a furat. Vine rusoaica şi cere insistent să-i fie înapoiat. Amenință că va reclama, şi pe bună dreptate. De altfel, însușirile de felul aceste sunt strict interzise. Vedem mai apoi pe rusoaică trecând cu cadrul la spinare.

Dneprostroe, instalații în vagon.
Lângă sobiță, ord. Gherase. 15 feb. 1943

În gara Krivoi Rog. 16 feb. 1943

Un altul a vândut o pătură, pe 4 pachete de țigări. După aceea a bătut pe rus și i-a luat pătura. A fost reclamat L-am văzut trecând cu șeful lui, un slt., care îi făcea morală. Suntem în căutarea de combustibil. Găsim ceva cărbuni printre șine și o traversă veche, care arde foarte bine. Gerul s-a mai muiat. Suntem nerăbdători să plece trenul, care-și lungește șederea prin gări.

La Dneprostroe am întâlnit pe cpt. dr. C., care a fost ajutor de comandant la Spit. 21, unde am lucrat și eu; apoi a fost trimis la Dnepropetrovsk (Nicu Petrescu). Acum e trimis la o ambulanță în Crimeea. Este foarte deprimat, fiindu-i teamă să nu rămână pe acolo, după o eventuală încercuire. Coincidență! Cu vreo 3-4 ore mai înainte se încinsese o conversație critică despre el, despre mania lui de a colecționa diferite obiecte, ca mantale rusești, germane, pături,

căști, iatagane, balalaici etc., uneori prin teroare față de cei mici (era medic legist!). Răzbunarea poporului se manifestase odată, la Kamensk, când fiind fugit cu șeful la Rostov, i se devalizase o parte din lucruri. Dar, om adunător, le-a refăcut, cu plusuri respectabile.

După 8 ore de ședere plecăm mai departe. Ne culcăm ca și ieri. Natural, este frig, aburii ies din gură, dar mai trecem pe la sobiță, pentru a ne dezmorți picioarele și mâinile.

Mă scol de mai multe ori, repetând operația.

La ora 2 noaptea ajungem la Nicolaiev. Am încheiat cu somnul! Debarcăm materialul, găsim un locșor pe rampa supraîncărcată. Averi ale țării, dar numai resturi, la care nu se renunță deloc. E frig și vânt. Ne mișcăm încoace și încolo, ne mai încălzim picioarele și mâinile, părțile cele mai sensibile, pe la focurile și sobele improvizate pe rampă.

17 feb. 1943: Plecăm în grup la deparazitare, obligatorie pentru trupele care se întorc în țară. Lăsăm pază la lucruri. Mergem întâi la căminul trupei, unde ni se dă câte o pâine și cafea, afară, în curte. Aici sunt sute de ostași, care așteaptă deparazitarea. Aici e comandant un slt, pe care îl conving să ne avantajeze plecarea spre baie. Altfel ar trebui să așteptăm o zi și mai bine, până să ne vină rândul, în ordinea sosirii. Este vorba de materialul pe care-l avem pe rampă, de care trebuie să se țină seama și acest fapt este convingător. Marea masă a ostașilor nu au în responsabilitate nimic, afară de ceea ce este pe ei. Nu avem voie să plecăm de-aici, spre baie, decât în camioane, care circulă regulat, câte 3-4. S-a dat acest ordin expre, pentru a nu se

arăta prin oraș și a nu face impresie proastă ținuta și starea jalnică în care se găsește soldatul român, jerpelit, cu hainele cocoloșite, murdare, fără a fi îmbrăcați doi la fel sau încălțați la fel, unul mergând aplecat la dreapta, altul la stânga, unul șchiopătând, altul târându-și bocttorii cu talpă de lemn, ce servesc de fapt numai sentinelelor, unul cu picioarele crăcănate, altul parcă ar merge pe picioroange, țepene etc. etc., o adunătură jalnică, având chip de om. Nu mai vorbesc de apucăturile pe care le-ar fi avut, trecând 3 km prin oraș.

La baie găsesc pe maior dr. Albescu (de la Inst. Cantacuzino), pe care-l cunosc și al cărui tată, învățător, este originar din comuna mea, Petroșani, și pe cpt. dr. Ettinger, pe care-l cunosc de la Brâncovenesc. Reușesc a face soldaților mei rând printre cei dintâi. Hainele merg la cuptoarele de deparazitare, cojoacele și căciulile sunt stropite cu petrol, cu aparate Vermorel, iar ei sunt tunși, li se dă săpun și merg la duș. Ofițerii nu sunt obligați a se tunde, nici a da hainele la etuvă. Fac aici un duș bun; ultimul îl făcusem la Milerowo, la 6 decembrie 1942. Apa este rea pentru spălat, ca peste tot. Mănâncă săpun mult și nu face spumă. Mă simt altul. Este aici și dr. Trâncioveanu-București, care mă întreabă de dr. Paidiu. Îmi spune vestea neplăcută, cum că hoții i-ar fi furat hainele din casă, în timp ce soția sa lipsea. Paidiu nu știa nimic.

Mă înapoiez pe jos la gară, pe noroi, apele curg, zăpada se topește, șivoaie prin orașul în pantă, ce coboară spre Bug, nisip și noroi, gropi etc. Gata. Am fost obligați a face deparazitarea, altfel nu putem intra în țară. Avem hârtia la mână!

Prin oraș aproape exclusiv ostași români. Nu tu germani, nu tu italieni. Adio salutările frățești, pe care și le adresau românii și italienii! „Frateli, frateli" le strigau românii, când se întâlneau. Ei râdeau, făceau semn cu mâna și răspundeau „Si, si, frateli". „Voluntario?", întrebau românii. „Voluntario, voluntario, per la geandarmeria", răspundeau ei și râdeau.

În lipsa mea nu s-a făcut nimic pe rampă. Noaptea se apropie. Trebuie să intervin din nou, cu autoritatea mea, la slt., șeful secției de autocamioane. Îmi pune la dispoziție cinci camioane, cu care trec tot materialul peste Bug, distanță de 5 km, pe un pod de vase, prins în ghețuri, care au început să se moaie; lățime circa 900 m.

Sunt mulțumit că azi am făcut două lucruri importante și obligatorii: 1) deparazitarea; 2) trecerea materialului peste Bug. Cine știe ce va fi mâine cu dezghețul acesta? Apele ar putea umfla podul și atuncea am aștepta mult și bine, dincolo.

Depunem materialul pe așa zisa rampă. De fapt era câmp deschis, lângă linia trenului îngust, construit de nemți. Satul se numește Varwarovca, iar gara, Merkani (se spune de la lt. Merk, german, constructorul acestei linii ferate). Comandantul gării este cpt. art. St. Major, Jul. Teodorescu. Îmi promite că mâine vom avea vagoane.

Mergem în sat și găsesc cartiruire. Noroi peste tot. O căsuță, cu o cameră curată și caldă. Gherase se culcă pe jos, lângă sobă. Ostașii au rămas la baracă, lângă gară.

Peste noapte vânt puternic, cu puțină zăpadă.

18 feb. 1943: Așteptăm în gară până la ora 3, când îmbarcăm. Dorm în Varwarovca, la altă casă. Aceea pe care o angajasem am găsit-o seara ocupată de un colonel. Ce să fac, eu eram numai căpitan!

19 feb. 1943: Ora 9, plecarea spre Grigorești. Eu merg la locomotivă, care de fapt este un motor Deutz, care zbârnâie și vibrează tare, având în vedere încărcătura. Drumul va dura două ore, peste colinele din Transnistria și va trebui să stau în picioare. Dar e bine că e adăpost. Afară e vânt tare și ger. Și e bine că merge! Oricum ar fi, principalul este să meargă.

Ajungem la Grigoreşti, gară cu linie normală, foarte aglomerată. Cpt... ne pune vagoane la dispoziție și la ora unu totul este încărcat în vagoane.

Iau cafeaua și frig carnea la baraca Crucii Roșii, unde este cald și amabilitate.

Afară a început iarăși să se dezghețe. Peste tot noroi exemplar. Dar spre seară se stârnește un vânt puternic. Plecarea la ora 8. Pentru ofițeri este un vagon de clasa a 3-a, se zice încălzit, dar mă îndoiesc. În adevăr, când mă urc în el, este un frig, ca în răcitor. După prima stație mă înapoiez la vagonul cu materiale, unde este instalată sobița, de care nu ne-am despărțit, și mă culc pe maldărul de pături. Puțin frig, dar este mai bine. Pe la miezul nopţii vine și farmacistul Echia Papazian și cei doi preoți, rebegiți de frig.

Am pierdut o mănușă cazoană.

20 feb. 1943: Ora 10 ajungem la Odessa-Triaj. Pe drum, numeroase urme ale luptelor de acum doi ani. La 2 km trecem de-a lungul orașului, foarte întins și mare.

Acum merge caloriferul și în vagonul de clasa a 3-a, dar e destul de murdar și miroase a om și tutun. În vagon nu sunt numai ofițeri.

Mizeria în care ne zbatem și conviețuim este mare și de nedescris, dar moralul și bucuria din suflete este și ea mare și de nedescris.

În timp ce ne luptam grijulii cu aranjarea unor amărâte resturi de oameni și materiale, vedem că trece în goană un tren rapid, cu direcția Odessa. Vagoane luxoase, la ferestre femei frumoase și elegante, cu vălul de la pălărie tras pe față, cu privirea mai ales distantă (ca să nu zic disprețuitoare) și nu compătimitoare sau înțelegătoare, față de aspectele deprimante de prin gări. Ce contraste! Și totuși mă întreb dacă în sinea lor își dau seamă de situație și dacă în sufletele lor moralul și bucuria erau mai bune decât ale noastre, sau invers.

Sunt numit comandant al trenului, până la Mizil, ca mai mare în grad.

Seara la 11 ajungem și trecem Nistrul. Mă așteptam să fie un fluviu mai mare, mai lat. Sosim în gara Tighina. Până la trecerea Nistrului am dormit șezând.

Trecem la casa de schimb. Pentru 544 mărci germane obțin 31.440 lei, la 60 lei marca. Vorbesc cu șeful gării să nu dea drumul trenului, până nu sunt gata operațiile de schimb. Îl voi anunța eu. Fac schimbul și pentru cei 11 oameni ai mei. La ora 6 sunt gata și dau de veste la gară.

La ora 7, plecarea. Prima cumpărătură, pe care o fac cu banii românești, este 1 kg. mere foarte frumoase și bune. Se pune un vânt puternic. Acum mă simt mai în România. Luăm gustarea de dimineață, slană prăjită la gamelă, pâine, mere. Stăm cu ușa deschisă la vagonul de marfă, bineînțeles. E soare, frumos, sobița e bine încinsă, având cărbuni de bună calitate.

Constat că s-a rupt pingeaua la un bocanc. Aproape toate au început să mă lase. Pantalonii nu mai sunt de purtat, ciorapii la fel; bateriile la fel; ultima mai arde slab; am avut luate din țară un număr, Petrix, pentru lanterna de buzunar, rotundă, care mi-a prins foarte bine, enorm.

Prefer să stau la „bou vagon”, e mai mult aer. În vagonul de persoane e un miros insuportabil. Aseară, când m-am dus pe acolo, am fost întrebat „Unde ați fost d-le căpitan, la vagon restaurant?” Întrucâtva corespunde realității. Acolo este mâncarea și Gherase, care mă ajută să o pregătesc, așa cum se pricepe el. De altfel, nici nu mă mai interesează. De ieri încoace, el a început să fie mai vesel.

Fac o nouă inspecție a fotografiilor, cu mămițica dulce și băiețică ștrengăruș.

21 feb. 1943: Ora 7, plecarea din Tighina, din gară propriu-zis, căci orașul nu l-am văzut, fiind la distanță.

Vedem primele holde cu verdeață, din anul acesta, vârful grâului, care a răsărit. Am plecat la 8 august, anul trecut, când păleau primele frunze și ne înapoiem când mijește prima verdeață. Totuși vântul începe să sufle dinspre nord și să ne împroaște cu măzăriche.

22 feb. 1943: Dimineața scularea la ora 5, după somnul tras la „vagon-lits".

La ora 8 trecem Prutul, pe la Ungheni, micuț și înghețat. Stăm mult la Niculina. La ora 12 plecăm mai departe, spre Bârnova. Toți avem o deosebită satisfacție, când trecem prin marea pădure a Bârnovei, pădure în regulă, cum nu am văzut în Rusia. În gara Bârnova se cumpără lapte bătut bun. Regret că eu nu pot lua, fiind încă într-o stare de intoleranță pentru lapte. Revăd locurile cunoscute, pe unde am făcut o concentrare în 1940.

Ajungem în gara Borzești. Pe rampă mult fân, ambalat, de la o moșie vecină. Soldații iau un balot, pentru caii Infirmeriei de Gară 22. Conflict cu șeful gării, pe nume Arnăutu, care era bine afumat și avea chef de vorbă. „Ce infirmerie de gară, d-le, mă duceți pe mine? Infirmerie de gardă, da, dar infirmerie de gară, nu." Omul era în urmă cu „politica", dar la curent cu recolta viei din prejur. Până la urmă facem un proces verbal, pe care-l semnez, altfel nu da plecarea trenului. Ar fi trebuit să-i facem un raport, dar împreună cu ceilalți ofițeri ne gândim la consecințe neplăcute pentru el. Pe chestia aceasta trenul întârzie o oră.

Dorm și în această noapte tot în „vagon-lits", al nostru. Nu mai este frig, dar zdruncină așa de tare, oasele mă dor. Mecanicul are mania de a porni brusc trenul, vagoanele sunt smucite, de crezi că se rup.

23 feb. 1943: Zi frumoasă de început de primăvară. Soare fără vânt, zăpada peticită. Tecuci, Focșani, Buzău, ora 2. Cu Papazian mergem în oraș cu trăsura, la Administrația

Financiară, pentru titlurile împrumutului din anul trecut, apoi la cofetărie Borş, unde luăm primele prăjituri.

Plecarea la Mizil, unde ajungem la ora 10 noaptea. După manevre plictisitoare, trenul este tras la rampă, încingem din nou sobița noastră și dormim ultima noapte în „vagon lits". De data aceasta e mult mai bine, nu mai e așa frig, fără zguduituri, fără zgomot.

24 feb. 1943: Prezentare la Comp. a V-a Sanitară. Veste neplăcută! Trebuie să facem carantină 16 zile. Așa este, suntem niște împuțiți, chiar după baia de la Nicolaiev! Nu merge așa, cu una, cu două, să ne vedem familia, să îmbrățișăm pe cei dragi. Iată una din plăcerile ce ne așteaptă la sosirea în Mizil, atât de mult dorită.

Duc bagajele la dl Georgescu, veche cunoştinţă, unde am stat cu chirie, în anii de concentrare. Regăsesc aceeași cameră. Carantină, carantină, dar în oraş putem locui!

Dau aviz telefonic lui Adela, pentru ora 2.

Caut și găsesc magazie pentru materiale şi iau măsuri pentru transportarea lor de la gară. Şi aici tot eu trebuie să fac totul.

Comanda trenului am pasat-o unui slt, care merge până la Craiova.

Gestionarul materialelor este farmacistul Devetacov, dar este de o lâncezeală şi lipsă de inițiativă revoltătoare. Totuși sunt comandant și responsabil în fața legilor. Pot comanda şi altul să execute, dar cum militărie la civili nu prea este, a trebuit omenește, să iau măsuri și pentru executare. Ar fi fost şi păcat de aceste lucruri, pe care cu

greutate le-am adus, de unde...? , să se irosească fără rost, sub ochii noștri.

Şi acum, marele eveniment, convorbirea telefonică, comandată, cu Adela. Lucru ciudat, deși doream de mult această convorbire, pe care o închipuiam plină de explozii de bucurie, de comunicări de impresii și vești, atât eu, cât și ea suntem depășiți de eveniment, inhibați, aproape că nu găsim cuvintele potrivite să ne exprimăm bucuria, ce să ne spunem etc.

La ora 3 mă prezint din nou la Comp. a V-a S. și obțin de la col. Gheorghiu, com. comp. (cpt Oprescu nu mai este decât ajutor) o permisie de 6 zile, pentru a merge acasă. În sfârşit sunt ca și acasă. Chestia cu carantina, care ne-a speriat, este cam laxă.

Ora 5 plecarea grăbită, cu Papazian, după ce îndeplinesc ultimele formalități cerute de rolul meu de comandant al celor 5 ofițeri și 11 oameni de trupă.

Printr-o bună legătură, ajung la ora 8 la București. Având bagaje, poliția îmi dă o mașină. Acasă, Lenuța, cumnata, tocmai intra. Bucuria revederii este mare. Ea a stat în apartament în lipsa noastră, având grijă de el. E așa de frumos și bine în casă! Nu pot crede ochilor! Lenuța îmi dă vești bune despre Adela și băiețică. Vorbesc iarăși cu Adela la telefon și printr-o coincidență ciudată se face apelul și de la mine și de la ea în același timp. Stabilim revederea pentru mâine, la Giurgiu, ea fiind acolo la părinți.

O baie bună, un duș în 10 ape. Nu găsesc nimic suspect pe haine. Este o șansă, căci am stat printre oamenii mei, care mi-au spus clar că au mai văzut câte un „partizan".

Azi sunt 10 zile de când nu m-am mai dezbrăcat. Nu pot dormi decât abia la ora 12, eu care la ora 6 seara mă culcam.

25 feb. 1943: Îmi îndeplinesc obligaţiile luate faţă de cpt. dr. Tatoi, mergând la Marele St. Major şi vorbesc cu cumnatul său, maior V. Călinescu. De asemenea faţă de col dr. Teodorescu graţie insistenţei căruia am putut fi mai de vreme în ţară. Găsesc pe d-na sa și copiii, despre care dl col. îmi vorbea cu atâta dragoste, adeseori. D-na era foarte îngrijorată de starea soțului, dar eu i-am adus veşti bune despre sănătate și apropiata întoarcere a sa. La dânsa am avut o imagine despre jalea care domnește în multe din case. Având legături cu multe familii de ofițeri din București, este asaltată la telefon şi prin vizite de soţiile şi rudele apropiate ale multora dintre ei, chiar medici, despre soarta cărora nu se ştie încă nimic.

Trebuie să spun că am fost și în Clinică la Brâncovenesc, unde am vorbit cu Prof. Iacobovici, care s-a arătat foarte bucuros că mă vede. El este un om stăpânit și are experienţa mai multor războaie, 1912, 1916-1918, cel prezent, și știe cum se fac vorbele, mai mult sau mai puțin întemeiate, știe cum să liniștească pe oamenii în panică etc. Așa a fost şi cu Adela, care s-a dus pe la dânsul în perioada când s-a rupt frontul la Don. Știa sigur despre mine, căci îi scrisesem o carte poştală şi din vorbele puţine, „Mi-am schimbat domiciliul", a înțeles situaţia. Dar cei din jurul profesorului, care ascultau convorbirea, şopteau între ei „Săraca, nu ştie că el este mort!". Prof. Iacobovici, citind

scrisoarea și cele câteva vorbe, a dat înțelesul care se cuvenea, spunându-i „Stați liniștită d-nă, în situații de acestea se fac multe vorbe...!, dar acum nu mai este cazul să fiți îngrijorată!". În adevăr, s-a liniștit și mai mult, după cele spuse de dânsul. Doctorii și surorile din clinică vin la mine, ca în pelerinaj. Eram un fenomen. Se auzise că în mod sigur am fost luat prizonier, că am fost omorât într-un accident etc. etc. Ce trebuie să fi fost în sufletul celor ai mei la auzul acestor vorbe?

Cumpăr bomboane și repede la tren.

La ora 8 sunt la Giurgiu. Este noapte, întuneric, camuflaj. Adela mă aștepta în gară. Revedere în lumina obscură. Iarăși se repetă fenomenul. Revederea este aproape mută, suntem inhibați și aproape că nu ne putem spune aproape nimic.

Adela a slăbit mult. O cunosc după figura care i s-a ascuțit și atunci când îi cuprind mijlocul.

Acasă, în schimb, băiețică e gras și bine dispus. M-am apropiat de el cu teamă, ca să nu-l sperii. Nu s-a speriat. Știe o mulțime de lucruri, unde e tata, unde e mama, unde e Doamne-Doamne, unde sunt copiii, arătând tablourile și icoana, cum face cocoşul etc. Râde și tușește ca un fandosit, imitând pe cei mari. Când râde veritabil, năsucul i se strâmbăcește foarte nostim, rămânând ca un năsturel la mijloc. Se dă singur jos din pat, se ține cu mâinile și merge. Are un păcănit special din buze și unul pentru mâncare, din buze. A crescut mare și e un copil simpatic, se împacă bine cu mămăica și cu tătăicu, care este foarte slăbit, dar ține mult la nepoțel.

Ies în oraș cu Adela, care e în culmea bucuriei de sosirea mea. Când întâlnește câte un cunoscut, îi spune de la distanță „A sosit!”.

Mergem la biserică și mulțumim Domnului pentru revederea noastră.

Îi fac o surpriză Adelei, cumpărându-i o pereche de pantofi vienezi, frumoși și cu pielea fină, de care este încântată. Era și nevoie. Dar și momentul bine venit, pentru un cadou de 1 martie (mărțișorul), care se apropie.

Vizită la tanti Pia, la birou și la Fănică, cu prăvălia lui de dulciuri.

Vorbesc la Câmpulung cu sora Marioara.

Simt o oboseală în tot corpul. Azi-noapte nu am dormit bine. Adela spune că am vorbit în somn (lucru rar la mine). Am transpirat și am avut vise care nu-mi dădeau pace.

27 feb. 1943: Timpul trece, ca în sânul familiei, răzgâiat și îndopat cu toate bunătățile, de care am fost lipsit. Adela îmi spune multe din cele ce a pătimit, neavând vești de la mine. Aceasta a corespuns perioadei care a urmat retragerii de la Perelazovskij. Eu am început să-i citesc din notițele mele și să-i comentez unele din datele notate aici. Sunt atâtea de spus, dar timpul pare atât de scurt!

Duminică seara la cinema. Un film nemțesc, *Karoline*. În pauză, Adela e chemată la telefonul cinematografului, fiind anunțată pe ecran. Vorbim cu cumnatul Bratu, la Câmpulung, care ne anunță că Georgică, fratele Adelei, e bolnav de apendicită. El își face stagiul militar acolo. Continuăm

apoi vederea filmului. Se arată și copil mic, care e frumos și atrăgător. Mie mi se pare că băiețică e mai dulce. Stau şi nu-mi vine să cred ochilor, eu tată și Adela mamă şi avem un băiețel mărişor, care intră în al doilea an. A venit şi Lenuţa, de la Bucureşti, mai mult de dragul lui băieţică.

Zi frumoasă de primăvară, 1 martie 1943. E baba Lenuței. Facem vizite şi ne plimbăm „pe alei", ca pe vremuri.

2 mar. 1943: Spre seară plec la București. În Gara de Nord mă întimpină insp. CFR Stătescu, împreună cu o d-ră, care mă întreabă despre tatăl ei, cpt. Goreţki, rănit la 19 nov. 1942. Îmi reamintesc de el şi le spun că aproape sigur a rămas la P., fiind grav rănit și netransportabil. Fata e studentă la medicină, anul I. Primeşte cu mult curaj această veste şi se vede că era deja pregătită față de această neplăcută situație.

Acasă găsesc pe cumnatul Bratu și pe cumnatul Georgică. Suntem bucuroși de revedere.

3 mar. 1943: La ora 9 sunt la Mizil. Mă prezint șefului, trebuie să facem carantină 14 zile. Eu sunt șeful detașamentului de carantină. Ni se citește un ordin, care spune că după terminarea carantinei vom fi demobilizați.

Azi e vânt puternic și frig, iarăși crivăț.

4 mar. 1943: Vânt puternic şi frig. Am vizitat baraca, unde se face carantina. Aici se face etuvarea efectelor, dar treaba merge greu, etuva având unele defecte.

Am cumpărat 200 kg lemne de la primărie, pentru a lupta cu frigul, în bune condiții. Noaptea, a înghețat puternic.

Șederea noastră aici nu e decât o pierdere de vreme. De altfel, suntem obișnuiți cu așa ceva. E inutilă, e o formalitate, e şi un paradox. Cei care vin în permisie, izolați, sau în concediu, sunt imediat lăsați acasă. Noi care am venit în grup, trebuie sa facem carantină. Nu înțeleg sensul. Dacă am întreba, în mod sigur s-ar da un răspuns. Răspuns există pentru toate.

5 mar. 1943: Mă persecută ideea de a mai pleca pentru două zile. Vorbesc cu șeful, care-mi spune că pot să plec, dar fără voia lui, dar în mod tacit aprobă. Să-mi fac eu formele. Îmi fac formele !

6 mar. 1943: La ora 6 sunt în acceleratul de Iași, spre București. Întâlnesc pe dr. Mitacu-Buzău, fost intern la Brâncovenesc, cu care mă întrețin până în București, Gara De Nord.

Scot certificatele de încetare de plată și spor, care îmi sunt cerute de Compania 5 S., pentru demobilizare. La Asigurări și Clinică sunt imediat servit.

Revăd și mă întrețin cu o mulțime de cunoștințe de la Brâncovenesc. Toți sunt bucuroşi că mă revăd.

Obțin gratuitate de internare pentru Georgică.

7 mar. 1943: Operez pe Georgică, cu anestezie locală. A fost brav și operația a decurs în bune condiții.

Vorbesc cu Prof. Iacobovici. Mă întreabă când voi fi demobilizat, dacă mă simt obosit și dacă am nevoie de concediu de repaus. Mă întreabă și despre gen. Mazarini. Îi dau răspunsul, pe care-l știu, cu aviatorul de la Kamensk.

*

*　　　*

Jurnalul se încheie aici. Impulsul jurnalistic a încetat ca la comandă, odată cu terminarea situației excepționale și a încordării legată de ea.

Notele, după cum se vede, conțin observații personale, atât obiective, cât și subiective, nu se poate altfel; rezultatul dialogului cu locurile străbătute, cu oamenii, cu activitatea depusă. Activitatea profesională din timp de pace, care a fost transpusă în stare de război. Activitatea cu nuanță civilă, care a fost adaptată la regimul militar. Vagi generalități, mai curând mărunțișuri. Se zice că marile lucruri sunt făcute din mărunțișuri. Lucruri trecătoare, din care nu a rămas decât amintirea unei perioade dureroase, care a strâns inimile. Amintire deloc plăcută a unor evenimente trăite „forțat". Da! Acesta este cuvântul!

Vai, câtă deosebire de perioada de trei luni petrecută în Austria în vara 1937!, după care puteam spune: „A fost una din perioadele cele mai plăcute ale vieții". Lucrurile se petrecuseră cam așa: Prof. Iacobovici, care fusese invitat la un congres, la Viena, îmi spune: „Măi , Petroșanu, tu ești mai liber, necăsătorit, cunoști limba lor, nu vrei să mergi tu în locul meu? Îți dau scrisori către invitații pe care-i cunosc (printre aceștia a fost și Prof. R. Leriche-Strassbourg) și faci mai departe legăturile care se cer. Nu ai decât de câștigat. Ești tânăr, în plină formație și nu ai decât de câștigat,

dornic de a cunoaște, cum te știu." Propunerea mi-a surâs și am acceptat-o cu elan, deși necesita unele sacrificii bănești. Dar fără asta nu se poate. Mi-a predat invitația-program. Avea un asterisc, care spunea: „Această invitație ține loc de viză." Astfel, între 10 mai și 10 august, s-a scurs această frumoasă perioadă, amabil propusă, liber acceptată.

Aug.-sept. 1943: După circa 6 luni, lucrurile pot fi privite mai la rece și într-o mai largă ambianță.

Nu am văzut niciun ciung, niciun șchiop, la colț de stradă, așa cum îmi închipuiam la Milerowo. Posibil, marea majoritate erau soldați simpli, oameni de la țară. Țara e mare. Sate sunt multe, s-au diluat, rănile s-au mai vindecat, oamenii s-au mai adaptat. Și apoi, până să ajungă în țară, câte nu s-au mai întâmplat!

Departe de front, în țară, viața se scurge într-un ritm ce pare obișnuit. Oamenii parcă nici nu visează de războiul care se desfășoară la mii de km. Numai cei care s-au „întors de acolo" pot aprecia mai obiectiv lucrurile, pot face unele previziuni, care de fapt nu sunt deloc roze.

Dar oamenii zâmbesc, parcă nici nu le vine a crede că gluma s-a îngroșat.

Presiunea este mare. Germanii țin, sunt tenaci. Alți oameni, altă educație, altă tradiție, altă concepție și optică despre lume și viață. Dar inițiativa nu le mai aparține. Tăvălugul, care s-a avântat cu furie și forță până la porțile Moscovei și Stalingradului a ajuns acolo cu forțele epuizate. Acum vine încet, dar sigur, „langsam, aber sicher"

înapoi. Germanii nu mai sunt în atac, ci în defensivă, este evident. Deja în unele comunicate apare cam așa: „Forțele noastre s-au repliat pe poziții, dinainte stabilite". Oare nu am văzut noi, la întoarcere, săpându-se tranșee prin Ucraina? Era simptomatic!

Asta în Răsărit.

În Apus situația este aparent staționară. Aparent numai, căci în interiorul Germaniei se efectuează sistematic distrugerea bunurilor, industriei, oamenilor și moralului, de către aviația anglo-americană. Pe scară mult mai redusă lucrurile se petrec cam tot așa și la noi în țară.

Un cunoscut, medic, oarecum optimist în previziuni, deși eu îi atrăsesem atenția asupra unor perspective, diferite de ale sale, a fost cu o delegație în Germania. La întoarcere am căutat să aflu câte ceva din impresiile lui. Muțenie totală. Entuziasm quasi topit, ca ceara în fața focului. Nu a fost chip să scot nimic de la el. Era contrariat și deprimat. Era parcă sub semnul unui jurământ sau ordin, care îi impunea tăcerea. Desigur, sub impresia neașteptată și defavorabilă a celor văzute pe acolo.

Mă gândesc adesea la profeția, ca să zic așa, a inginerului Cioc, din București. Un ceai, sărbătorind titlul de doctor în medicină al fiului său, în octombrie 1939. Invitați de diferite categorii de intelectuali. Erau și militari cu grade mai mari. Pe lângă inginerie, omul era pasionat și de istorie. În general, oaspeții erau sub impresia revirimentului german. De unde se aștepta ca armata poloneză, bine dotată și instruită (cel puțin așa se știa) de către francezi, să răspundă ferm și distrugător la agresiunea germană,

rezultatul a fost capitularea Poloniei după 30 zile. Ing. Cioc tăcea și asculta la discuțiile din jur. Începuse chiar o discuție istorică cu un coleg al nostru, pasionat și el de istorie. Până la urmă, unul dintre invitați l-a întrebat de ce tace, ce părere are despre evenimentele, la ordinea zilei, de ce nu spune nimic?

Atunci a luat cuvântul și a spus, liniștit, cam așa: „Îmi dați voie să privesc lucrurile inginerește. O țară care nu are rezerve de materii prime, aceasta era Germania, care începe războiul cu *Ersatz*-uri[2], care nu are marea liberă în jur, al cărei teritoriu nu este prea mare, care are o industrie și o populație foarte concentrată, totul vulnerabil, de jur în jur, prin aviație, nu poate câștiga războiul. Germanii vor avea la început succese, având în vedere, în primul rând, surprinderea adversarului nepregătit etc. Însă, oricâte combinații de eforturi și sacrificii ar face, războiul apare de la început ca o cauză pierdută pentru germani. Se va repeta fenomenul din 1914-1918, dar probabil că războiul va dura, de data aceasta, mai mult." Ascultându-l, gândurile mele mergeau înapoi, în trecut, când îmi continuam schimbul de experiență la Hamburg și după venirea la putere a naziștilor. Din cele văzute, am rămas sensibilizat la faptul că se pregătea „ceva serios", metodic, stăruitor, complex. În adevăr, *Ersatz*-uri, „Eintopfgericht", cafea fără zahăr, bombe gigante de avion (fantome), expuse pe la răspântii (simbolul pericolului ce avea sa vină), militărie și iar militărie, entuziasmul tineretului etc. etc.

---

[2] Înlocuitori sau surogate.

Omul (ing. Cioc) a fost întrebat și a răspuns calculat și rece. Nu a urmat nicio discuţie. Si deși în aer pluteau idei similare, mirajul plutea şi el, mai captivant, iar evenimentele au evoluat de aşa natură, că până la urmă ne-am trezit alături de germani, de catastrofă.

Acum, după 4 ani, previziunile ing. Cioc continuă să se îndeplinească quasi matematic. Germanii au avut la început succese. Și în prezent au unele avantaje, cum sunt mișcările pe linii scurte, iar aliații îi pipăie pe linii lungi, primprejur. Aceasta era ideea răspândită de *Semnalul*, revista germană *Signal*, tradusă în româneşte şi foarte răspândită. Era o realitate recunoscută chiar de către aliați. Cu toate acestea, faptele şi evoluţia războiului au ajuns până acum într-un stadiu care permite conturarea unui bilanț: 1. Bătălia aeriană a Angliei, pierdută; 2. Bătălia Atlanticului, cu toate încercările de a sparge blocada marină, cu tot războiul submarin etc., pierdută; 3. Bătălia Mediteranei, pierdută. Deja în timpul retragerii noastre am întâlnit, în sudul Ucrainei, coloane de tancuri de-ale lui Rommel, care au mai putut fi salvate din Africa, vopsite în galben-sable, îndreptându-se spre front.

Necrolog
Dr. Ion N. Petroşanu (1902-1983)

Moartea neaşteptată a dr. I. Petroşanu, într-un tragic accident rutier, a întristat pe toţi cei ce l-au cunoscut ca medic şi om.

Născut la 29 septembrie 1902 în comuna Petroşani, din judeţul Argeş, a urmat cursurile Facultăţii de Medicină din Bucureşti începând din 1921.

Muncitor şi perseverent, a urcat prin concurs toate treptele ierarhiei medicale, fiind extern şi intern al Aşezămintelor Brâncoveneşti, iar după un an de specializare la Hamburg (R.F.G.) a devenit preparator şi apoi asistent la Clinica chirurgicală condusă de prof. Iacob Iacobovici, al cărui elev era.

Din anul 1949 până în 1952 a funcţionat ca medic primar chirurg al Spitalului Filantropia, Bernat Andrei şi Spitalului Unificat Şantiere.

Din anul 1952 a devenit şeful Secţiei de chirurgie din Institutul Oncologic din Bucureşti, până în 1969, când s-a pensionat.

În cei peste 17 ani cât a condus Secţia de chirurgie a Institutului Oncologic, a desfăşurat o prodigioasă activitate clinică şi ştiinţifică, concretizată în punerea la punct a

numeroase tehnici chirurgicale și la publicarea a peste 100 de lucrări în tratate şi reviste din ţară și străinătate[3]. A fost unul dintre cei care au contribuit la naşterea oncologiei moderne, pe care a văzut-o dezvoltându-se şi de care s-a legat cu toată fiinţa sa, până în ultima clipă a vieţii.

Modest şi sobru, cu pregătire chirurgicală excepţională, adânc pătruns de spiritul respectului față de om, a reușit să creeze o adevărată şcoală a chirurgiei oncologice.

Această şcoală s-a extins şi a contribuit la organizarea reţelei oncologice din toată țara, urmând obiectivul comun al lumii întregi: scăderea morbidității și mortalității prin cancer.

Prin moartea dr. Ion Petroșanu, chirurgia românească pierde unul dintre pionierii ei, care și-a închinat întreaga activitate ridicării prestigiului oncologiei românești.

Colegiul de redacție
(*Revista de Chirurgie, Oncologie*, aprilie-iunie 1984)

---

[3] Nefiind membru de partid, nu putea merge în străinătate pentru a-și prezenta singur lucrările.

Doctorul Ion Petroșanu (1902-1983)

Aduc acest ultim omagiu unui medic care a întrupat toate calitățile pe care trebuie să le întrunească cel ce este considerat de toți confrații „chirurgul perfect". A fost și un bun pionier al chirurgiei oncologice la noi în țară.

Prima întâlnire cu d-rul I. Petroșanu[4] a fost în 1940, în primul stagiu de externat pe care-l efectuam în clinica marelui profesor Iacob Iacobovici de la Spitalul Brâncovenesc.

Petroșanu impresiona prin modestia lui, prin sobrietatea, îndemânarea excepțională de operator și cultura de chirurg pe care o avea.

Acest medic ce părea rece și distant pentru cei ce nu-l cunoșteau, se dovedea a fi cald și apropiat atunci când vedea că noi, cei tineri pe atunci, voiam să ne dedicăm acestei profesii.

Sever cu el însuși, ordonat în muncă, venea cel mai devreme în clinică și pleca ultimul. Practic, dr. Petroșanu stătea permanent în clinică și participa cu mult sârg și inimă la toate urgențele ce frământau clinica Brâncovenescului de altă dată și știind bine două limbi, franceza și ger-

---

[4] D-rul I. Petroșanu s-a născut la 29 sept. 1902 în comuna Petroșeni, județul Argeș, dintr-o familie modestă de țărani. Liceul l-a urmat la Pitești, Facultatea de Medicină la București, pe care a absolvit-o în 1927.

mana, era la curent cu tot ce se publica la acea vreme în cele doua mari culturi medicale ale Europei.

Profesorul Iacobovici îi acorda o mare încredere, având față de tânărul Petroșanu o stimă deosebită. În cele mai grele probleme ale clinicii, el, marele profesor, se consulta cu dr-ii Petroșanu și Iancu Porumbaru, o altă strălucită figură a acelor vremuri.

Când Iacobovici a trebuit să întocmească raportul cu tema „Tratamentul plăgilor", pe care urma să-l prezinte la al VIII-lea Congres Național de Chirurgie – 1937, l-a ales pe Petroșanu ca mesager, trimițându-l la Viena în clinica Profesorilor Demel și Denk și în alte clinici din Germania, pentru a vedea la „fața locului" stadiul acestei probleme. Dr. Petroșanu avusese deja o bursă pentru un an de studii în clinicile chirurgicale din Hamburg. Iacobovici, cu intuiția lui extraordinară, prevedea războiul ai cărui nori negri își făceau apariția asupra Europei și dorea să facă un raport documentat asupra plăgilor, epidemia cea mai gravă a războaielor moderne.

Tot cu Petroșanu, Porumbaru și Vasiliu Al., a întocmit profesorul Iacobovici acel „Vademecum pentru chirurgia de război", tipărit de Academia de Medicină din România în volumul *Probleme de medicină de război*, București, 1940, care mai târziu cu 2 ani, când războiul izbucnise și epidemia plăgilor era la apogeu, devenise un adevărat catehism pentru toți chirurgii români angajați în teribila încleștare a vieții cu moartea. La „Congresul de chirurgie de război" ce a avut loc la Iași, 1942, prof. Iacobovici și

dr. I. Petroșanu susțin raportul: *Plăgile penetrante de război ale toracelui.*

Stilul dr. Petroșanu era simplu, direct, foarte precis și complet în informații. Avea harul actului chirurgical, pe care-l efectua cu un respect rar întâlnit la un chirurg, față de țesuturi și față de bolnav.

Fugea de „aventuri tehnice chirurgicale" și alegea întotdeauna operația cea mai indicată și bine suportată de bolnavul respectiv.

Am lucrat la începutul războiului împreună în Spitalul 305 din Spitalul Brâncovenesc sub conducerea lui Iacobovici. Am profitat enorm de sfaturile și experiența lui, ne-am despărțit apoi nu pentru multă vreme, fiecare plecând pe front cu unități sanitare diferite. După război ne-am reîntâlnit din nou în clinica maestrului. A fost un moment emoționant atunci când Iacobovici, înaintat la gradul de general medic, ne-a prins pe vestonul militar „Meritul sanitar". Ulterior, prin desființarea clinicii de la Brâncovenesc (1948), după pensionarea profesorului Iacobovici, eu am ajuns în clinica Profesorului Amza Jianu, alt titan al chirurgiei, căruia îi port un profund respect. S-a născut apoi Institutul Oncologic în clinica de la Filantropia (noiembrie 1949). Profesorul Costăchel, directorul institutului mă întreabă într-o seară: „Nu poți să-mi recomanzi un chirurg excepțional?". Imediat m-am gândit la „Pater", la dr. Petroșanu. Pentru chirurgia oncologică care avea încă multe neclarități și-și tatona încă drumul la noi în țară, alegerea dr. Petroșanu ca șef chirurg al Institutului Oncologic a fost o adevărată binefacere. A condus secția de chirurgie

oncologică a institutului din 1952 până în 1969, când s-a pensionat. S-a apucat și a studiat problema cancerului, începând cu bazele ei. Cartea *Das Krebs problem* a lui Bauer i-a devenit cartea de căpătâi. A adaptat repede tehnicile chirurgiei generale, pe care le domina perfect, la specificul chirurgiei oncologice (chirurgie de teritoriu limfatic și nu chirurgie de organ) și a înființat o adevărată școală de chirurgie oncologică la noi în țară.

S-a preocupat cu pasiune de marea chirurgie ginecologică (unde a lăsat tehnica limfadeno-histero-colpectomiei, elaborată în colaborare cu subsemnatul, dr. Al. Trestioreanu și dr. Mudric, noi toți tineri pe atunci). S-a pasionat de chirurgia sarcoamelor moi și executa elegant una dintre cele mai dizgrațioase operații: amputația inter-scapulo-toracică. Rețin câteva vindecări spectaculare obținute de Pater. Atât la Brâncovenesc, cât și la Filantropia noi toți i-am spus Pater, fiindcă ne-a fost ca un părinte, nu numai nouă, ci și miilor de bolnavi pe care i-a salvat.

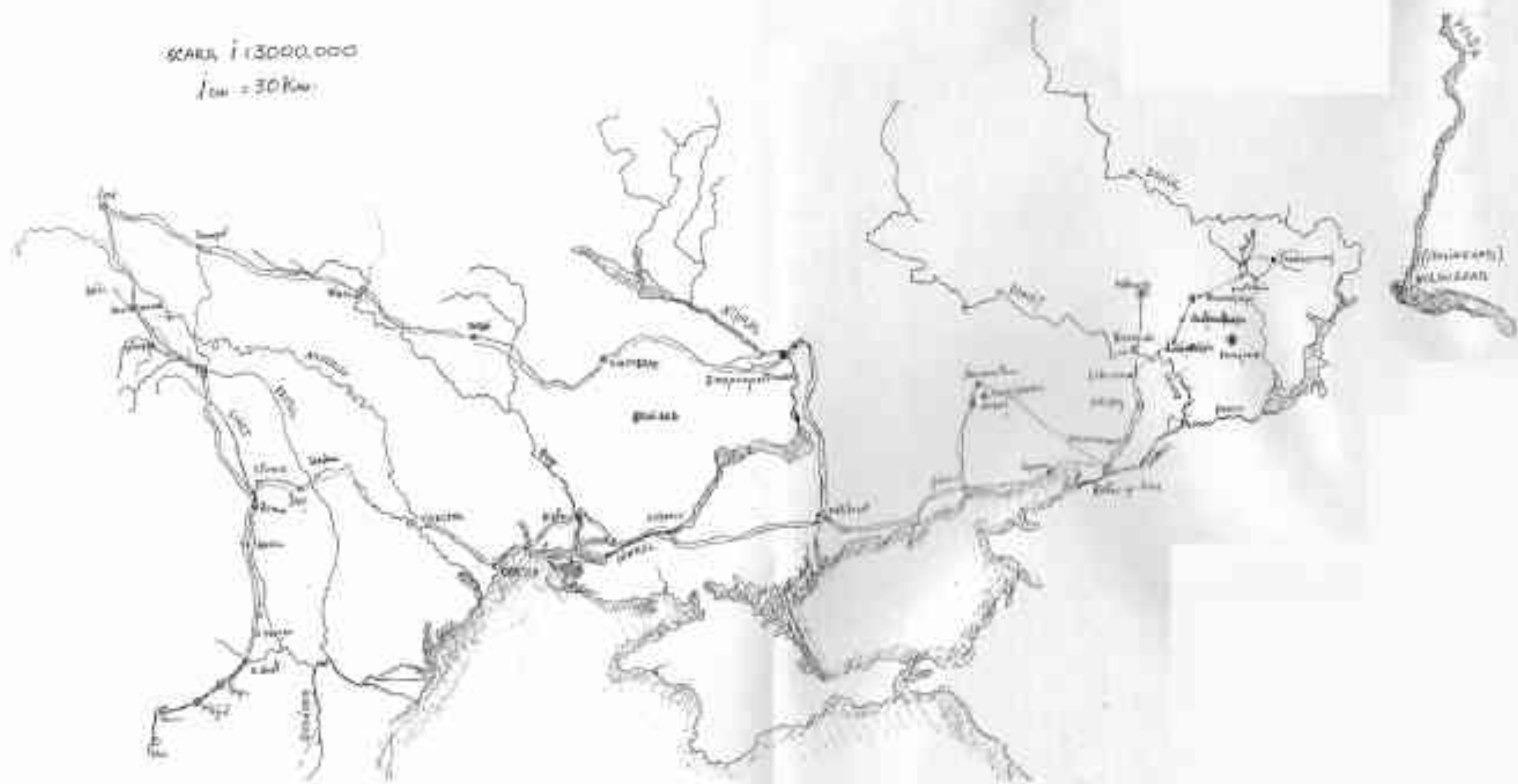
A luat parte apoi la numeroasele publicații de specialitate ale Institutului Oncologic, elaborând peste 100 lucrări științifice. A lucrat cu sârguință exemplară în domeniul chimioterapiei, prin sonde introduse intra-arterial. În 1958 ne-am despărțit, după o conviețuire de aproape 20 de am, eu plecând la Cluj, el rămânând mai departe la cârma chirurgiei oncologice din Bucureşti. În 1969 se pensionează, dar nu renunță la spital, venind zilnic să asiste la operațiile efectuate acum de profesorul Trestioreanu, dr. Mudric și ceilalți chirurgi mai tineri. Pater nu-și putea părăsi familia pe care o cimentase, nu-și putea părăsi clinica

oncologică pe care a iubit-o atât. Ajunsese la vârsta venerabilă de 81 ani și tot venea zilnic la clinică. Asta s-a petrecut, ca un mecanism de ceasornic până într-o zi geroasă de noiembrie 1983, orele 10, când un stupid accident de circulație petrecut în centrul capitalei curmă viața acestui model de adevărat chirurg. Toți cei care l-am stimat și iubit am rămas muți de durere, Pater rămânând pentru totdeauna în sufletele noastre ca un exemplu viu ce trebuie să-l urmăm, dacă vrem sa onorăm aceasta sfântă meserie, care este chirurgia.

În secția de chirurgie a Institutului Oncologic București, condusă de Pater, s-a născut o adevărată școala de chirurgie oncologică, la care s-au specializat numeroși chirurgi din țară, fie prin stagii de lungă durată, fie prin cursurile postuniversitare de 2-3 luni. Personal, îi datorez doctorului Petroșanu foarte mult din formarea mea chirurgicală, fapt pentru care-i voi purta o veșnică recunoștință.

Niciunuia dintre chirurgii pe care i-am cunoscut nu i se potrivesc mai bine cuvintele scrise de Carlyle: „Munca trebuie săvârșită în tăcere, eroic..."

Prof. dr. doc. I. Chiricuță

SCALE 1:3000,000
1cm = 30 Km